

Leven uit de rugzak

Een Latijn-Amerikaans avontuur

© P. Vullings, Panningen 15 april 1991

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	5
Eindelijk gaan.....	7
Rio, Lambada city.....	8
Tijuca, een verademing bij Rio.....	10
De vierentwintig uren naar Foz.....	11
Het onbekende achterland.....	14
Brazilië.....	15
Hoe verlaat men Asunción?.....	18
Paraguay.....	21
De Braziliaanse Pantanal.....	22
Bolivia komt in zicht.....	27
Cochabamba, de Europese stad.....	30
Het verloren Inca Rakay.....	32
Cochabamba, de wollige kant.....	34
La Paz, de vrede in het hoogland.....	35
Het Titicacameer, de Boliviaanse kant.....	40
Het Titicacameer, de Peruaanse kant.....	42
Bolivia.....	43
Cuzco, de stad van de Inca's.....	46
Machu Picchu.....	55
Nog een keer Cuzco.....	58
Arequipa, op weg naar Nazca.....	60
Nazca, vallei der Götterdämmerung.....	61
De Stille Oceaan, het continent is doorstoken.....	64
Lima, een militaire vesting.....	66
Peru.....	69
In Argentinië voelen we ons thuis.....	70
Argentinië.....	71
Het onvermijdelijke einde.....	73
Informatief.....	74

Voorwoord

Het idee om in Zuid-Amerika rond te gaan struinen dateert eigenlijk al van na onze thuiskomst van de trektocht door Noord-India en Nepal in 1988. De reis vond uiteindelijk plaats in de periode juni tot begin augustus 1990. Op dat moment was het winter in Zuid-Amerika en dit betekent over het algemeen droog weer met best aangename temperaturen. De aantrekkingskracht van dit soort ondernemingen ligt vooral in de wens om nieuwe dingen te ervaren, vreemde culturen te ontmoeten, oude mystieke beschavingen te bezoeken en om het idee te hebben dat je niet met de meute aan een of ander Spaans strand ligt. De voorbereidingen hebben zo'n half jaar in beslag genomen en dit hield dan voornamelijk het lezen van allerlei boeken in en het uitzoeken van de goedkoopste vlucht naar het continent. Visum perikelen waren er niet omdat je als Nederlander geen visa nodig hebt en de verplichte inenting beperkt zich tot gele koorts mits je jezelf begeeft in de gevarenczones. Dit reisverhaal is niet zozeer bedoeld als een vervangend geschrift voor andere reisgidsen maar om een indruk te krijgen van hoe zo'n reis zich voltrekken kan en om aan te geven dat het rond strompelen in dit soort kontreien best wel zijn charmes heeft. Verder zou ik nog willen toevoegen voor aspirant avonturiers: zorg dat de uitrusting die je denkt nodig te hebben in orde is, haal de nodige injecties en documenten (zoals een reisverzekering) en stort je dan in het avontuur. We hebben op onze reis veel verhalen gehoord over mensen die beroofd zijn, verteld door reizigers die zelf niet overvallen werden. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dit een soort verhalen zijn die min of meer kunstmatig door de reizigers zelf in stand worden gehouden. Dit betekent niet dat er nooit iemand in Latijns Amerika beroofd wordt, een gezonde waakzaamheid is altijd en overal (niet alleen in Zuid-Amerika) op zijn plaats.

Peter Vullings, 15 april 1991.

America del Sur

Afbeelding 1. De queeste door het Zuid-Amerikaanse land.

Eindelijk gaan...

Na lang wachten mogen we dan eindelijk naar Eindhoven. De rugzakken zijn al dagen geleden gepakt tijdens een Voorpret op het komende avontuur. Deze voorpret houdt dan voornamelijk in: wat willen we meenemen op reis en hoe krijgen we het in godsnaam allemaal in die twee rugzakken. Uiteindelijk had ik in mijn rugzak een extra broek, een windjack, drie extra T-shirts, zes paar sokken, een trui, een lakenzak, ondergoed. Met andere woorden het lijkt altijd weer opnieuw alsof je een hutkoffer aan het inpakken bent. Tijdens de voorbereidingen heb ik diverse mensen moeten trachten uit te leggen waarom we in vredesnaam naar dat soort landen willen gaan. Die gebieden zijn per slot van rekening bekend vanwege de vele militaire junta's, geweldplegingen door de staat en de diverse guerrilla bewegingen. Men verklaarde je soms voor gek als je zei dat je naar Peru ging, per slot van rekening was gisteren nog een documentaire op de kijkbuis waarin nog eens uit de doeken werd gedaan hoe verschrikkelijk de Sendero Luminoso en het Peruaanse leger daar te keer gingen. Het enige zinnige dat ik daar op zeggen kan is dat ik er nog nooit ben geweest, dat die groene vlek op de kaart wat Paraguay voor moet stellen of het enorme bergmassief dat de Andes wordt genoemd een welhaast magische aantrekkingskracht op me uitoefent, al vele jaren lang. Dat er dan een stel rabauwen daar de pret proberen te verstieren is dan nog slecht vers twee. Uiteraard hou je toch wel rekening met dat soort feiten en indien nodig kun je als je daar bent nog altijd even de route een beetje aanpassen en om het gevarengedebied heen trekken. Of dit nu doordrong of niet, ik denk dat men ons nog net zo gek, zo niet gekker vond als twee jaar geleden toen ik vertelde dat we naar India gingen en door de Punjab zouden reizen richting Ladakh. Meteen daarna braken de verhalen los over de slachtpartijen die de Sikhs hadden aangericht onder onschuldige burgers. Zo verstreken de dagen (in werkelijkheid zat ik ze af te tellen tot het eindelijk zover was) tot de dag van vertrek aanbrak. We nemen afscheid van de vertrouwde omgeving en we vertrekken met de auto richting Eindhoven. Eenmaal daar aangekomen vindt Miek het nog even nodig om tegen het verkeer richting NS-station te manoeuvreren, een voorspoedig einde doemt reeds in mijn gedachten op, maar gelukkig gaat alles goed na wat 'vriendelijke' gebaren (wijsvinger tegen voorhoofd) van medeweggebruikers. We nemen nog even afscheid van mijn aardige zwager (hij zorgt ervoor dat de auto weer terugkomt in onze garage, althans dat hopen we) en verdwijnen dan het station in. We kopen een stel enkeltjes richting Schiphol en nemen buiten op het perron plaats in afwachting van de 'intercity'. Eenmaal in de trein voelen we ons pas echt op reis en beginnen we te genieten van de vrijheid die ons de komende tijd te wachten zal staan. Met de trein worden we richting Amsterdam verplaatst om daar te moeten overstappen in een trein naar Schiphol. De trein verbinding naar Schiphol is een perfecte verbinding en is naar mijn mening verre te verkiezen boven het zelf naar de luchthaven karren met je autootje om dan ook nog eens het risico te lopen dat je ergens tussen Den Bosch en Amsterdam in de file komt te staan. Vanaf het eindstation lopen we richting luchthaven en moeten daartoe op zo'n zelfbewegend hellend vlak gaan staan dat ons naar boven zal transporteren. Bijna verlies ik mijn evenwicht en val net niet achterover. Nog niet helemaal gewend aan die zak op mijn rug ondanks alle oefenwandelingen die we in de Ardennen gedaan hebben. Maar ja, daar hebben ze natuurlijk ook niet van die transportbanden. We zijn natuurlijk in onze opwinding veel te vroeg van huis vertrokken en komen veel te vroeg aan. Maar dat geeft ons de gelegenheid om alvast te wennen aan het vele wachten dat we in Latijns Amerika nog te verduren zullen krijgen. We hangen wat rond in de duty-free zone en kopen wat leesvoer voor in het vliegtuig. Eindelijk om acht uur 's avonds vertrekt de Boeing 747 van Aerolíneas Argentinas naar Buenos Aires met ons erin. De voortgang van de vlucht wordt op een leuke wijze door middel van een landkaart op een videoscherm afgebeeld, samen met nog wat gegevens over de hoogte, buitentemperatuur en de snelheid van het vliegtuig. Zo zien we dat we richting Parijs vliegen. Na ongeveer een uur gevlogen te hebben arriveren we in Parijs en nemen daar nog wat passagiers aan boord. We krijgen ondertussen al best honger maar de 'crew' maakt nog geen aanstalten om voor het eten te gaan zorgen. We hopsen verder als een gigantische kangoeroe over

het Europese continent en komen in Madrid terecht. Daar arriveren we zo rond twaalf uur 's nachts en worden we het toestel uitgekegeld omdat het ding moet worden schoon gemaakt. Als we uiteindelijk, na een uur rond hangen op de terminal, weer mogen instappen zijn we reeds redelijk gebroken. Denk je net te gaan slapen komen die Argentijnen met het avondeten aanzetten. Na het eten wordt men getraakteerd op de een of andere lullige nachtfilm, maar daar heb ik gelukkig slechts in een soort sluimertoestand van kunnen genieten. Na een reusachtige sprong over de Atlantische Oceaan komen we dan in Rio de Janeiro aan (Rio de Janeiro volgens de piloot). We zijn niet teleurgesteld in deze Argentijnse maatschappij ondanks waarschuwingen van een collega die me voorspelde dat ik na deze ervaring voortaan wel met 'goede' vliegmaatschappijen zal vliegen. Het enige wat ergerlijk is, zijn de stoelen in het vliegtuig. Die krenge staan altijd te dicht op elkaar en dat maakt althans voor mij het slapen zo goed als onmogelijk. Miek vertelt mij echter dat ik heb zitten snurken als een kettingzaag en dat ze zich dodelijk schaamde voor al dat onfrisse lawaai. Ik kan het me niet voorstellen. Dodelijk vermoeid stappen we 's morgens uit het vliegtuig en waggelen door de gangen van de terminal richting douane. De controle stelt niks voor. In het vliegtuig kreeg je voor de landing een papier dat je in diende te vullen ter bevrediging van het Braziliaanse ambtelijke apparaat. Dat papier geef je af aan een daar toe aangewezen figuur die het dan weer in een computer rammelt. Daarna krijg je eindelijk een aankomststempel in je paspoort en dat is het dan. De bagage ophalen voltrekt zich op de geëigende manier waarna je naar de aankomsthal beweegt. Maar voor dat je daar aankomt krijg je nog te maken met een 'gadget' die ik nog nergens eerder heb gezien. Het is een soort spelletje met het lot, maar dan een zonder braakneigingen opwekkende quizhamster. Normaal heb je twee doorgangen waarvan er een rood is en de ander groen. Meen je dat je niets aan te geven hebt bij de douane dan volg je de groene doorgang anders de rode. Ga je door de groene dan loop je echter alsnog kans op controle. Bij het Braziliaanse systeem dien je echter je vrije keuze uit handen te geven en op een grote knop te drukken die er dan voor zorgt dat een groene lamp of een rode lamp zal oplichten. Beslist het lot dat de rode lamp oplicht dan ben je het haasje en dien je jezelf aan een rigoureuze controle te onderwerpen. Ons beider lot besliste groen en we vonden ons zelf terug in de aankomsthal van de terminal.

Rio, Lambada city

Onze eerste indrukken van Rio bevestigen onze vermoedens; hier moet je uitkijken voor mensen die je willen belazeren. Tenminste dat willen de diverse reisgidsen ons doen geloven. Zo gaan we bijvoorbeeld in de hal van het vliegveld naar een kiosk die informatie vermeldt te hebben voor toeristen. Mooi, want ik wil best graag een stadsplattegrond van Rio hebben. Maar de dienstdoende kiosk dame begint van wal te steken over een of ander setje papier (weliswaar mooi in een skaihoesje gestoken) dat bijna verplicht is voor iedere binnenkomende toerist en het kost slechts twintig dollar. Ik vroeg daar helemaal niet om en kreeg de indruk dat het hier om een soort door de staat erkende aftroggelaarsbende ging. Ik vind het nogal wat, midden in een aankomsthal zo'n kiosk neer zetten met van die gladderik juffrouwen erin die hun waar trachten te slijten aan onnozele toeristen tegen ware 'rip-off' prijzen. Maar genoeg gekankerd, uiteindelijk bleek dat ze de gewenste plattegrond niet had. Zo ook een aardige jongeman die zijn diensten wil aanbieden om ons door de jungle van Rio de Janeiro te loodsen voor het luttele bedrag van vijftien dollar, wat we volgens zijn zeggen via zijn bemiddelingen gegarandeerd terug zullen verdienen. We besparen ons snel vijftien dollar en lopen door. De gladderik laat zich niet zomaar afschudden en volgt ons nog een tijdje. Tevergeefs uiteraard. Na dit alles aanschouwd te hebben vragen we aan een beveiligingsbeambte waar de bussen zich bevinden die ons voor een habbekrats naar de stad kunnen vervoeren. De man begeleidt ons naar buiten en vraagt nog even tussen neus en lippen door of we niet nog wat dollars bij hem willen wisselen tegen uiteraard de koers die op de parallelmarkt geldig is. Helaas voor hem hadden

we reeds gewisseld. We nemen een goedkope bus richting rodoviária (centraal busstation) om daar vast buskaartjes te kopen. Ons volgende doel is immers Foz do Iguaçu. Op de rodoviária zwerven we nog een tijdje rond om vast wat te kunnen wennen aan de sfeer die rond zo'n busterminal hangt. Net vers uit het geordende Nederland dien je toch weer even te wennen aan die andere maatstaven die in dit soort landen gelden. Een aparte geur, overal hangende, zittende of liggende mensen, de vele verkopers, de dieselstanken, lawaai en overal troep. Met een andere bus laten we ons naar het centrum van de stad verplaatsen (in de volgende dagen zal blijken dat de bustarieven in Rio variëren tussen de 15 en 30 novo cruzados, de wisselkoers is op dat moment 84 tot 86 van die dingen voor een Amerikaanse dollar). We weten niet zo goed waar we ergens dienen uit te stappen en vragen aan de caissière waar het centrum is. Ze zegt hier en wij wringen ons uit de bus. Later weten we dat het centrum van Rio best wel groot is en dat de caissière op nog wel honderd andere plaatsen had kunnen zeggen dat we nu in het centrum waren. Met andere woorden, we waren inderdaad in het centrum maar niet in dat deel van het centrum wat we eigenlijk voor ogen hadden. Maar goed, we doen net alsof we hier dagelijks komen en de weg wel weten. Met als gevolg dat we 'in het centrum' een tijdje doelloos hebben rond gedood met behulp van mijn bij de rodoviária verworven gigantisch grote en niet op de laatste plaats vreselijk onhandige geplastificeerde kaart van deze metropool. Als we dit gedoe eindelijk moe zijn klampen we een figuur op straat aan en vragen hem de weg naar Cândido Mendes ('Canditje Mentj' verbetert de man ons). Hij vermoedt dat we een hotel zoeken en hij raadt ons ten zeerste af om in die buurt een kamer te nemen. Hij vertelt dat we beter een kamer kunnen huren in Flamengo. Daar zijn ze ook niet zo duur, bevinden zich vlak bij zee en in een leukere buurt. De man houdt voor ons een bus aan met als richting Flamengo en wij stappen in. We vinden uiteindelijk in die buurt het hotel Monte Blanco in Rua do Catete (nummer 160). Dit hotel kost ons slechts het geringe bedrag van 720 crudinges en heeft een bad en een toilet (waarbij het wc-papier slecht doorspoelt) maar geen televisie (zo'n kamer moet zestig cruzeuroos meer opbrengen). De eigenaar beweert van origine Spanjaard te zijn nadat wij vertelt hebben dat we geen Portugees maar wel een beetje Spaans spreken en lult ons meteen onder tafel in een taal die inderdaad wel zo hier en daar op Spaans lijkt. Meteen nadat we ons geïnstalleerd hebben zijn we maar even gaan liggen om bij te komen van de reis. Plotseling schrikt Miek wakker van geknal dat buiten ergens plaats vindt. We denken dat het oorlog is of dat er een coup gaande is en de volgende gedachte die door onze hoofden flitst is: waar zijn we nu dan toch in terechtgekomen? Later bleek dit geen schieten te zijn maar geknal van vuurwerk omdat Brazilië met voetballen gewonnen had. Van dit wereldkampioenschap zullen we nog een flink deel meekrijgen in dit werelddeel, die Zuid-Amerikanen zijn tenslotte helemaal dol op voetjebal. Trouwens om even terug te komen op die Braziliaanse stadsbussen: die dingen zijn ideaal voor mensen met veel en vooral onhandige bagage. Nadat men de bussen van achteren (!) heeft bestegen dient men zich, na betaling van het verschuldigde tarief, door een soort worstmolentje te wurmen om dan de bus aan de voorkant weer te kunnen verlaten als de tijd rijp daarvoor is. Eenmaal is het ons slechts gelukt, terwijl we behangen waren met rugzakken en ondersoort zakken, om de caissière te vermurwen om ons via de achterdeur uit te laten. Dezelfde dag na voldoende gerust te hebben zijn we nog op pad gegaan om het een en ander te bekijken. Zo hebben we ons nog vergaapt op het strand van Flamengo aan de Pao de Açúcar, niet veel bijzonders eigenlijk die suikerbrood. Er schijnt een kabelbaan te lopen vanaf een grondstation naar de top van die berg maar die was vandaag niet in functie, althans wij hebben geen gondels voorbij zien schuiven. Op een andere berg staat Christus in de steigers (dit is het beroemde standbeeld van Christus met gespreide armen dat zich op de berg Corcovado bevindt). Er trad die middag op het strand een 'live' groepje op wiens geluidstrillingen er zorg voor droegen dat we knorrende magen kregen. Verder viel ons aan het strand op dat er erg veel gesport werd en hiervoor veel faciliteiten aanwezig waren maar helaas waren er in dit jaar getijde geen zonnebadende of anderszins bezig zijnde dames op het strand te bezichtigen. Wel een hoop macho's die zich op verschillende manieren stonden aan te stellen. Langzamerhand werd het tijd om aan het avondeten te gaan denken. Daartoe lopen we diverse straten af maar kunnen niet echt

een beslissing forceren. Miek wordt er kregelig van en maant mij om eindelijk eens een tent uit te pikken waar we beiden mee eens kunnen zijn. Ten slotte hebben we in de buurt van het hotel een 'heerlijke Italiaan' gegeten, hoewel hij wel lang op zich liet wachten. Het wordt nu langzamerhand tijd dat we weer het hotel opzoeken daar Miek last van 'jet-lag' schijnt te hebben. Gaap.

Tijuca, een verademing bij Rio

Vandaag hebben we op het programma een bezoek aan het Tijuca National Park staan. Dit behelst meteen het uitproberen van de metro in Rio. Het metrostation bevindt zich bijna recht tegenover het hotel en het heet toepasselijk Catete. We dalen af in de onderaardse catacomben (heel gezellig van tegeltjes voorzien, zodat je de indruk krijgt alsof je door een gigantische douche loopt) en kopen kaartjes bij een loket (ongeveer 18 croezels per stuk). We kijken even wat andere mensen doen en volgen dan hun voorbeeld. We stoppen de kaartjes in een gleuf waarna we door mogen lopen via een soort draaimolen. We graaien naar het gleufje aan de andere kant van de kaartjesvretter

maar tevergeefs. Tijdens onze waarnemingen hadden we gezien dat de mensen hun kaartje weer terugkregen uit het apparaat aan de andere kant van de molen, maar in ons geval schijnt dat niet zo te zijn. Maar verder niet getreurd we zijn toegelaten in het moderne station. De trein laat niet lang op zich wachten. We stappen in en suizen richting station Sáenz Pena. Weer bovengronds nemen we na enig gezoek en gevraag de bus naar Alto de Boa Vista. We vragen beleefd aan de chauffeur of hij ons bij de ingang van het park eruit wil trappen. De ingang van het park staat niet echt duidelijk aangegeven maar na het inschakelen van wat hersencellen begrijpen we toch dat we door dat poortje heen moeten. Niet lang hierna bevinden we ons in een park met een uitgesproken tropische begroeiing. Enkele planten herkennen we van de vensterbanken in Nederland waar ze wel eens plegen te staan, maar dan in een kleiner formaat. Na een prettige en schaduwrijke wandeling bereiken we Bom Retiro wat een populair picknick-

Afbeelding 2. Auteur waant zich in de jungle.

plaatsje moet zijn voor de plaatselijke bevolking. We zien echter alleen een stel schoonmakers aan wie we de weg vragen naar ons volgende doel. Dit doel helaas zou niet zonder meer bereikt worden of eerlijk gezegd helemaal niet. De Pico da Tijuca (1012 meter hoog) zou een prachtig uitzicht moeten geven op de stad en de baai. Een pad leidt (of lijdt ?) naar de top en vol goede moed beginnen we aan de klim. Reeds na enkele meters splitst het pad zich in vele andere paden en maakt ons de keuze moeilijk. Miek gaat nog even terug aan de heren beneden vragen welk pad we nu moeten nemen en ik vind in dit bos allerlei schaaltes met geld en kaarsjes erbij. Waarschijnlijk een of andere godsdienstige rite. Het geld is echter niet de moeite waard om mee te nemen omdat het zich hier om muntjes handelt die toch al geen waarde meer bezitten. Miek komt terug met een meneer die ons de weg wijst en wij trekken verder de jungle in. Om een lang verhaal kort te houden; het pad splitste zich nog vele malen en werd steeds smaller en raakte overwoekerd. Na verloop van tijd zagen we het niet meer zitten en we besloten terug te keren op onze voetschreden. Dicht bij de uitgang van het nationaal park is een restaurant met een terras vlak bij een waterval. Daar gaan we zitten en genieten van een heerlijk koel glas bier terwijl we worden begluurd door een kat die hoopt dat we hem iets te eten zullen geven. Ondanks het niet bereiken van de top toch een geslaagde wandeling gezien de heerlijke flora en het geweldige landschap. Een wilde busrit brengt ons naar een moderne stadswijk genaamd Novo Leblon. Het is een wat troosteloze omgeving van open vlaktes met daarin een tros hoge flatgebouwen. Een andere bus brengt ons terug naar het centrum van de stad. Wij besluiten om naar de Jardim Botânico te gaan, maar deze blijkt helaas gesloten te zijn op maandag. Dit is jammer, want er schijnen fantastisch fraaie tropische bomen in dat park te staan. We kunnen gelukkig een paar van die reusachtig hoge palm-achtigen door het hekwerk bewonderen. Op straat vinden we regelmatig bankbiljetten met vele nullen erop, maar het is blijkbaar toch niet veel waard. Dit weggooien van waardeloos geworden geld is een soort protest tegen de huizenhoge inflatie in het land. Door het geld op straat te gooien toont men zijn minachting voor de nationale munt. Bij een eettentje vlak bij de botanische tuin besluiten we om iets te eten en te drinken. Het drankje echter wordt niet helemaal door Miek vertrouwd. Terug in Flamengo zwalken we door de straten en bewonderen de uitbundige versierselen hiervan ter meerdere ere en glorie van het wereldkampioenschap voetballen in Italië. In het hotel bemerken we dat iemand op de kamer is geweest en niet eens de bedden heeft opgemaakt. Vooral dit laatste wekt ons wantrouwen en we beginnen meteen het geld te tellen wat we, eikelig genoeg, allemaal in het hotel op de kamer hadden achtergelaten. Goddank, de rover heeft slechts veertig Amerikaanse 'dolares' van ons ontvreemd. Misschien was dit wel als een lesje bedoeld zodat we dergelijke domme dingen nooit meer zouden doen. Gezien het feit dat de indringer zich bediend heeft van een kamersleutel is de kans groot dat het een hotelmedewerker betrof.

De vierentwintig uren naar Foz

Vroeg wakker worden doe je hier wel. We krijgen bij het ontbijt behalve broodjes met warme melk, koffie of thee steeds als voorgerecht een stuk papaja. Een heerlijk malse vrucht waarvan je overal wel 'jugo' (dit betekent vruchtensap) kunt krijgen. Vergeet echter niet eerst de pitten te verwijderen (niet uit de 'jugo' maar uit de vrucht!). Miek zit ondertussen al onder de bulten. Blijkbaar vinden alle beestjes haar lief of lekker smaken. Met de metro gaan we vol bepakt richting rodoviária voor onze busreis naar Foz. De laatste paar kilometer naar de busterminal proberen we via mijn plasticen kaart te lopen. Eerst lopen we over een muurtje dat dient als tussenberm van een razend drukke verkeersader dwars door Rio. De auto's en vrachtwagens razen aan beide zijden voorbij terwijl we door de uitlaatgassen een weg trachten te banen. Als de ene weghelft zich begint te verhogen tot viaduct en aan die kant van het muurtje dan een gapende afgrond verschijnt, begint Miek zich toch wel een beetje zorgen te maken over de goede afloop van deze voettocht. Na vanaf de brug een krottenwijkje bezichtigd te hebben verlaten we uiteindelijk het muurtje en steken de weg over

naar de zijkant. Daarna bewegen we ons met onze plus minus vijftien kilo zware bepakking via veiligere straatjes naar het busstation. De reis begint goed. Onze bus (dachten we) arriveert en iedereen begint zijn spullen aan boord te laden, wij willen ook maar we mogen niet. Het is ons niet geheel duidelijk waarom maar er wordt op onze tickets gewezen, druk Portugees gepraat en wat gebaren gemaakt. We snappen het niet en een Belgisch paar dat met de zelfde busonderneming naar Foz gaat ook niet. Na nog wat gevraagd begint er bij ons iets te dagen: er komt nog een bus en die moeten we hebben. De andere bus komt. Wij mogen er niet in (de Belgen wel) en de beide bussen maken vertrekbewegingen. Wij maken wat kleine zenuwbeweginkjes met de ooghoeken en er komt weer een bus. Eindelijk schijnt dat de juiste te zijn. Vlug kruipen we erin voordat we weer geweigerd worden. We krijgen wat papiertjes in de handen gedrukt en de gulle gever vertelt ons dat we die moeten invullen en daarna aan hem moeten retourneren. We nemen dit allemaal niet te nauw en frotten de papiertjes ergens in een vlug te vergeten plaats en inderdaad, er wordt nooit meer naar gevraagd. Het wordt een lange busrit van zeker 23 uur en met veel lawaaierige en lastige Brazilianen erin. Het zijn van gezelligheid houdende mensen maar dat kan op een zeker moment de nodige irritatie opwekken. Zo hebben ze bijvoorbeeld de gewoonte om luidruchtig te gaan kaarten terwijl ik wil gaan slapen. Van dat slapen komt echter toch al niets terecht want ik kan nauwelijks in vervoermiddelen slapen (dit hangt onder andere samen met de lengte van mijn onderstel). Ondertussen zijn we reeds Sao Paulo en Londrina gepasseerd. Sao Paulo heb ik van afstand kunnen zien: het is een normale miljoenenstad met een vieze wolk luchtvervuiling erboven hangend. Er worden vele stops gemaakt zodat iedereen op tijd zijn behoeften kan doen of zich kan volproppen. De frequente stops gaan zelfs 's nachts door en dan wordt het wel een beetje irritant. We hebben ondertussen het Belgische koppel wat beter leren kennen en praten wat met elkaar tijdens de stops. Ze blijken Vera en Marc te heten, ze zijn net als wij nog maar pas in Zuid-Amerika en willen een half jaar in dit continent verblijven. Men heeft in Brazilië een wat aparte vorm van wegrerestaurants. Voordat je iets kunt bestellen dien je eerst naar de kassa te gaan en daar te vertellen wat je wilt hebben. Dit is natuurlijk al een behoorlijke hindernis als je geen woord over de grens spreekt, je kunt namelijk bij de kassa geen oergeluiden gaan uiten terwijl je met je vinger een of andere wellicht smakelijke hap aanwijst. Je betaalt vervolgens bij de kassa meteen de rekening en je krijgt als bewijs een stel bonnen. Daarna ga je naar de bar en je bestelt wat je hebben wilt. Miek bestelt natuurlijk iets raars wat de bediende weer niet begrijpt. Hij zegt wel dat ie het begrijpt, maar hij brengt niets. Na de sukkel nog een aantal malen tevergeefs te hebben verwoord wat we bedoelen, bestellen we ten slotte maar iets anders voor de zelfde prijs. Uiteindelijk duurde de reis gelukkig slechts 21 uur en mogen we de bus in Foz verlaten terwijl het stortregent.

Het eerste wat we doen is een lekkere bak koffie drinken in één van de drinken eetgelegenheden aldaar aanwezig. Terwijl we aan de bar gezeten aan de koffie slurpen zien we de nodige koddige kakkerlakken door de tent hobbelen. We geven onze bagage (behalve de handbagage en de poncho's) in bewaring bij een aardige dame in een loketje die mij daarna een stel reuutjes in de hand drukt. Ik tracht mijn blitse felrode poncho aan te trekken maar raak hopeloos verdwaalt in het nylon. Na gered te zijn door mijn wederhelft begeven we ons op pad met de Belgen om een hotel te zoeken. Eerst proberen we 15 de Julho, maar deze vraagt 1500 croesadoos (alsof je een doos leegschudt) wat aanzienlijk duurder is, dan in ons 'South American Handbook 1989' is beschreven. Na nog wat langer door de regen te hebben gelummeld vinden we uiteindelijk op Rua Naipi 960 het hotel Senhor do Bonfim II. Hier wordt ons slechts gevraagd om 1000 cruzados te betalen voor een tweepersoons kamer met douche. Je moet je niet teveel voorstellen van deze douche. Wil je een warme douche dan is het zaak om het waterdebiet zo klein mogelijk te houden. Je wordt dan echter zelf amper nat. Voordat we van een douche (handdoeken en zeep werden verstrekt) kunnen genieten moeten we eerst terug naar de busterminal om onze 'equipaje' op te halen bij die aardige dame in het loketje. Na de douche besluiten we om vanmiddag nog naar de watervallen aan de Braziliaanse kant te gaan kijken. Op weg naar de plaatselijke rodoviária wissel ik veertig dollar om in Braziliaans papier en krijg nog maar 84 van die cruzos per dollar. In dat wisselhok

ontmoeten we een Duitser van een jaar of zestig die ons vertelt waar we vanavond moeten eten. We hoeven daar maar zijn naam te noemen zodat we geen toeslag hoeven te betalen. Hij geeft ons een postkaart van dat restaurant waarop een aantal Beierse taferelen staan afgebeeld (grote potten bier). De man wil ten slotte wat al te graag mijn bergschoenen kopen als ik hem vertel dat die uit Duitsland komen. We nemen een plaatselijke bus met de bestemming Cataratas en genieten nu eens van het worstmolentje zonder dat we al onze bagage er ook nog eens doorheen moeten wringen. Voordat je met de bus verder het natuurgebied van de watervallen in mag wordt er eerst nog gestopt bij een poortje waar je entree kunt betalen voor het park. Daarna worden we afgezet bij een soort parkeerterrein vanwaar een merkwaardig druisend geluid zich aan je opdringt. Na ettelijke meters gelopen te hebben komen we bij de rivier en zien in de verte de eerste watervallen. De watervallen zijn overweldigend, zelfs bij de vele regenbuien waar we nog steeds door geteisterd worden. Immens grote stortbakken die miljoenen van kubieke meters water per dag verwerken. We lopen het wandelpad af en we zien telkens weer nieuwe varianten op het thema waterval. Dit gaat nog enkele kilometers zo verder. We bevinden ons tenslotte bij de grootste watervallen van de wereld. We komen bij een platform waar je uitzicht hebt op een waterval van dichtbij. Je kunt met een lift naar een lager gelegen platform zodat je nog dichterbij het geweld bent. Het lawaai is daar zo groot dat we nauwelijks met elkaar kunnen communiceren. Houd er echter wel rekening mee dat de opgegeven prijs voor de lift slechts is voor de rit naar beneden. Wil je omhoog (wat iedereen na verloop van tijd wel wil) dan betaal je nog eens. Die lift is duurder dan de entree in het park, of de liftjongen heeft misbruik gemaakt van onze goedwillendheid. Soms houdt de regen even op en dan kun je toekans in de bomen zien zitten vlak bij het pad en ze hebben geen angst voor mensen (misschien hier geplaatst ter bevrediging der toeristen?). Met de bus gaan we weer terug (het was niet nodig om bij het verlaten van het park iets te betalen) en dan moet er voetbal worden gekeken door onze Belgische vriend; Brazilië speelt tegen Schotland. De Brazilianen winnen en even later is het een dolle boel in de stad. Een optocht van toeterende auto's volgepakt met gillende en met vlaggen zwaaiende onnozelaars. Er wordt gezongen en gezopen, vuurwerk wordt afgestoken en

Afbeelding 3. De Iguazu watervallen.

de Braziliaanse nationale helden (de voetballers) worden vereerd. Toen het feest weer een beetje geluwd was maakten we onze entree in een 'churrascaria' (dit is het restaurant ons aanbevolen door de Duitser). In dit soort tenten betaal je een bepaald bedrag (in ons geval 600 Cz\$ per persoon) en mag je zoveel eten als je kunt en dit zal ongetwijfeld wel vaker leiden tot hoogst onsmakelijke situaties. De drank is niet inbegrepen. Het menu bestaat vooral uit vlees (kip, rund of varken geroosterd boven vuur) en salades. We proberen bij het eten niet alleen bier maar geven bovendien de Braziliaanse nationale drank, caipirinha, een kans om onze keelgaten te verwennen. Caipirinha bestaat uit het plaatselijke vuurwater pinga, met stukjes limoen, suiker en ijs. De pinga is gedestilleerd uit suikerriet. Het Braziliaanse bier Antárctica is buitengewoon goed. Ik moet echter eerlijkheidshalve toegeven dat ik mij na het schransen niet echt 'kip'lekker voelde. Een wat merkwaardig weëg gevoel bleef me de rest van de avond vergezellen. Overigens, het noemen van de naam van die Duitser hielp niet bijster veel.

Het onbekende achterland

De morgen begint reeds goed met een Miek die zich plotseling (zelfs voor haar) heel snel naar het toilet moest verkassen. En zo zet ze haar traditie voort 'acá' in Latijns Amerika. Het weer is nog steeds miserabel (hoezo het droge seizoen?) en we besluiten om de Argentijnse kant van de watervallen te bewaren voor een eventueel latere reis naar dit continent. In plaats hiervan besluiten we om dan maar vroeg te vertrekken naar Ciudad del Este in Paraguay (vroeger heette de stad Puerto Presidente Stroessner, maar aangezien naaste familie hem van de troon heeft gemieterd moest de naam veranderd worden). We nemen een bus welke boven in het venster zijn bestemming, Ciudad del Este, vermeldt. Dit was niet eens echt eenvoudig daar we verscheidene bussen met dezelfde bestemming hebben laten gaan omdat ze te vol waren. En met volle bepakking in zo'n ding kruipen is niet altijd even gemakkelijk. Een gewiekst taxichauffeur ziet onze problemen en biedt ons een rit aan naar Ciudad del Este. Hiervoor vraagt de smiecht een forse prijs en wij vertellen hem dat ie moet gaan fietsen. We proppen ons daarna in de volgende bus. De bus vervoert ons door Foz in de richting van de rivier de Paraná. Deze rivier vormt meteen de grens tussen Brazilië en Paraguay. We vervolgen onze weg over de 'Vriendschapsbrug' en zijn voordat we het goed en wel beseffen in Paraguay. We hebben op deze manier verzuimd om onze exitstempels bij de Braziliaanse douane op te halen. Eerst nog geprobeerd of de Paraguayaanse douane daar geen problemen mee had, maar zij stuurden ons terug naar de andere kant nadat ze ons hadden medegedeeld dat het Nederlandse elftal maar uit een stel mietjes bestaat. Vanaf de brug heb je een fantastisch uitzicht op de rivier die als een machtige stroom onder je door kronkelt, de totale lengte van de brug is zo'n 500 meter en aan beide einden bevinden zich de douaneposten. Stempels gehaald aan de Braziliaanse kant en dan weer terug over de brug naar het douanekantoor van Paraguay. Ciudad del Este geeft meteen een heel andere indruk dan Foz. Het stadje bestaat waarschijnlijk bij de gratie van de zwarte handel en de straten bij de grens staan werkelijk kotsvol met winkeltjes, standjes en loslopende verkopers. De sfeer is bijzonder levendig en ik moest onwillekeurig denken aan een bekende die meende dat alle Paraguayanen schurken en afzetters zijn. Met een bus laten we ons naar de grote busterminal brengen aan de rand van de stad. We kopen daar bustickets voor Asunción bij de transportonderneming Rysa (de kosten bedragen 6020 guaranies en je krijgt voor een dollar 1200 guaranies). De bus vertrekt pas rond kwart over een en we hebben dus zeeën van tijd om nog wat rond te hangen en ons te vervelen. Marc moet uiteraard voetbal gaan kijken want op dit moment speelt België tegen Spanje. Ik struin ondertussen nog wat rond op zoek naar zwartwisselaars maar die zijn niet echt dik gezaaid hier. Als ik een onguur figuur ontmoet die zichzelf identificeert als alternatief 'casa de cambio' krijg ik slechts vijf guaranies meer voor een dollar. Dat is dus niet de moeite waard. De bus vertrok op tijd en we konden tijdens de reis genieten van rustige Paraguayaanse muziek (harp en gitaar). De reis van ongeveer vijf en een half

Brazilië

Brazilië komt wereldwijd gezien op de achtste plaats wat het aantal inwoners betreft (133 miljoen in 1986) en op de vijfde plaats wat zijn grootte betreft (8.5 miljoen vierkante kilometer, dit is dan ongeveer 230 keer Nederland). Dit geeft meteen een indruk over de te overbruggen afstanden van noord naar zuid of west naar oost (zo'n 4300 kilometer elk). De hoofdstad van Brazilië is sinds 21 april 1960 de in de Amazone gebouwde stad Brasília, dit overigens ten koste van Rio de Janeiro. Het grootste gedeelte van het volk woont langs de kust en wat verder landinwaarts in de zuidelijke staten Minas Gerais en Sao Paulo. Het klimaat in het zuiden is tijdens de wintertijd (juni - augustus) vrij droog en met temperaturen variërend van 18 tot 28 graden Celsius aangenaam. De regentijd is hier in de zomertijd van december tot maart. Brazilië grenst aan vele burens, zo grenst het in het noorden aan Frans Guyana, Suriname, Guyana en Venezuela. In het westen aan Colombia, Peru en Bolivia, in het zuiden aan Paraguay, Argentinië en Uruguay, de Atlantische Oceaan vormt uiteindelijk de oostelijke begrenzing. Brazilië is natuurlijk vooral bekend om zijn tropische regenwouden welke te vinden zijn in het stroomgebied van de Amazone. Verder zijn er nog de Guyaanse hooglanden ten noorden van het Amazonebekken en de Braziliaanse hooglanden zuidoostelijk van het Amazonebekken.

Brazilië werd ontdekt door de Portugees Pedro Alvares Cabral in 1500 en de eerste nederzetting werd gesticht te Salvador da Bahia. Rio de Janeiro werd eerst gesticht door de Fransen onder de hugenoot Villegaignon in 1555. In 1567 echter werden de Fransen verjaagd en de Portugezen namen het zaakje over. Zoals altijd waren ook in deze kolonie weer de Indianen de zak wat uitbuiting en slavernij betreft. Wat later werden er meer en meer negers uit Afrika geïmporteerd om dit zware slavenwerk te gaan verrichten.

Een eerste poging tot onafhankelijkheid van Portugal werd in 1789 gedaan door Tiradentes in Minas Gerais, echter zonder succes. In 1808 vertrok de gehele Portugese koninklijke familie naar Brazilië ten gevolge van de bezetting van Portugal door Napoleon.

In 1821 ging de koning terug maar zijn zoon Pedro bleef achter en riep een jaar later de onafhankelijkheid van Brazilië uit (7 september 1822). En nog in het zelfde jaar werd de brave zoon in Rio de Janeiro tot keizer gekroond.

Op 15 november 1889 werd de republiek Brazilië uitgeroepen en de laatste keizer, Pedro II, kon gaan (hij had zich nogal impopulair gemaakt door de afschaffing van de slavernij toe te staan). In 1930 diende de eerste dictator zich aan, Getúlio Vargas, in eerste instantie stond hij voor grote sociale veranderingen binnen zijn land. In 1945 was het tijd voor hem om te vertrekken en er diende zich een nieuwe periode van democratie aan. Na achttien jaar van eerst economische voorspoed en ontwikkeling en daarna afglijden in corruptie werd de regering aan de kant gezet door de militairen (maart 1964). Deze militaire dictatuur duurde tot 1985 toen de democratie een nieuwe kans kreeg.

Een probleem dat in de toekomst een waarschijnlijk zeer belangrijke rol zal gaan spelen is de razendsnelle ontbossing waaronder het Braziliaanse regenwoud tegenwoordig gebukt gaat. Tussen de jaren 1988 en 1989 werd 46.000 vierkante kilometer regenwoud gekapt, een gebied zo groot als Zwitserland. Dit ter meerdere ere en glorie van de industrie en de veeteelt.

uur voerde door een groen land met vele kleine gehuchtjes langs de weg. In Asunción aangekomen op de busterminal banen we ons een weg naar buiten en vragen een taxichauffeur om ons naar het centrum te brengen. De taxichauffeur heeft hier geen problemen mee en vraagt 5000 guaranies voor deze dienst. Wij betalen en hij levert ons netjes in het centrum af terwijl hij onderweg nog het een en ander vertelde over Paraguay en Asunción in het bijzonder. Meteen mogen we wennen aan het feit dat milieubewustzijn nog niet echt hoog in het vaandel staat van deze stad. De stoepen zijn smal en vol mensen, de straten gevuld met stadsbussen die dikke zwarte pluimen roet produceren. Het is niet echt prettig als net voor je ademhalingsapparaat zo'n bus zich in beweging zet. We sjokken van de ene 'cuadra' naar de andere en vinden uiteindelijk op Calle Cerro Corá het hotel Hispania (dit hotel bevindt zich vlak bij Plaza Uruguaya). Het kost 9000 guaraniums met bad en 7000 zonder een eigen bad. We nemen een kamer met eigen bad. Na inspectie van het bad blijkt dat het een douche is met een angstaanjagende elektrische bekabeling en een grote zware schakelaar. Na het inschakelen van de stroom produceert de douchekop (!) een laag frequent geluid en begint zacht rood te gloeien.... Dit is waarschijnlijk de Zuid-Amerikaanse tegenhanger van het Russische roulette. Op de kamer zelf is het berekend, dit komt door het feit dat het een inpandige kamer is zonder ramen naar de buitenwereld. Op deze manier komt er nooit zonlicht binnen en krijgt de kamer overdag geen kans om een beetje op te warmen. Het is pas acht uur maar pikdonker en steenkoud als we besluiten om het bed op te zoeken.

Miek voelt zich godzijdank na goed geslapen te hebben weer beter en ze denkt weer aan eten, maar wel rustig aan. Het ontbijt in het hotel stelt niet zoveel voor: een drietal sneetjes stokbrood met een klont boter en koffie of thee met een pot suiker. Tijdens deze orgie kunnen we genieten van een of ander soort quiz op de televisie, blijkbaar heeft dit soort van walgelijke quizmasters, die naar mijn idee een aanslag van de hondenbelasting verdienen, niet alleen bij ons maar ergerlijk genoeg ook hier wortel geschoten. We beginnen de rest van de dag met een wandeling door de stad. Zo komen we uiteindelijk uit bij de rivier de Paraguay met aan zijn oevers wat krottenwijken. We lopen wat rond in de buurt van de rivier en bezichtigen een pompeus standbeeld van ene Mariscal López. Een gedeukte Paraguayaanse stadsbus gevonden die in de richting van de botanische tuin reed (het bustarief bedraagt per reis 190 G\$). Trouwens (tussen haakjes) alle stadsbussen van Asunción vertonen deuken. Deze 'botanisch tuin' muntte uit in verslonzing. De paden werden gebruikt om auto te leren rijden en overall lag wel troep. De dierentuin die hieraan verbonden is, is een schrijnend voorbeeld van hoe je dieren niet moet behandelen. Zo zijn er een stel pathetische leeuwen te zien in een verder kale omgeving en een olifant gedeponerd in een kuil met niets erin zodat het beest uit gefrustreerdheid denkt dat ie een soort buitenmaatse mol is. Tenslotte bezochten we een klein museumpje (Museo de Historia Natural) welke veel slecht opgezette beesten ten toon spreidde. Al met al niet veel bijzonders maar wel een verademing na het drukke en naar uitlaatgassen stinkende Asunción. Terug in de stad hebben we ons verder vooral met zakelijke aangelegenheden bezig gehouden. Zo hebben we bij Flota Mercantil del Estado gevraagd of er komende dinsdag een boot gaat naar Corumbá, conform de informatie in ons handboek. Helaas, men vaart niet meer op elke tweede en vierde dinsdag van de maand maar op elke tweede en vierde vrijdag van de maand. Als een alternatief werd ons aangeraden om naar de haven te gaan om daar te vragen of we misschien niet met een of andere vrachtboot naar Corumbá mee kunnen. Maar daar was helaas verder ook niets mogelijk. Na in de haven een zak mandarijntjes te hebben genuttigd besluiten we dan maar om met z'n tweetjes naar Pedro Juan Caballero te vliegen met die militaire club TAM. De tickets kosten 29.000 guaranies per stuk en we kunnen maandag over drie dagen vliegen. Ter afsluiting van de dag zochten we het postkantoor op om een hoop postkaarten met een stapel postzegels te kopen en die weer te verwerken onder het genot van twee enorme flessen bier. Na een tijdje komt Miek erachter dat op één postkaart zoveel postzegels moeten dat er eigenlijk geen plaats meer is om nog maar iets te schrijven. De kaarten toen maar in enveloppen gestopt en op deze manier die dingen weggestuurd. Ik voel dat mijn ingewanden wat beginnen te protesteren en ik besluit om dan maar wat eerder in het nest te kruipen. Na een tijdje begin ik te rillen van de kou en ben bijna

niet meer warm te krijgen ondanks extra dekens en alle jassen die verder nog op het bed worden gedeponerd. Wat later in de avond is dat weer voorbij en heb ik het vreselijk benauwd. Er is zeker wat aan de hand. Midden in de nacht vlieg ik het nest uit en plof neer op de pot. Dat was nog maar net op tijd. Het lucht enigszins wel op maar echt lekker voelen doe je daarna toch niet. Miek geeft me wat imodium te vreten en duwt een thermometer in mijn mond. Ik blijf 38.5 graad warm te zijn en dat is te veel.

Mijn lichaamstemperatuur wil nog steeds niet zakken alhoewel de turbokak na twee imodiums opgehouden is. Miek maakt zich zorgen over de koorts en overweegt een dokter te laten komen als het vanavond nog niet gezakt is. Ze heeft namelijk zelf een wat vervelende ervaring opgedaan tijdens ons verblijf in India zo'n twee geleden, met als resultaat dat ze plotseling in een soort fietsenstalling ergens in Jaipur op een behandelbed aan een infuus kwam te hangen. Later op de dag krijg ik een of ander 'natuurlijk' brouwsel van een Duits sprekende vrouw (werkt alhier in het hotel) en dat drankje, dat volgens die vrouw afschuwelijk smaakt, moet goed zijn voor maag en darmen. Ik giet het drankje in mijn keel en het heeft inderdaad een raar smaakje. 's Avonds zakt de koorts eindelijk door een tabletje dat ik van de Duits sprekende vrouw kreeg. Het was verder natuurlijk een zeer interessante dag. Miek moest zich die dag maar wat amuseren met andere mannen, en heeft verder ondervonden dat de Paraguayaanse mannen veel vriendelijker en behulpzamer zijn als je als vrouw alleen bent.

De 'Chaco burn-out' heeft zich gelukkig niet meer aangediend, alleen de buik die rommelt nog wat en voelt niet honderd procent. Maar toch gaan we vandaag het een en ander ondernemen. Per slot van rekening zit je niet elke week in Asunción. Tenminste dat dachten we, maar helaas hebben we buiten de kerk gerekend en aangezien zondag des heren rustdag is en Latijns Amerika nog steeds heftig katholiek is, is er in Asunción tijdens deze zevende dag gewoon geen hol te beleven. Dan maar een museumpje bezoeken en we kiezen het 'Museo Histórico Militar' dat zich op Avenida Mariscal López moet bevinden. We nemen een bus in die richting en na ongeveer

Afbeelding 4. Kathedraal met daar ter plekke wonende boeren, die om een rechtvaardige verdeling van de landbouwgronden vragen.

een uur stappen we vertwijfeld uit in Luque. Dit is niet de bedoeling, Luque staat pas voor de middag op het programma. Het openbaar vervoer van Asunción is bijzonder ingewikkeld voor een buitenstaander en nodigt zeker niet uit tot ontspannen uitstapjes in de omgeving. Alles wordt aangeduid in lijnnummers, en bushaltes met routeschema's kennen ze daar niet. Met andere woorden als je het nummer niet weet en je spreekt geen Spaans dan kun je het natuurlijk voor een belangrijk deel wel schudden. Maar nu we toch in Luque zijn kunnen we net zo goed een beetje rond kijken. We kopen wat te drinken in een winkel en lopen door de verdacht stille straten. Zo hier en daar gluren we naar binnen om er dan achter te komen dat er een of andere voetbalwedstrijd gaande is. Het is hier nog erger dan in Nederland, het openbare leven ligt er geheel plat als er zo'n kluit zwaar overbetaalde geschoffelden achter een leren vod aan rennen. Afijn, weer een bus gevangen en terug naar de stad (dit doe je door op een juiste plaats op de hoek te gaan staan en dan als de bus in zicht komt te gaan wuiven. Vaker stoppen ze dan ook nog, maar soms wuiven ze terug en rijden door). Als verder programmapunt staat dan nog een bezoek aan het centraal station van Asunción om met een houtgestookte stoomloc naar Luque te treinen. Alle houten deuren van het station zijn echter gesloten op één na, die staat op een kier. Wij toch naar binnen en we wanen ons terug in de negentiende eeuw. Een authentiek station uit het stoomtijdperk, er liggen twee sporen, 'anden 1' en 'anden 2', met aan één zijde wat ouderwetse kantoren. We vragen aan een toevallige aanwezige wanneer een trein gaat naar Luque. De goede man vertelt ons dat de laatste trein net weg is en dat het station nu eigenlijk gesloten is. Verbijsterd trekken we ons terug in het hotel en zien daar nog juist het einde van het voetbalspektakel tussen Argentinië en Brazilië. De Spaanstaligen wonnen en dit werd op een bescheiden schaal, zo af en toe getoeter, in Asunción gevierd. Later op de dag staat de wedstrijd Nederland tegen Duitsland op het programma. We kijken en we zien het Nederlands hielden elftal plat op z'n bek gaan. De aanwezige andere Zuid-Amerikaanse gasten bekijken ons meewarig. Het is koud vandaag (slechts veertien graden) en we besluiten om vroeg het nest in te duiken. De overweging dat we reeds om half vijf in de ochtend dienen op te staan om mee te mogen in de 'military plane' speelt een belangrijke rol.

Hoe verlaat men Asunción?

Zoals gezegd zeer vroeg uit de veren en onze spullen bij elkaar geraapt. De hotelvrouw via vuistengebonk op de balie ruw gewekt en op weg door een duister en kil Asunción naar het kantoor van TAM. Er is nog niemand op straat op wat politie agenten en wat straathonden na. Aangekomen bij het kantoor van de militaire transporteur vinden we slechts een stille duisternis, geen enkele vorm van activiteit is er te bespeuren. We bevrozen dat de negatieve berichten over een TAM die passagiers gewoon in de kou laat staan op dit moment bewaarheid worden. We wachten gedurende een tijd welke een aantal straathonden nodig hebben om de straat te passeren en dan verschijnen er nog een aantal figuren met tassen en koffers. Met een colectivo (een kleiner soort autobus) worden we ten slotte in de richting van 'Silvio Pettirossi', het internationale vliegveld, getransporteerd. Daar vrolijk en nog niets vermoedend ingecheckt en de bagage afgegeven. Vanuit de wachtruimte bekijk ik eens de vliegtuigen waarmee TAM zijn passagiers pleegt te vervoeren en ik waan mezelf terug in de jaren veertig. Na een tijdje wachten en een te duur glas kola krijgen we dan te horen dat de vlucht niet doorgaat. Misschien straks om één uur 's middags. TAM biedt aan om ons terug te brengen naar de stad en we kunnen de bagage zolang in bewaring laten op het vliegveld. We tuinen erin zoals later zal blijken. Terug in de stad trachten we alsnog het militair museum te bereiken en nu gaan we veiligheidshalve te voet. Bij het juiste adres aangekomen zien we weinig museum, maar wel een gebouw van het ministerie van defensie. Dan maar gewoon als domme toerist daar naar binnen struinen en naar de bekende weg vragen: 'Está un museo aquí?'. We komen tot in de hal en dan worden we staande gehouden, 'Que desea?'. We stellen de vraag en de goede man legt ons uit dat hier geen museum meer is, maar dat het ding zich nu in het 'Antiguo

Colegio Militar' bevindt. Het klinkt heel logisch; antiek militair spul in een antiek militair college. We bewegen onszelf weer terug naar de andere kant van de stad en vinden uiteindelijk het museum op de aangegeven plaats, vlak bij het presidentieel paleis. Blijkt het eigenlijk nog niet geopend te zijn, men is net verhuisd en men moet zich nog installeren. Desondanks wil een aardige jongedame ons wel rondleiden en zo krijgen we het restant van hun nationale ellende, de oorlog van de 'Triple Alliance', in de vorm van vaandels, uniformen, sabels en kromme gedeukte trompetten te zien. Verder liet ze ons een pantservoertuig zien dat Paraguay gekregen had van de Bolivianen nadat deze laatsten op hun flikker hebben gehad van Paraguay gedurende de Chaco oorlogen die zich afspeelden tussen 1929 en 1935. Beïndrukt neem ik plaats op een bank op het nabije plein en Miek gaat vitamine C bolletjes kopen. Plotseling word ik op het plein overvallen door een Paraguayaanse schone die blijkbaar iets van mij wil. Ze blijkt een enquête te houden onder buitenlanders in Asunción. Ze vraagt van alles en giebelt als ik niet begrijp wat ze wil. Uiteindelijk komt Miek weer opdruven met een zakje mandarijnen en is de enquêtrice weer snel verdwenen. Om elf uur gaan we terug naar het kantoor van TAM om te vragen of het vliegtuig vanmiddag nog gaat. Men wist het niet, of we niet om twaalf uur nog eens langs konden komen. Dat deden we en toen wist men het wel; het vliegtuig vloog niet. We besluiten om dan maar met de bus naar P.J. Caballero te gaan en we gaan naar de busterminal om tickets te kopen. We kopen de tickets bij 'Cometa del Amambay' voor de nachtbus die om half tien vanavond zal vertrekken (de kosten per man bedroegen 9700 guaranies bij een koers van 1205 guaranies per dollar). Het inruilen van de tickets bij TAM leverde gelukkig geen problemen op (het volle pond werd geretourneerd) en konden we op zoek naar een cambio om een groot deel van onze Paraguayaanse liquide middelen om te zetten in Braziliaans geld. Daar we de nachtbus hebben komen we rond vijf uur 's morgens bij de grens met Brazilië aan en gaan we meteen dat land binnen. Nu alleen nog naar het vliegveld onze bagage afhalen. Internationaal vliegveld of niet, toen we daar aankwamen was alles verdacht duister en er was bijna niemand meer. Onze observatie was correct, de tent was dicht en alleen een stel bewakers liep daar nog rond. Onze spullen lagen achter slot en grendel en men was er niet toe te bewegen of niet in staat om ons te helpen. Dat is natuurlijk lachen: onze bus vertrekt vanavond, de bagage ligt in de kluis en we hebben bijna geen geld meer. Miek laat de traantjes rollen en een wat gevoeliger bewaker belt voor ons naar de busterminal om onze tickets om te zetten voor de dagbus van morgen om tien uur. Vanaf vijf uur 's morgens kunnen we onze spullen ophalen. Er zit niets anders op, we gaan terug naar de stad en nemen in hetzelfde hotel nu een kamer zonder bad. Ik vertrouw het nog niet helemaal en besluit om vanavond nog eens naar de busterminal te gaan om de verandering persoonlijk te bevestigen en meteen andere tickets te vragen. Dit om alle eventuele problemen voor morgen te elimineren. We ruiken nu heerlijk en kunnen ons niet douchen daar alle spullen op vliegveld liggen. Voor ik met een stadsbus naar de terminal vertrek, krijg ik een vaag voorgevoel in mijn kleine tenen dat het vandaag een foute dag is, en die dag is nog niet voorbij. Voor de zekerheid neem ik een extra 1000 guaranies mee voor 'onvoorziene uitgaven'. Bij de terminal aangekomen wordt mij door een aardige onwetende jongedame verteld dat het wijzigen van tickets niet zomaar kan. Alles heeft te maken met het feit dat een of ander figuur een soort alleenrecht heeft om dat te doen en die is er natuurlijk niet. Morgen kan het wel, vertelt ze me lachend, om half tien 's avonds. Ja, dank je wel. Na lang aandringen, zeuren en het verschijnen van twee andere vogels, kan het plotseling wel en worden onze tickets voorzien van stempel met de nieuwe datum en tijd en een handtekening van een van die twee gasten. Men zit er wat bij te gniffelen als de ambtelijke handelingen worden verricht. Het gevoel bekruipt mij dat ik hier voor een lapje wordt gehouden. Maar alléz, de stempel en handtekening gooien morgen misschien toch voldoende gewicht in de schaal. Lichtzinnig van tevredenheid kruip ik in een bus die mij terug moet brengen naar het centrum van de stad. Hoewel, na enige tijd beginnen zich duistere wolken boven mijn hoofd te verzamelen. De straten waar we doorheen rijden komen mij niet bekend voor. Na nog wat stug volhouden vrees ik dat we onderhand buiten Asunción zijn terecht gekomen en de bus wordt alleen maar leger. De vrees om de nacht ergens in de koude buitenlucht in een greppel

te moeten doorbrengen doet mij de chauffeur vragen of hij misschien nog terug keert naar de terminal. Nee zegt ie. Of hij dan misschien nog terug gaat naar de stad. Ook niet. Mijn vrees dreigt werkelijkheid te worden. De meest vreselijke en vooral diepe greppels duiken in mijn op dit moment ten zeerste gekwelde geest op. Mijn laatste poging: welke bus gaat dan terug naar de terminal. De bus die voor ons rijdt antwoordt de goede man en op hetzelfde moment stoppen beide bussen. Ik spring uit de bus en trek een recordsprint naar de bus voor me. Mijn hart bonkt in mijn keel als ik de chauffeur onderzoekend aankijk en hem vraag of hij naar de terminal gaat. Hij gáát.... Weer terug bij de terminal vraag ik nog eens welke bus naar het centrum gaat. Men antwoordt mij bus nummer acht. Er gaat bij mij een T.L.-tje branden. Bij mijn eerste navraag vertelde men bus nummer 'diez y ocho', dit verstond ik als nummer achttien (de fatale bus). Men bedoelde dan waarschijnlijk bus nummer acht en bus nummer tien. Dag heren ! Terug in het hotel zie ik overal strohoedmannen die een raar soort Duits spreken. Dit blijken later Mennonieten (afstammelingen van emigranten uit Europa eind 19e eeuw) te zijn die een soort uitje naar Asunción hebben. Erg stug volk, als je hen goedenavond wenst brommen ze wat of brommen ze niets. Op de kamer tel ik het overgebleven geld. Morgen mogen we geen fouten meer maken anders is het geld echt op. Miek tracht zich nog ergens te wassen maar wordt overal verrast op sanitaire voorzieningen die kwalijk reiken en nog vol staan met een drabberige bruine substantie. Ondanks dit uitzicht neemt ze toch een elektrische douche. Terwijl ze de schakelaar overhaalt worden automatisch de lichten gedempt. Ik moet plotseling denken aan een scene uit een Amerikaanse B-film uit de jaren vijftig waarin een ter dood veroordeelde geëlektrocuteerd wordt. De kamera draait op het moment van voltrekking van het vonnis diskreet van de stoel weg naar een kale gloeilamp die plotseling wat minder licht geeft. Heerlijk gestrest en veelvuldig geplaagd nemen we wat later plaats in het koude en klamme bed in ons donkere hol. Klokslag twaalf middernacht vallen de muizen aan (eigenlijk was het er maar één). We doen het licht aan en de muis tracht verwoed een schuilplaats te vinden door als een waanzinnige rondjes te draven rond ons bed. Hij heeft hierin succes en we zien hem niet meer tot we het licht weer uit hebben gedaan. Dan horen we hem weer langs het bed ritselen. Floep, het licht weer aan, de muis, weer in verlegenheid gebracht, begint aan een stel nieuwe rondes en verdwijnt schielijk via een spleet onder de deur. Het beest heeft natuurlijk honger en probeert onze zak met etenswaar (broodjes en bananen) binnen te dringen. We steken hiervoor een stokje door het licht aan te laten. De muis geeft zich gewonnen maar het geeft mij het gevoel dat het slechts een Pyrrusoverwinning betreft.

Na een vreselijke nachtrust, waarbij ik droomde dat ik ergens tijdens midzomernacht op de Noordpool een bed trachtte te vinden, staan we weer om vijf uur op en bonken de hotelvrouw andermaal uit haar bed. Bij het kantoor van TAM vragen we of we mee kunnen met hun transport naar het vliegveld. Dat kan en we verheugen ons op een goedkoop ritje in hun verwarmde colectivo. Helaas, het wordt een pick-up truck en wij mogen mee achter in de bak met nog twee passagiers. Wat een service ! De koude lucht zorgt er in ieder geval wel voor dat we goed wakker aankomen. Met bijna bevroren neuzen en oren komen we aan op het vliegveld. We leggen ons probleem uit en ik mag mee met een bewaker de kluis in om onze bagage aan te wijzen. Nadat we onze bagage veilig terug op onze ruggen voelen, lopen we naar de bushalte net buiten de 'aeropuerto'. We wachten op de juiste bus en laten hem gaan. Die bus was dusdanig gevuld met Paraguayaans vlees dat alleen aan de buitenkant nog plaats was. Zo gaan nog twee bussen voorbij. Ondertussen heb ik kennis gemaakt met een Amerikaan die ergens in Paraguay boert. Oorspronkelijk komt hij van Pennsylvania en hij vertelt dat hij twee oogsten per jaar heeft (soja en een of ander graansoort, 'wiet' of zo), maar dat de winst vaker negatief uitvalt. We besluiten om de volgende bus als een stormram binnen te dringen. Dit lukt maar gaat ten koste van gekneusde scheenbenen van Miek. Als twee volgepakte vissen staan we in het sardineblik en trappen zo nu en dan op andermans vinnen. Terug in de stad wurmen we ons uit het blik en nemen een luxe (lees: legere) bus richting terminal. Stipt om tien uur vertrekt de bus en er deden zich geen problemen voor. De bus is uitgerust met zogenaamde 'Pullman' stoelen, dit betekent dat de stoelen redelijk

Afbeelding 5. Over de rode zandweg naar P.J. Caballero.

zitten en dat je de rugleuning kunt verstellen. De busreis is redelijk comfortabel, ondanks de waarschijnlijk kapotte schokdempers onder de vooras. De bus deint ontzettend na en dit geeft je het gevoel dat je eerder ergens op ruwe zee zit dan in een wegtransportmiddel, alleen aan het ontbreken van de traditionele kotszakjes kun je weten dat je niet op een boot zit. De reis telt vele stops om mensen in en uit te laten. Tot het plaatsje Lima hebben we redelijk asfalt en vanaf daar rijden we over een rode 'dirttrack'. Plotseling valt er een onderdeel van de bus en hebben we even pauze. We bevinden ons in een gebied waar veel mennonietachtige mensen wonen en de Duitse orde en netheid is opvallend. De Mennonieten zijn een Duits dialect sprekende uit Europa afkomstige groep die in de negentiende eeuw de oversteek hebben gewaagd naar Latijns Amerika. Ze hebben hun eigen kolonietjes gesticht waar ze hun cultuurgoed hebben weten te bewaren. De mannen zijn vooral te herkennen aan hun blauwe 'tuinbroeken' en hun strohoeden. De vrouwen kunnen zo zijn weggelopen uit een aflevering van 'Sil de Strandjutter'. We steken via zeer smalle bruggetjes verscheidene rivieren over en genieten van de zonsondergang over deze rode aarde. Uiteindelijk komen we bij een kruispunt en slaan we rechtsaf een asfaltweg op. Rond half acht 's avonds komen we in P.J. Caballero aan. Aangezien het pikkedonker is, kunnen we ons met geen mogelijkheid oriënteren. De enige aanwezigen op de busterminal zijn nog een stel taxichauffeurs die ons likkebaardend aankijken. We beseffen dat we in een nadelige positie verkeren en vragen beleefd of iemand misschien de weg naar het centrum weet. Alle chauffeurs (twee) vertellen dat het nog zeker een vijftal kilometer lopen is. We nemen dan maar een taxi en kunnen vijf minuten later weer uitstappen in het centrum. Het waren gegarandeerd geen vijf kilometer die de man met ons gereden heeft. Met ons 'South American handbook' lopen we wat hotels af om alleen maar te merken dat zelfs hier 'am Arsch der Welt' hotels duurder zijn geworden. Uiteindelijk wordt het hotel Corina dat ongeveer twaalf dollar per nacht kost (inclusief ontbijt) en er van binnen erg netjes voor Zuid-Amerikaanse begrippen uitziet (geen elektrocutie apparatuur in de douche maar gewoon een douchekop waar veel warm water uitkomt). Voor het avondeten vroegen we om raad bij de receptie van het hotel. De man vroeg, vrij zeker van zijn zaak, of we in Brazilië wilden eten. Dit wilden we echter niet en was de man gedwongen om wat dieper na te denken. Uiteindelijk kwam hij op de proppen met het enige prestige restaurant dat het plaatsje kent. Daar hebben we gefrituurde 'pollo's' (dit is haan) gegeten en daarna nog wat vuurwater gedronken in een leerzaak met wat inwoners die zelf al iets te diep in het glaasje hadden gekeken. Na de heren uitgelegd te

hebben waar Europa ligt en hoe het eruit ziet om hen verder duidelijk te kunnen maken waar Nederland ligt nemen we afscheid en trekken ons terug in het hotel.

De Braziliaanse Pantanal

Na een warme, stomende douche konden we weer eens genieten van een Braziliaans ontbijt (we zijn weliswaar nog in Paraguay maar het ontbijt is in Braziliaanse stijl). Daarna op zoek naar het kantoor voor een stempel in het paspoort. We vroegen aan diverse personen de weg, maar een ieder wist wel weer een andere richting. Uiteindelijk hadden we twee gelijklopende richtingen en we waagden de gok (vanaf hoofdweg op de hoek bij de bank is het vijf 'cuadras' oftewel huizenblokken verder van de grens af). Daarna de spullen gepakt in het hotel en de grens over. Het stadje over de grens heet Ponta Pora en is slechts van P.J. Caballero gescheiden door een brede weg met een vooral brede middenberm. Bij de Policia Federal (weer moeten vragen waar ze zitten) in een flat op de tweede verdieping een entree stempel gekregen en toen konden we ons eindelijk weer eens met zo'n bus met worstmolentje naar de rodoviária laten brengen. Aldaar kochten we een ticket voor Campo Grande (Kamp' Grantj zoals de Brazilianen daar zeggen) bij Expresso Queiroz. Het ticket kostte 565 cruzadels en de bus vertrok om half twaalf 's morgens. Na het kopen van de tickets hebben we tenslotte onze laatste kroezaros verkwanseld (in P.J. Caballero was het geen probleem om in het Braziliaans te betalen). De tocht gaat via Dourados, maar voordat we deze plaats bereiken wordt de bus met passagiers eerst nog eens grondig op 'contrabande' (dit is smokkelwaar) gecontroleerd door de Policia Federal. De bus arriveert rond half zes 's avonds in Campo Grande. We hadden een half uur eerder daar kunnen zijn, maar de controle van de Policia Federal gooide roet in het eten. Al vragende naar 'estación de trem' (Portugees, of Braziliaans zo U wilt, voor het treinstation) komen we door een straat waar we worden aangesproken in het Duits door een jongeman. Zijn vader komt van Frankfurt en zodoende spreekt de man zelf nog een beetje Duits. We vertellen hem dat we graag geld willen wisselen en hij brengt ons in een schoenzaak waar we dertig dollar wisselen voor een zwarte koers van negentig. De vrouw van de zaak is meteen van al haar Braziliaans geld verlost. De jongeman vergezelt ons verder naar het station en is behulpzaam bij het kopen van de treinkaartjes voor een 'dubbel slaapcabine' in de nachttrein naar Corumbá. De kosten zijn 2030 novo cruzados voor ons samen en de trein nocht om negen uur ('s avonds uiteraard). Tijd genoeg om iets te gaan eten, maar net te weinig geld. We geven onze bagage af aan de bewaardame van het station en gaan op zoek naar een zwartwisselaar. We wisselen uiteindelijk tien dollar bij een andere schoenzaak geleid door een Libanees. Dat het een Arabier is merk je meteen: hij wilde eerst slechts 70 geven per dollar maar uiteindelijk dokte hij toch 87. We gaan eten bij de Chinees Hong Kong (Rua Maracaju 131 in het centrum, niet ver van het station) en krijgen een heerlijke kost voorgeschoteld. De zaak is verder bijzonder proper en we eten met goed vertrouwen. Met volle buik bewegen we ons terug naar het station. Het station is niet bijster verlicht en maakt een wat sinistere indruk. We zoeken de juiste wagon en stappen in de trein, helaas komen we niet verder want de deur naar de cabines zit op slot. Onze Duits sprekende vriend komt nog even langs om afscheid te nemen en wenst ons goede reis en veel plezier in de Pantanal. Ondertussen is de wagon beheerder langs geweest en heeft de deur naar de cabines ontsloten. We stappen in de trein en even later beweegt deze zich met veel lawaai en schokken richting nieuwe dag.

Door het geschud van de trein werden we vroeg wakker, althans ik werd vroeg wakker. Miek had amper geslapen en gedroeg zich dan ook zeer prikkelig. Ze wist me te vertellen dat ze een aantal malen bijna uit haar bed was geworpen door het heftige schokken van de trein. Het is nog niet licht en we kunnen genieten van het langzaam verscheiden van de duisternis. Langzamerhand kunnen we details gaan onderscheiden in het terrein waar we ons doorheen spoeden. We zien reeds vele vogels en een of ander eigenaardig beest dat lijkt op een klein nijlpaardje (later leren we dat die beesten capivara genoemd worden) en ons verwonderd vanuit het hoge gras gade slaat. Na nog een

Paraguay

Paraguay heeft een inwonertal van circa 13.8 miljoen waarvan zo'n 44 procent in de steden leven. Met zijn 406.752 vierkante kilometer is het ongeveer 11 maal groter dan Nederland. De hoofdstad is Asunción dat prettig gelegen is aan de Rio Paraguay. Het land is geheel door land ingesloten en wordt begrensd door Brazilië in het oosten, Argentinië in het zuiden en Bolivia in het westen en noorden. Het klimaat is subtropisch. Tijdens de zomer is het er heet en vochtig en bovendien veel regen. Tijdens de winter kan het koud zijn maar ook best aangenaam (temperaturen boven de 20 graden Celsius).

De oorspronkelijke bewoners van het land zijn de Guaraní indianen. Hun taal, het Guaraní, is als tweede landstaal officieel erkend naast het Spaans.

In 1524 bereikten de Spanjaarden onder Diego de Solís als een van de eersten de rivier de Paraguay. Onder hen bevond zich ook Alejo García, de ontdekker van de Iguazú watervallen, en hij was de eerste Europeaan die voet zette in het huidige gebied van Paraguay. Een andere groep Spanjaarden die in 1536 een vruchteloze poging ondernomen hadden om Buenos Aires te stichten trokken Paraguay vanuit het zuiden binnen in 1537. Onder hen bevond zich Juan de Salazar de Espinosa en hij wordt er van verdacht de stichter te zijn van Asunción op 15 augustus van het zelfde jaar. Asunción werd het centrum voor de Spanjaarden in zuidoost Zuid-Amerika. Van hieruit werd Paraguay verder bezet, werd Buenos Aires opnieuw gesticht en werd na een expeditie door de Chaco in noord Paraguay in het huidige Bolivia de stad Santa Cruz gesticht.

Paraguay verkreeg zonder bloedvergieten zijn onafhankelijkheid van Spanje op 14 mei 1811. In 1814 verkreeg Gaspar Rodríguez de Francia (ook wel genoemd 'El Supremo') de macht en wist deze te behouden tot 1840. In deze tijd volgde Paraguay een gedwongen politiek van volledig isolationisme. Argentinië wenste het land te annexeren en sloot het hermetisch af; niemand mocht erin en niemand mocht eruit. Na 1840 verkreeg Carlos Antonio López de macht en hij verliet de isolationistische koers en wist Paraguay om te vormen tot een geduchte macht. Hij werd in 1862 opgevolgd door zijn zoon Francisco Solano López.

In 1865 verklaarden Argentinië, Brazilië en Uruguay (gedwongen) de oorlog aan Paraguay; de oorlog van de Triple Alliance. De oorlog duurde tot 1870 (de dood van Francisco Solano López) en was een regelrechte ramp voor het land. Na de oorlog was nog slechts 25 procent van de bevolking over, de rest was gedood of gevlucht. Het land raakte bovendien grote stukken gebied kwijt aan de Argentijnen en de Brazilianen, zo lagen eerst de Iguazú watervallen op Paraguayaans grondgebied.

Sindsdien is het land vooral bezig met herstellen van deze vreselijke klap. Echter tussen de jaren 1929 en 1935 werd het land andermaal betrokken in een oorlog. Ditmaal in een oorlog met Bolivia met als inzet de Chaco. Deze zogenaamde Chaco oorlogen vielen uiteindelijk gunstig uit voor Paraguay. Na de Chaco oorlogen had het land te lijden onder een groot aantal dictators. Dit duurde tot 1954 toen generaal Alfredo Stroessner de macht greep. Hij hield de touwtjes nog langer in de handen dan 'El Supremo' maar moest tenslotte in 1989 toch ook het veld ruimen voor een nieuwe 'democratische' president Rodríguez genaamd.

paar uur treinen arriveren we rond acht uur 's morgens in Corumbá. Het is weer even wennen aan een nieuwe stad, we weten niet of we nu naar links of rechts moeten. Na wat rondvragen weten we in ieder geval al de rodoviária te vinden. Daar aangekomen komt er een figuur vragen of we een hotel, gids of tour nodig hebben. We zeggen 'hotel Shabib' en hij vertelt ons waar het is en dat het niet nodig is om een bus te pakken aangezien het slechts zo'n vijf cuadras van de rodoviária verwijderd is. De figuur gaat weg nadat we zeggen geen tour te willen en het volgende stel figuren dient zich al aan. Ze stellen zich voor (ze blijken Canadezen te zijn, een man en een vrouw) en vragen meteen daarna of we niet met hun mee willen op een tour door de Pantanal. Ze willen dit zo graag omdat er minimaal zes personen nodig zijn om een gids te bewegen naar de Pantanal te rijden. We vinden het allemaal nog een beetje raar en zeggen niet ja maar ook niet nee. De Canadezen blijken in hotel Shabib te zitten en we zullen ze dan later op de dag nog wel zien. We vragen nog of ze misschien een stel Belgen hebben gezien. De Canadees herinnert zich inderdaad een Belg met een flinke kater van het zuipen, maar deze is reeds weer vertrokken. In het hotel aangekomen treffen we daar een Nederlands koppel dat zich met ons in het vliegtuig naar Rio bevond. Ze hebben de tour gedaan met de gids waarover de Canadezen spraken en die is volgens hen best het geld waard. Zo ook een Zwitsers paar dat alleen goede woorden over had voor de betreffende gids. Ons gezond wantrouwen wordt sterk verminderd. Het hotel is een echt gringo hol en we kunnen van geluk spreken dat er net een kamer is vrijgekomen (het hotel beschikt over zeven tweepersoons kamers en twee gezamenlijke douches, het kost per man slechts Cz\$ 200). Na een ontbijt aldaar, een vloeiend verlopende ontlasting en een douche besluiten we om deze tour te doen. Zo besparen we ons veel werk met het zelf uitzoeken wat een goede tour zou zijn, bovendien spreekt het programma ons best wel aan (piranha's vangen bijvoorbeeld). Om de portemonnee te vullen wisselen we Amex cheques bij Banco do Brasil tegen een koers van 84 cruzados per dollar. Daarna inkopen gedaan: T-shirt voor mij, koekjes, waspinnen en een nagelborsteltje. Wat een combinatie, niet waar? De gids diende zich nog aan en hij vertelde wat het kosten gaat (30 dollar per persoon) en hoe laat we ongeveer zouden vertrekken. De man spreekt zo goed als geen Engels maar alleen een Spaans/Portugees mengsel. De rest van de dag wat gelanterfant tot we met een heel stel (iedereen van het hotel) zijn gaan eten bij restaurant El Pacu (beneden bij de haven). Daar een heerlijke vis gegeten en wat veel caipirinha gedronken. Het restaurant heeft als eigenaar een Duitser van een jaar of zestig en die wil het graag weten dat hij een Duitser is. Het interieur is rijkelijk versierd met posters van het vaderland, wandschilderingen die zo uit 'Der Ring der Nibelungen' kunnen zijn geïnspireerd en een landkaart van 'Groß-Deutschland' (Helden staat er zelfs op, dat heb ik nog even gecontroleerd). Niet lang na het eten beginnen de ingewanden al wat te protesteren. Even vlug naar de pot en een farmaceutische stop slikken.

Vroeg waren we present voor onze expeditie in de Pantanal. Eerst nog een kamer gereserveerd voor onze terugkomst op zondag. We komen meteen in de stemming als we buiten op de stoep een dode tarantula (een dikke spin) vinden. Armando (onze gids) komt op tijd om ons te vertellen dat zijn auto niet goed werkt en dat het vandaag niet door kan gaan. Algehele depressie bij de Canadezen daar zij maandag alweer met het vliegtuig verder gaan. Armando zegt dat hij zal regelen dat zij met een vriend mee kunnen en nokt af. Wat later komt hij terug gescheurd met zijn vriendin en zijn radio keihard aan en gilt dat we toch gaan. En inderdaad kunnen we instappen en rijdt hij weg. We zijn slechts met zijn vieren (misschien was dit een van de redenen om het eerst niet door te laten gaan?). Eerst doet hij nog wat inkopen zo hier en daar en daarna verlaten we de stad en rijden de 'dirttracks' op. We zitten weer zoals in Asunción achter op een pick-up maar dit keer bevinden zich in die bak beklede bankjes. We zijn al snel vies vanwege het stof en de zonnebrandolie die ervoor zorgt dat het een smurrie wordt op je lijf. Plotseling vliegt Armando op de rem en springt uit de auto, hij gebaart ons te blijven zitten en roept iets van anaconda. Vanuit de pick-up zien we langs de weg een slang liggen, een gele anaconda. Het beest beweegt niet erg en blijkt na een voorzichtig onderzoek niet te slapen maar dood te zijn, overreden (!) waarschijnlijk. Na enkele uren rijden naar het zuidoosten arriveren we in een klein plaatsje dat de imposante naam Porte

Afbeelding 6. Armando heeft zojuist een klein capivarietje gevangen.

da Manga (haven of poort van Manga) draagt. En inderdaad liggen hier verscheidene bootjes in de Rio Taquari en is er een veerpont aanwezig. Aan onze kant van de rivier ligt een café en onze gids gaat eerst hier binnen om een bier te drinken en bekenden te ontmoeten. Wij wachten buiten bij de rivier. Aan de oever van de rivier houden zich verscheidene roofvogels op die daar een visje trachten te verschalken. Ik kan die beesten tot vrij dichtbij naderen en dan plotseling knijpen ze er tussenuit. Een prachtig gezicht om die grote vogels te zien vertrekken. Nadat we de rivier uiteindelijk zijn overgestoken zien we dat aan deze kant van de rivier nog een café is. En inderdaad gaat onze gids hier naar binnen, en drinkt en praat met bekenden. Wij volgen hem dan maar en drinken gezamenlijk een sterk drankje dat we aangeboden krijgen. We rijden uiteindelijk verder de Pantanal in en zien steeds meer beesten. Vooral veel papegaaiaachtigen, roofvogels en watervogels. Een merkwaardige vogel die we daar aantreffen is de zogenaamde 'tuiuú', een wel bijna twee meter hoge ooievaarachtige met een wit veren kleed met als uitzondering en zwarte kop en een rode band om de nek. We zien weer die grappige kleine nijlpaardjes (capivara), maar deze poetsen wel zeer snel de plaat als we te dichtbij komen. Braziliaanse alligators liggen op de oevers of zwemmen in het water. Die kroko's worden hier 'jacaré' genoemd en dit woord zullen we nog veelvuldig uit vele monden te horen krijgen. We vinden nog een slang gelegen in het struikgewas, een 'jaracasu' (of zoiets). Een beet van dit beest is dodelijk volgens de gids en hij is zeer voorzichtig tijdens zijn poging om het te vangen met een strik. De slang was echter alert en nokte af. Armando duikt op een gegeven moment achter een watervarken (capivara) familie aan en komt even later terug met een slachtoffer. Een jong watervarkentje houdt hij in zijn hand vast en het beest trappelt en krijs om zijn vrijheid en zijn mama waarschijnlijk. Het jong heeft al behoorlijke snijtanden en lijkt veel op een bever. Nadat we allen het beest hebben kunnen bewonderen herkrijgt het zijn vrijheid en verdwijnt via een struiken in het achterliggende water. De lunch gebruiken we op een kleine fazenda (boerderij). Het geheel wordt klaargemaakt in grote ketels en pannen op een houtvuur in een houten keet en het smaakt voortreffelijk. Er is geen stromend water, gas of elektriciteit, alleen een meer is in de nabijheid. Na het eten gaan alle pannen en borden naar de afwas afdeling. Dit is een houten aanrecht buiten. Alles wordt met rivierwater gevuld en te weken gezet. In een

mum van tijd zitten allerlei beesten bij de afwas, vooral de kippen kruipen over het hele aanrecht. Ter ontspanning hebben we een poging gewaagd om een kano te besturen, maar amper van wal begint Miek te panieken en is ze bang om te kapseizen. Ze verstijfd bij de geringste schommeling en ziet zichzelf reeds ten prooi vallen aan hele scholen piranha's. Ik besluit dan maar om terug te manoeuvreren naar de 'haven'. Bovendien was het weer tijd om te gaan. Later komen er nog andere toeristen die het gaan proberen met het bootje. Zij kapseizen tot drie maal toe of het waren verwoede pogingen om het 'eskimoteren' onder de knie te krijgen. Tijdens het vervolg van onze tocht zien we nog meer vogels en vissen we met een schoen naar krokodillen. Ik vraag me af wat die beesten in die sandalen zien, misschien denken ze wel dat het familie is geweest. Een krokodil was sullig genoeg om zich helemaal op de oever te laten lokken, om daar de schrik van zijn leven te krijgen als de gids al schreeuwend plotseling opduikt vanachter een struikje. Hetzelfde wordt gedaan met een levende grote anaconda, maar die trapt (of kruipt?) er niet in. Een lasso moet uitkomst brengen en het beest vindt zichzelf terug in een vrij benarde positie. Nu hebben we de kans om een wurgslang eens recht in zijn ogen te kijken. De slang ziet er het lollige niet van in en steekt voortdurend zijn tong tegen ons uit. Slangenvellenslijm stinkt trouwens behoorlijk. De gids wast zijn handen in benzine om de geur kwijt te raken nadat hij de slang weer in vrijheid heeft gesteld. Na een prachtige zonsondergang gaan we terug naar de fazenda waar we de nachten zullen doorbrengen in een hangmat. De fazenda stroomt 's avonds vol met cowboys te paard die komen om iets te drinken en om elkaar te ontmoeten. Het is net het oude wilde westen. We krijgen weer een heerlijke warme maaltijd en besluiten na het eten wat te gaan kaarten met de Canadezen. Voordat we de hangmat inkruipen genieten we nog van de sterrenhemel van het zuidelijk halfrond (eindelijk eens dat Zuiderkruis gezien). 's Avonds krijgen we bezoek en de honden gaan als 'beesten' tekeer. Waarschijnlijk waren de vreemdelingen wilde zwijnen of vreemde paarden (we hoorden angstig gehinnik).

's Morgens in de hangmat beginnen mijn voeten toch iets koud te worden, maar gelukkig komt de zon al op en kunnen we snel genoeg opstaan. Het wassen geschiedt in de rivier. Het ontbijt bestaat uit geroosterd brood, ananas, ei, warme melk en koffie. Voor vanmorgen staat een tocht per pick-up op het programma en piranha's vangen voor vanmiddag. Het eerste gaat echter niet door vanwege technische problemen met het voertuig. Enkele satelliettandwielen van het differentieel

Afbeelding 7. De keuken van ons 'hotel' in de Pantanal.

hebben nog slechts weinig tanden en een asje is gebroken. Armando stuurt zijn vriendin per vrachtauto terug naar Corumbá om daar vervangende onderdelen te halen. Maar dit kan lang gaan duren. De Canadezen proberen de tijd om te krijgen door te gaan wandelen in de buurt. Wij krijgen wat later visgerei in de handen gedrukt met een homp vlees. Het tweede onderdeel van het programma, piranha vissen, speelt zich dan af in de zelfde rivier als waar we ons gewassen hebben en waar we getracht hebben kano te varen. Aan de behoorlijke haak wordt een stuk vlees gehangen en dan gooi je het hele spul in het water. Door de lijn langzaam weer binnen te halen voel je of er een beest aan zit te knabbelen. Voel je iets, dan is het zaak om met een stevige ruk de lijn op te halen. Na een uur gevist te hebben begon de homp vlees toch behoorlijk te slinken. Die vissen zijn niet zo stom dat ze meteen maar aan die haak blijven hangen. De Canadezen waren ondertussen reeds verschenen met een hengel en zo stonden we met z'n vieren de vissen te voeren. Onverwacht bleef bij mij toch plotseling een piranha aan de haak hangen. Het beest kronkelde wild want hij vond het natuurlijk niet echt prettig. Nu brak het moment aan om na te denken over het feit hoe de vis van de haak te krijgen. Het beest lag ondertussen al op het land woedend in mijn richting te happen. Ik snelde terug naar de fazenda om mijn kamera op te halen en om de vis tijd te geven om af te koelen en over de zin van zijn bestaan na te denken. Terug gekomen was ie inderdaad een stuk rustiger. Het haakje zat door zijn lip en wilde niet los. Met mijn mes heb ik de haak operatief verwijderd. De vis spartelde niet in mijn hand. Ik liet hem poseren voor een foto en daarna heb ik hem weer terug gegooid in het water. Het beest was te klein en niet genoeg voor ons allen om te eten. Bovendien staat er piranha op de menukaart van El Pacu in Corumbá. Miek was wanhopig want zij wilde graag eigenhandig een piranha vangen, de vissenbeul. Helaas voor haar was het nu spoedig etenstijd en konden we na het eten alsnog op weg voor onze safari. Per tractor en aanhangwagen worden we dan met een meute kinderen door de Pantanal gehobbeld. Al na een uur begint het een kwelling te worden op die houten bankjes. We zien trouwens niet zoveel beesten. Je kunt de tractor al van verre horen aankomen en het lawaai jaagt waarschijnlijk zo de beesten weg. We zien vooral veel emo's en aan de horizon wat rendieren. Krokodillen zien we genoeg, maar zijn niet spectaculair genoeg meer. Spektakel krijgen we als er een stel apen blijkt te zitten in een bosje bomen. We sluipen het bosje in en worden meteen omzwermd door muskieten. Onder de apen aangekomen worden we (of we zijn allang) bemerkt door de macas (zo heten de apen) en legen ze spontaan gezamenlijk hun darmen en blazen boven ons en vluchten ze weg. Steve, de Canadees, krijgt de volle laag terwijl hij Miek hiervoor behoedt door haar weg te duwen, en ik alleen wat nattigheid op mijn hoed. Tijdens een pauze kunnen we genieten van kokosmelk en kokosvlees uit vers geplukte kokosnoten. Tegen zonsondergang komen we met blauwe konten terug. De auto is nog steeds niet gemaakt. We drinken wat bier en wachten op het avondeten. Het avondeten bestaat dit maal uit rijst, een bonensaus, salade, een soort bami en kip. Smaakt fantastisch. Na het eten leren we de Canadezen een Nederlands kaartspel. Miek moet ondertussen nog eens naar het toilet. Dit toilet is een houten hokje met een gat in de grond. Met op de bodem van het gat vooral veel maden en wormen die rond wriemelen door de bruine massa. De varkens en kippen aldaar lusten er wel pap van. Miek krijgt op het toilet te maken met een reuzenpad die haar stiekem zit te begluren vanuit een hoekje. Steve, die buiten stond te wachten omdat ie graag als eerst volgende aan de beurt was, jaagt het beest voor haar weg, want zij had hier geen tijd voor tussen het 'gillen' door. Rond een uur of half elf hangen we in de mat, behalve Miek die ligt in een bed. Ze kan niet slapen in de hangmat omdat haar rug de tractorrit niet goed doorstaan heeft. Buiten wordt nog steeds in het donker aan de auto doorgewerkt.

Na een goede nachtrust in de mat staan we op en blijkt de auto gemaakt. Weer ontbijt met geroosterd brood, warme melk en eieren en daarna op pad met de Chevy om nog meer beesten te zien. We zien weer emo's, capivari, valken, rendieren en natuurlijk de onvermijdelijke krokodillen. Wat later in de morgen wordt er plots gestopt en rent een vriend van Armando plotseling het veld in. Hij zit een soort zoogdier achterna en vangt het. Het beest dragend aan zijn staart komt hij terug. Het blijkt een miereneter te zijn en het beest is bepaald niet blij met zijn huidige positie. Na

zijn in vrijheidstelling zetten we de tocht voort. Ergens bij een stel hoge palmen worden aras (grote papegaaien) gezien door Miek en anderen, maar niet door mij omdat ik de hele tijd aan het mokken ben dat we geen aras zien. Op de terugweg naar ons 'hotel' komen we langs een super grote fazenda, de eigenaar heeft een eigen vliegveldje en vliegtuig waarmee hij op en neer kan reizen naar de rest van de bewoonde wereld. Hier in de Pantanal wordt er vooral veel vee gehouden door al deze kleine en grote fazendas en je ziet elke dag wel een stel vrachtauto's voorbij rijden die of volgeladen zijn met rundvee of vee gaan laden. Als de zon op zijn hoogst staat gaan we terug naar onze fazenda voor het middageten. We krijgen rijst, bonensaus, salade en een soort shoarmavlees. Hier eindigt onze Pantanal tocht en gaan we weer terug naar Corumbá. Het wordt nog even stofbijten en warm lijden. We krijgen weer hetzelfde ritueel voorgeschoteld bij het oversteken van de rivier de Tacuary. Er verschijnt een vrachtauto met een stel figuren erop. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat zij reeds vele glaasjes op hebben. Zwabberend verlaten die gasten de vrachtauto en duiken met z'n allen meteen de kroeg in. Terug in Corumbá nemen we eerst een douche om al het vuil van de afgelopen dagen af te spoelen. Daarna een lekker koel pintje drinken. In het hotel treffen we de beide Belgen, Marc en Vera, weer. Ze hebben een toer van vier dagen in de Pantanal gedaan. Net als wij hebben ze autopech gehad en hebben hiermee een hele dag verspeeld. En hij was inderdaad die Belg die zo schandelijk veel gezopen had. We gaan vroeg naar bed zonder te gaan eten omdat we geen lokaal geld meer hebben. Alleen wat water en wat hardkeks nemen we nog tot ons. Bovendien hebben we vandaag in de Pantanal nog genoeg gegeten. Morgen is het maandag en dus wasdag. We zijn nu precies een tweetal weken in Zuid-Amerika en hebben nog zo'n vijf weken te gaan.

Bolivia komt in zicht

Het belooft vandaag een hete dag te worden, de was droogt dan gelukkig extra snel. Na een heerlijk ontbijt met eieren (je vreet wat eieren af hier) en warme melk, gaan we samen met de Belgen naar het kantoor van Lloyd Aéreo Boliviano (LAB) welke hier ergens in Corumbá moet zijn. We willen een vlucht boeken vanaf het grensplaatsje Puerto Suárez naar Sucre. Alles is mogelijk vertellen de twee jonge dames ons als we het kantoor eindelijk gevonden hebben. Fantastisch zeggen we en we denken dat het een fluitje van een cent gaat worden. We vertellen de twee schoonheden dat we zo snel mogelijk een vlucht naar Sucre willen. Geen probleem, wordt ons verteld, het vliegtuig vertrekt vanaf Puerto Suárez naar Santa Cruz rond half drie 's middags en gaat vanaf Santa Cruz verder naar Sucre om half één 's middags (!). Ik geloof uiteraard mijn oren niet en vraag de dames voorzichtig of het hier gaat om een directe verbinding. Ja, antwoordt een van hen me onschuldig lachend. Het kostte ons ten slotte nog verscheidene minuten om haar uit te leggen dat het niet mogelijk is om hier om half drie 's middags te vertrekken en dan nog steeds in staat te zijn om op dezelfde dag het vliegtuig van half één te halen. Het vliegtuig van Santa Cruz naar Sucre vertrok helaas voor ons slechts eenmaal per week. Uiteindelijk bleek een vlucht naar Cochabamba via Santa Cruz nog het beste te zijn. Alvorens te boeken controleren we nog even bij het Boliviaanse consulaat of we een visum nodig hebben. Dit bleek niet zo te zijn nadat we dat gebouw eindelijk gevonden hadden. Het is ondertussen al echt heet geworden en we besluiten om terug naar het hotel te vluchten om even iets verfrissends te drinken. Wat later op de dag ga ik terug naar het kantoor van LAB om te vragen naar een airpass welke LAB uitgeeft (althans volgens ons handboek). Blijkt de tent natuurlijk gesloten te zijn. Dit had ik kunnen weten, per slot van rekening heeft men hier altijd vrij laat middagpauze. Maar deze wandeling is gelukkig niet helemaal zinloos geweest, zo heb ik tenminste 'het de was doen' voor een belangrijk deel kunnen ontvluchten. Later als hun pauze voorbij is en ik mij de grootste moeite getroost heb om uit te leggen wat een airpass is vertellen ze me dat ze nog nooit van zo'n ding gehoord hebben (dit blijkt later flauwekul daar we mensen treffen die zo'n ding wel gekocht hebben). Terug bij het hotel tref ik een Miek aan die zich om de

haverklap aan de voeten zit te krabben, ten einde raad gaat Miek een soort antimuggebetenspul halen. Ze is in één voet vijfenveertig (!) keer gestoken tijdens het verblijf in de Pantanal, en in de andere voet telde ze ongeveer een gelijk aantal beten. Ze schijnt die beten opgelopen te zijn aan de rand van de rivier in de Pantanal in nog geen vijf minuten tijd. Laat in de middag, als de zon al wat gezakt is en het dan ook niet meer zo vreselijk drukkend heet is, gaan we samen met de Belgen weer naar het kantoor van LAB. Vera en Marc hebben ook besloten om te vliegen naar Cochabamba en zo kunnen we gezamenlijk de tickets gaan kopen. De kosten bedragen 93 dollar per persoon. Woensdagmiddag vertrekt het vliegtuig vanaf Puerto Suárez. We hebben nog even met de gedachte gespeeld om in Puerto Suárez navraag te doen naar de airpass, maar volgens Shabib (de eigenaar van het hotel) weten ze daar net zoveel als hier. Niets dus. Het was nog een heel geharrewar om die tickets te betalen. We betaalden met z'n vieren 200 dollar en moesten dus nog 28 dollar terug krijgen. LAB had echter helemaal geen dollars meer en zelfs niet eens genoeg cruzados om ons het bedrag in Braziliaans geld terug te geven. Na wat gepaniek konden ze drie briefjes van tien dollar te pakken krijgen (afkomstig van een reisbureau) en probeerden daarna hemel en aarde te bewegen om een tien dollar biljet gewisseld te krijgen in kleinere dollar biljetten. Uiteindelijk begrepen ze dat we die twee dollar dan wel zouden kopen voor 88 cruzeuroos per stuk. De tickets zouden morgen rond drie uur op het kantoor aanwezig zijn, zo werd ons verzekerd. Ter informatie: de vlucht naar Sucre zou 96 dollar gekost hebben. Ergens langs de oever van de rivier moet een oud Portugees fort staan. We besluiten om dit bouwwerk eens met een toeristisch bezoek te gaan vereren. Terwijl we de weg volgen naar het fort raken we steeds verder van het centrum van de stad verwijderd. Met elke honderd meter die we lopen lijkt het wel alsof de buurt steeds armoediger wordt. De huisjes (of hutjes) worden steeds bouwvalliger, meer beesten op de weg en bergen afval langs de beken. We zien in de verte aan de linkerkant van de weg een bouwwerk dat op een fort lijkt en we verlaten de weg richting rivier. Langs de straat stonden dan nog wel huizen maar hier vonden we alleen nog maar vieze hutten met wantrouwig kijkende mensen en agressief blaffende honden. Onwillekeurig beginnen we de situatie als dreigend te ervaren. Marc maakt dan ook de opmerking dat we beter kunnen opschieten, opdat we hier niet nog steeds rondhangen als het donker is geworden. Uiteindelijk komen we bij een prikkeldraadversperring uit en kunnen we alleen vanuit de verte naar het fort kijken. Het fort is blijkbaar nog steeds in gebruik, nu echter door het Braziliaanse leger. We haastten ons terug langs de grommende honden en de starende mensen en voelen ons opgelucht als we in de verte weer het vertrouwde centrum zien op dagen. De ervaring stemt tot nadenken: waarom voelden we ons bedreigd? Was de dreiging realiteit of voelden we ons niet op ons gemak door een zekere schaamte veroorzaakt door het zo aanwezige verschil in rijkdom. De hypocrisie van de derde wereld toerist? Het avondeten bestond uit gegrilde kip die we langs de straat bij een van de vele eetgelegenheden genuttigd hebben, compleet met wat flessen bier. Daarna moest ik schaken met Miek en deze partij ging voor mij natuurlijk verloren. Ik had meer zin in slapen. Om twee uur 's nachts moest ik plotseling opstaan om een bezoek aan het sanitair te brengen. De stoelgang echter was gezond. Helaas niet voor Miek, ze had alweer last van de 'lambada'.

Vandaag wordt een rustdag. De was wordt verder gedroogd (ondanks de hitte van gisteren was het niet helemaal droog) en er worden wandelende bladen gefotografeerd. Het vieze beest waagde het zelfs om op mijn trui te poepen (wandelende bladen poep, jakkie). Miek wil vandaag persé naar huis bellen. We zochten het kantoor van Telems in het centrum om daar een tevergeefse poging te doen. Niemand thuis. We moeten ook nog postkaarten versturen, ook al zo'n hobby van mij. Terwijl Miek buiten het postkantoor op een trapje de kaarten schrijft, struin ik wat rond op de markt recht tegenover het postkantoor. Er wordt daar wat rommel verkocht en een hoeveelheid kleding en is verder niet bijzonder interessant. Aan de andere kant van de markt staat een wit kerkje, gebouwd in Portugese stijl en het marktplein zelf is omzoomd met in het groen gestoken bomen. Dit alles bij elkaar, gecompleteerd met een stralend blauwe hemel, geeft een gezellig en pittoresk beeld in een heerlijk zwoel klimaat. Niet ver van het marktpleintje bevindt zich het busstation vanwaar

we morgen dienen te vertrekken naar de Boliviaanse grens. De winkelstraten worden nog even afgeschuimd om daarna op het afgesproken tijdstip weer bij het kantoor van LAB te verschijnen om de tickets op te halen. Daar krijgen we echter te horen dat de tickets er nog niet zijn omdat de chauffeur die ze uit Puerto Suárez moest meebrengen autopech heeft gekregen. Vanavond worden ze bij het hotel afgegeven belooft de LAB-dame plechtig. Autopech, ik krijg de indruk dat het wagenpark in deze kontreien in een deplorabele toestand verkeert. Wij gaan nog een keer lekker eten bij het restaurant El Pacu. Ik eet daar een filete á Escabeche (een of andere zoetwater visfilet in een heerlijk sausje) en Miek doet het voorzichtig aan met een Piranhasoepje. Na het eten genieten we nog even van het uitzicht over de rivier de Paraguay terwijl de zon langzaam zinkt en groter wordt. De avond vullen we met plannen maken voor de rest van de vakantie want er dreigt een kink in de kabel te komen nu we niet direct naar Sucre gaan maar eerst naar Cochabamba. Verscheidene scenario's spelen door mijn hoofd. We kunnen per trein naar Potosí en daarna naar Sucre gaan of per bus vanaf Cochabamba naar Sucre gaan. Aan de andere kant heeft Miek meer zin om wat meer tijd te besteden aan het Titicacameer dan om in een godvergeten plaats ergens bij Potosí naar de mijnwerken te gaan kijken. We zullen nog wel zien en besluiten om in Cochabamba definitief te beslissen. De vis die ik vanmiddag heb genoten neemt plotseling wraak en ik vind mezelf terug op de pot in no-time.

Afrekenen in het hotel en daarna een exitstempel halen bij de rodoviária bij het treinstation. Dit zijn de eerste acties van deze nieuwe en laatste dag in Corumbá. Op het treinstation staat een hele tros Japanners voor het loket om stempeltjes te bemachtigen voor hun paspoorten (waarom reizen die lui toch altijd in kuddeverband?). Na de afhandeling van deze administratieve toestanden pakken we in het hotel de spullen en nemen afscheid van de eigenaren. We slingeren de rugzakken op onze ruggen en marcheren naar de rodoviária aan de andere kant van de stad, samen met de Belgen want die vliegen ook naar Cochabamba. De bus naar de grens kost twaalf cruzados per persoon. Ik leg de benodigde 24 laatste cruzados apart en wissel de rest en wat dollars bij een straathandelaar om in bolivianos (de Boliviaanse munteenheid, ik kreeg 3,15 B\$ per Amerikaanse dollar). We pikken een bus eruit waarop staat 'Fronteira' en wurmen ons met volle bepakking voor de voorlopig laatste maal door het worstmolentje. Bij de grens aangekomen worden we meteen bestormd door vermoedelijk taxichauffeurs. Voor de tocht naar het vliegveld (dit is ongeveer 13 km) vragen ze 30 B\$. We betalen uiteindelijk 20 boliviantjes en mogen dan plaats nemen in een afgeleefde bak waaraan men nergens kan zien dat het hier om een taxi gaat. Door verhalen van andere reizigers een beetje gestangd zijn we erg op onze hoede bij het naderen van de grenspost. Men heeft ons namelijk meerdere malen verteld dat de Boliviaanse douane autoriteiten alles op alles zouden zetten om de volgens hen rijke toeristen een stel dollars extra af te troggelen. Eenmaal bij de grensovergang aangekomen vindt er slechts een kleine controle plaats door een figuur die er niet als douanier uitziet (ambtenaren zijn vaak moeilijk te herkennen en dit betekent wel eens oppassen of het geen nepfiguur is). Een entreestempel voor Bolivia kunnen we bovendien op het vliegveld krijgen en dus kunnen we meteen verder rijden. Op het vliegveld aangekomen proberen we meteen zo'n stempel te verkrijgen. Hiertoe benadert Miek een jong knaapje gestoken in een blauw uniform van de militaire politie, deze weet echter ook niet veel te zeggen. Er hangen heel wat van deze jonge MP's rond op het vliegveld en allemaal hebben ze niet veel meer te doen dan wat rond slenteren door het gebouw. We eten lekker duur in het restaurant van de luchthaven en krijgen wat later de felbegeerde entreestempels. Om de tijd verder te doden spelen we wat kaart en eindelijk om tien voor drie 's middags vertrekt het vliegtuig. Dit is zowat precies volgens vluchtschema. De vlucht verloopt prettig en we zien via het raampje de Boliviaanse laagvlakte onder ons doorschuiven. Het moet een vrij vlak en nogal kaal gebied zijn met slechts hier en daar wat groene vlaktes. We vliegen haast parallel met de spoorlijnverbinding naar Santa Cruz en dat geeft ons het idee dat we niet veel gemist hebben door het vliegtuig te nemen. Aangekomen in Santa Cruz houden we de transportband scherp in de gaten. Onze bagage mocht eens plotseling verschijnen. Dat doet het gelukkig niet. Miek gaat weer een poging doen om naar Nederland te

bellen. Dan verschijnt plotseling een figuur die ons vertelt dat een van ons moet meekomen om wat bagage te identificeren. Het blijkt dat ze één rugzak hebben gevonden, die van Marc. Marc bezat gelukkig de helderheid van geest om te vragen waar de andere rugzakken van ons dan wel niet waren. Bleken die nog in het vliegtuig te liggen en dat vliegtuig ging beslist niet naar Cochabamba. Hebben we weer even mazzel gehad. Nu is het weer een kwestie van wachten tot ons vliegtuig (een Boeing 727) eindelijk vertrekt richting Cochabamba. Santa Cruz heeft een internationale luchthaven en dit dankt het dan vooral aan haar luchtverbinding naar Miami in de Verenigde Staten. Deze luchtlijn staat bekend als een beruchte coca route. Dit zou je echter niet denken bij het aanschouwen van Amerikaanse toeristen getooid met te grote shorts, gebloemde hemden en belachelijk ogende hoedjes. Na wat kaarten en drinken konden we eindelijk instappen en om half negen 's avonds vertrok ie dan stipt op tijd (hoezo LAB vertrekt nooit op tijd?). Een half uurtje later arriveren we boven Cochabamba. We vliegen vlak over de stad zodat we een prachtig uitzicht hadden op de lichtzee dat Cochabamba moest voorstellen. Doordat het vliegveld zo vlak bij de stad lag had je wel even het idee dat we met vliegtuig en al zouden neerploffen ergens midden in de stad. Nergens staat aangeduid waar we de bagage kunnen ophalen, maar een vriendelijke Boliviaan vertelt ons waar. Het verkrijgen van de bagage verloopt op het eerste oog nogal chaotisch, maar toch zit er een logica achter. Eerst wordt al de bagage verzameld achter een balie en daarna geeft iemand een teken en begint iedereen te dringen en te zwaaien met zijn 'equipaje' bonnetje. Als je eenmaal je spulletjes hebt gekregen dan verwacht de man die het gegeven heeft een kleine fooi. Met een taxi (kost slechts acht boliviaantjes voor ons vieren) laten we ons afzetten in het centrum voor het Recidencial Florida op Calle 25 de Mayo. Het eerste wat we dan zien is een van de vele zwerfkinderen die in de grote steden hun hoofd boven water proberen te houden. Hij dook op uit het niets en stak alleen zijn hand op. Het hotel kostte 20 B\$ en zag er redelijk uit. We ploffen neer na een vooral hangerige dag. We voelen ons niet helemaal honderd procent en besluiten om maar meteen het nest in te kruipen.

Cochabamba, de Europese stad

Na goed te hebben geslapen, een beetje te hebben geturbopoept en te hebben ontbeten gaan we de stad bezichtigen. We bezoeken Plaza 14 de Septiembre, de kathedraal en het archeologisch museum. Het centrum van de stad is het typische Zuid-Amerikaanse plein met een recht kruis en twee diagonalen als paden. In het midden van zo'n plein bevindt zich dan meestal een monument, de resterende oppervlakte wordt dan ingenomen door goed onderhouden grasvelden, beplanting en bomen. In Cochabamba heette het plein Plaza 14 de Septiembre, een datum van onbetwifelbaar historisch belang voor stad of land. In de kathedraal aan dit plein, gaf Miek aan een oud bedelend vrouwtje met één oog een boliviano. De hypocriete katholieken gaven niets, maar hadden wel genoeg geld om kaarsjes in de kerk aan te steken voor eigen geluk. Tijdens de rondleiding in het archeologisch museum word ik niet goed, trek wit weg en besluit dat het tijd is om te verdwijnen. Helaas, want het was een zeer interessante rondleiding. Het was niet alleen een archeologisch museum maar bovendien een etnologisch museum. De gids wist op zeer meevoerende wijze de etnische samenstelling van Bolivia uit de doeken te doen. Het feit dat vele Indiaanse stammen in het Amazone gebied met uitsterven worden bedreigd kreeg ruime aandacht. Maar ook het feit dat zelfs nu nog nieuwe, weliswaar relatief kleine, stammen worden ontdekt in de jungle van het Boliviaanse Amazone gebied. Terug in het hotel fluks de pot opgezocht en de 'turista' weer eens zijn gang laten gaan. Even het branderige gevoel laten wegebben en daarna gaan eten bij San Pablo, een tent op Calle España met 'Europese' eigenaars en Indiaanse bediening. De bediening wordt rond gecommandeerd door de eigenaars alsof we ons nog in de oude Spaanse koloniale tijd bevinden. We nemen een 'almuerzo': dit is een dagmenu voor een lage prijs (in dit geval 7,5 boliviaan) dat bestaat uit voorgerecht, soep, hoofdgerecht en een nagerecht. Na het eten is het

weer Miek's beurt om misselijk te worden, we zetten een sprint richting hotel, of wat belangrijker is richting toilet. We rusten dan maar weer. Ik doe nog een keer de racekak en dan is het besluit om op dieet te gaan snel genomen. We kopen broodjes op straat, water, citroen en bananen op de markt en een fles rode wijn in een winkel. Het kopen van broodjes ging niet geheel vlekkeloos. Na zo hier en daar wat rond gekeken te hebben op straat (er zijn vele broodjesverkoopsters in de straten van Cochabamba) besluiten we om twaalf broodjes te kopen van een bepaald soort. Ik betaal vijf bolivianos en vertrek. Even later word ik weer ingehaald door de verkoopster en ze duwt me lachend een stel munten in de hand. Na wat uitleg begrijp ik dat dit het wisselgeld is. De prijs was niet vijf maar vijftig en dan natuurlijk centavos wel te verstaan. Wij vinden haar natuurlijk heel eerlijk en aardig en zij zal ons wel een stel domme toeristen vinden. Het zijn meestal verkoopsters die hun waar op straat te koop aanbieden. Verkoopsters van Indiaanse afkomst, gekleed in hun traditionele kledij met felgekleurd draagdoek en zwarte of bruine bolhoed. In deze draagdoeken weten ze van alles te transporteren, niet alleen hun kinderen maar ook hun handelswaar zoals groenten, fruit of kippen. In het hotel knabbelen we koolstoftabletten in de hoop dat het helpt tegen 'Atahualpa's revenge' en drinken met water verdunde rode wijn. Het avondeten bestaat uit broodjes banaan. Het hotel bevindt zich in een straat waar vele 'funerarias' hun zakenpand hebben liggen. Het is steeds weer een beetje morbide voor onze Europese ogen om die kleine stralend witte kinderdoodskistjes voor de deur te zien prijken. Waarschijnlijk is het een goedlopend product in dit land met een zonder twijfel hoger kindersterftetal vergeleken met Nederland. Het weer was overigens vandaag uitstekend: de hele dag zon en temperaturen van meer dan 20 graden overdag. 's Avonds echter koelt het vrij snel af (de stad ligt tenslotte op een hoogte van 2500 meter) en het dragen van een trui is dan aanbevolen. In het hotel verblijft een Duits stel waarvan de man stage gaat lopen in een kliniek in La Paz. Beiden zitten ze in de gezondheidszorg en beiden filosoferen over welke ziekte we wel niet kunnen hebben. Dat het hier slechts om een simpel geval van 'turista' gaat wordt door hen van de hand gewezen, het duurt immers al te lang zo denken ze. Tyfus wordt even genoemd maar alweer snel afgewimpeld met als argumentatie dat we dan niet zo vrolijk hier zouden zitten babbelen en ze worden het eens over een mogelijke worminfectie. Hij schrijft een recept voor ons: een antiwormenmiddel genaamd pantemine. Helpt het niet dan schaadt het ook niet.

Vanmorgen hadden we beiden zin in een douche, maar de douche die we Wilden was steeds bezet (het enige nadeel van dit hotel is dat er te weinig douches zijn). Na 2 uur wachten dan maar de kleine hokjes beneden geprobeerd. Ik kreeg een lauwwarme douche uit de elektrokop maar Miek niet. Ze wachtte tot ik klaar was en nam mijn douche die toen ineens slechts koud water bleek te kunnen produceren. Ze zag het even niet meer zitten en wilde naar huis. Maar dat laatste kon natuurlijk niet. Op de markt weer 'dieetbroodjes' gekocht en verder genoten van het mensen gluren. Vooral de permanent aanwezige markt is zeer interessant om te bekijken. De markt is verdeeld in secties, zo heb je een groente en fruit sectie, een brood sectie en bijvoorbeeld een vlees sectie. In de vlees sectie hangt een wat weeige lucht en we worden om de haverklap verrast met manden vol hanenpoten of kippenkoppen of we staan oog in oog met afgehakte varkens of koeienkoppen. Verder zijn er volop eetgelegenheden aanwezig, maar de smoezelige toestand hiervan houd mij er alsnog vanaf om een bestelling te doen. De standhouders zijn voornamelijk van Indiaanse afkomst en zitten er leuk gekleurd bij in hun traditionele kledij. Bij het vlakbij aanwezige treinstation navraag gedaan bij een 'vriendelijke' informatrice voor een reis per trein naar Potosi. Helaas voor ons, vertrekken de treinen slechts vanuit Oruro naar Potosi en die vertrekt morgen om twaalf uur 's middags. De trein naar Oruro gaat vandaag maar de kaartenverkoop is al voorbij. Het wordt wel erg kort dag als we nu eerst nog vanuit Cochabamba met de bus naar Oruro zouden moeten gaan. De volgende trein naar Potosi vertrekt pas op woensdag (het is vandaag eerst vrijdag), dit duurt te lang en we kunnen Potosi dan wel afschrijven. We zouden met de bus naar Sucre kunnen gaan, die gaan er per slot van rekening genoeg. Maar ik heb geen idee van de treinregeling van Sucre naar Potosi en er is ook niemand die het wel weet. Alles bij elkaar kan dat een fikse aanslag

op het vakantietijdbudget worden. Zeven weken vakantie is helaas toch iets te kort gebleken. De trein van Cochabamba naar La Paz rijdt niet meer omdat er te weinig passagiers zijn. Het is nu het droge seizoen en iedereen gaat dan met de bus omdat het sneller gaat. En dus doen wij dit ook want we besluiten om dan maar meteen verder te gaan naar La Paz en wat extra tijd te besteden daarna in Copacabana aan het Titicacameer. De tickets voor La Paz kopen we bij Nobleza op Avenida Aroma. Ze kosten ons 15 B\$ per persoon in een Pullman bus en we vertrekken maandag om negen uur 's morgens. Vlak bij dit kantoor ligt de heuvel San Sebastian. Die wordt beklommen en dan hebben we een prachtig uitzicht over de stad. Er bevindt zich een monument op de top ter nagedachtenis aan de vrouwen van Cochabamba die de stad verdedigden tijdens de Boliviaanse onafhankelijkheidsoorlog. Miek voelt plotseling aandrang en verdwijnt schielijk achter een muurtje mij de opdracht gevend dat ik bij nadering van een figuur de roep van de bosuil na doe. Ik vraag me af hoe zo'n beest roept en of Miek zo'n geluid wel als zodanig kan herkennen. Het zonnetje brand ondertussen fel op onze schedeldakjes en we besluiten om de heuvel weer af te dalen om daarna weer wat schaduw op te kunnen zoeken in de straten van de stad. We struinen zo nog wat verder door de stad en gaan op bezoek bij het toeristenkantoor dat natuurlijk gesloten is. Rond half zes doen we nog een poging. Nu is ie open. We krijgen voor een boliviano een plattegrond van de stad en een kaart van de omgeving van Cochabamba. Hierop staan wat zaken aangeduid die interessant kunnen zijn. Bijvoorbeeld Torotoro zou een uitstap kunnen zijn als we wat meer tijd hadden. Even buiten deze plaats is een van de grootste verzamelingen van dinosauriusvoetengetrappel ter wereld te bezichtigen. We zijn echter van plan om morgen een voettocht te ondernemen naar Inka Rakay, een ruïne uit de Incatijd, en hierover krijgen we dan wat nuttige tips over transport naar de startplaats Sipe Sipe. Met het Amerikaanse duo Janet en Bob die ook een kamer in het hotel hebben, besluiten we het diner te gaan nuttigen. Helaas zijn die twee nogal kieskeurig en duurt het een hele tijd voor we wat vinden. Tijdens deze queeste voor een restaurant, moest ik heel snel naar een pot. En dat kon op een vieze besmeurde en reeds volle pot, in een restaurant met Boliviaanse specialiteiten. Daar hebben we dan maar niet gegeten. We eindigden uiteindelijk bij een van de eerste restaurants die we reeds gekeurd hadden. Een pizzeria, wel duur maar overheerlijk, vlak bij Plaza Colón aan het Prado. Cochabamba wordt geteisterd door watergebrek en er is 's avonds meestal geen water. De sanitaire voorziening bij de pizzeria stond vol met teilen water om het toilet door te kunnen spoelen na een boodschap. Er vond deze avond een soort talentenjacht plaats in de Casa de cultural. We kregen Spaanse dansen, Iglesiasachtig gezang en Boliviaanse/Andes (folk) muziek te horen. Tijdens de voorstelling sloegen verschillende malen de stoppen door en was het hele theater in duisternis gehuld, dit tot grote hilariteit van het publiek. In de rij voor ons zat een Duitser waarmee we op een gegeven moment aan de praat kwamen. Hij vroeg aan Miek of ze bereid zou zijn om een gebruik hier te introduceren welke gangbaar is tijdens Duitse schlagerfestivals. De vraag was of Miek het aandurfde om een bos bloemen aan te bieden aan een van de volgende Iglesiasstypen of ander slijmerige zanger. Miek denkende dat het godsonmogelijk is om op dit uur nog ergens een bloem vandaan te kunnen halen beweerde met veel bravoure dat ze dat varkentje dan wel even zou wassen. De Duitser verdween en kwam na lange tijd terug met een bloem, een van plastic weliswaar maar toch een bloem. Miek met de mond vol tanden zag zichzelf al compleet voor gek gaan voor een hoofdzakelijk Boliviaans publiek. Ze hoopte vurig dat geen Iglesiasstype of slijmbal meer zou verschijnen. Op een gegeven moment kon ze de spanning niet meer verdragen en wilde met een smoes in de vorm van 'het is al laat' de plaat poetsen. Ik had een gevoel van medelijden en besloot hieraan mee te doen. Op de terugweg naar het hotel werden we lastig gevallen door een zeer aanhankelijke verkoper van souvenirjes. Na hem diverse malen duidelijk gemaakt te hebben dat we zijn spulletjes 'haten' konden we onszelf eindelijk van die teek verlossen. Om ongeveer elf uur stonden we voor een gesloten hoteldeur, maar na wat geklop en gebel mochten we gelukkig toch naar binnen.

Het verloren Inca Rakay

Deze morgen staan we eerst een tijdje aan de verkeerde kant van de Avenida de las Heroínas. Iedere colectivo (een bus met vaste lijndienst) of trufi (een klein soort taxibusje op een vaste lijndienst) waarop stond dat ie naar Quillacollo ging scheen dat toch met te doen. Uiteindelijk staken we de weg over en namen de eerst volgende trufi richting die plaats. We stonden gewoon aan de verkeerde kant van de weg. Tijdens de rit naar Quillacollo stopte de trufi nog vele malen om mensen bij te laden tot dat het ding uitpuilde van het mensenvlees. De reizigers die moesten blijven staan konden dat slechts met hun ruggen tegen het plafond gedrukt, want het busje is nu eenmaal niet zo hoog. In Quillacollo aangekomen plopten we met z'n allen uit het busje en betaalden de chauffeur. Nu is het zaak om een volgende bus richting Sipe Sipe te vinden. Na wat navraag lukte dit en zaten we in een andere volgepropte trufi de luchtjes van de 'campesinos' op te snuiven. Elke rit kostte slechts 80 centavos (de boliviano is onderverdeeld in 100 centavos). In Sipe Sipe beginnen we vanuit het hoofdplein waar we uit de bus zijn gekiept aan onze wandeltocht. We lopen eerst een stuk door het dorp. Terwijl we langs de kerk aan het pleintje van het dorp lopen worden we nog even voor verrekte gringos uitgemompeld door een wat ouder baasje. Uiteindelijk komen we voorbij een 'colegio' (een school) en komen daarna uit op een zandweg die langzaam de bergen invoert. We lopen langs kleine huisjes en langs grote cactusplanten met op de achtergrond het voorgebergte van de Andes. Net voordat we het dorp uitlopen worden we ingehaald door een vrachtauto die meteen als bus dienst doet. In de laadbak bevinden zich een tiental passagiers en aan de buitenkant tegen de achterkant van de laadbak is een doods-kist in verticale positie bevestigd. We fantaseren even over de mogelijkheid of er iemand in die kist 'staat' en bedekken dan onze monden en neuzen om het opgeworpen stof niet in de longen te laten doordringen. Ergens moet er een pad zijn dat steil de bergen op gaat en veel korter zou zijn richting Inca Rakay, maar natuurlijk kunnen wij dat niet vinden. We volgen dan maar de 'weg' en genieten ondertussen van de weidse uitzichten over het dal en op de bergen. In de verte zien we de met sneeuw bedekte toppen van het gebergte en we krijgen een ultiem gevoel van vrijheid terwijl we ons door dit landschap bewegen. We worden nog enige malen door een stof opwerpend claxonnerend vehikel met vriendelijk zwaaiende chauffeur ingehaald maar verder is er helemaal niemand in de weide omgeving. Reeds na anderhalf uur begint Miek haar bange vermoeden te ventileren dat we de ruïne waarschijnlijk al voorbij zijn en ze wil gaan kijken naar elke rotsblok dat er een beetje vreemd uitziet. Dit vertraagt natuurlijk behoorlijk. Bij een plotseling opduikend klein boerderijtje menen we wat gezien te hebben en gaan erop af. Het is inderdaad een ruïne maar dan eentje van een oude schaapskooi of zoiets. We vragen aan de 'campesina' of het nog ver is. Ze brabbelt wat en wijst in een richting en verder wil ze niets meer aan ons kwijt. Het boerderijtje is een uit modder en stro opgetrokken hut met een ingang maar geen ramen. Er kringelt in de directe nabijheid van de hut wat rook van een vuur omhoog en een stel geiten kruipen er rond. Het akkertje is blijkbaar nog maar kort geleden omgewerkt en de 'campesina' houdt zich onledig met het verwijderen van stenen en andere troep uit haar moestuintje. De aanwezige kleine keffer bejegend ons hoogst onvriendelijk maar na een uitval in zijn richting flikkert het misbaksel toch op. We trekken ons maar terug en lopen naar de weg. Hier komen we een stel Canadese meisjes tegen die zelf ook richting Inca Rakay lopen en ze vertellen ons dat het nog wel drie uur verder is. Toen vonden we het wel genoeg en draaiden ons om. Het was per slot van rekening al twaalf uur geweest en we moesten nog terug. Helaas geen Inca puinhoop, maar toch een leuke wandeling. Het is een schitterende gelegenheid om alvast wat te wennen aan grotere hoogten als je later van plan bent om naar bijvoorbeeld La Paz te gaan. De weg terug verliep voorspoedig (het ging tenslotte berg af) en het verkrijgen van vervoer was geen probleem. We hadden nu zelfs een directe verbinding van Sipe Sipe naar Cochabamba. Later bleek dat het zeker geen drie uur lopen meer was geweest, in feite zijn we er zeer dicht bij geweest. Terug in het hotel een blaar bijgewerkt. Ik had waarschijnlijk vóór de wandeling beter zuivere sokken kunnen aantrekken en niet die ik, viezerik, al dagen aan heb. Vandaag zijn we begonnen met

Afbeelding 8. Op weg naar Inca Rakay kan ook met een truck.

onze antiwormen kuur. De pot heeft nog niet als onweerstaanbare magneet gefungeerd. Een goed teken. Met de Belgen hebben we als diner een chinees genoten aan Plaza Colón. Hier ontstond enige verwarring over de bestelling met als resultaat dat de nodige nabestelling wel snel aanwezig, maar niet optimaal was. Eens kijken of dat morgen sanitaire gevolgen heeft.

Cochabamba, de wollige kant

De chinees was niet voor iedereen een onverdeeld succes. Miek moest verplicht enkele minuten in afzondering verdwijnen. Het vlees van gisteren was waarschijnlijk niet goed gaar volgens haar. Vandaag is de laatste dag in Cochabamba en dat betekent dat we de markten gaan afschuimen naar leuke en bruikbare souvenirs. In de ‘mercado de la artesanía’ koopt Miek van een oude ‘campesina’ een handgebreide trui van alpacawol. Het vrouwtje vroeg twintig bolivianos. Daar handelen een gewone zaak is (de Bolivianen zijn anders zelfs beledigd) bood Miek negentien bolivianos. Dit werd wel grappig gevonden door het vrouwtje en het verschil werd uiteindelijk gedeeld. Alpacawollen truien zijn voor mij uit den boze, de dingen zijn naar mijn mening niet aan te hebben; alles jeukt en kriebelt. Terwijl we zo over de markt struinen leren we dat vrijwel alles van alpacawol is gemaakt. Als we interesse tonen voor een of ander kledingstuk, een deken of een ander stoffen artikel, dan komt de verkoper al glimlachend naar ons toe met de mededeling dat er weer zo’n lama-achtig beest zijn jas er voor heeft moeten uittrekken. We dringen het marktdeel voor muziekinstrumenten binnen via een hek maar we worden snel maar vriendelijk verzocht om dat deel weer via het hek te verlaten. Men is namelijk in vergadering om de minimum prijzen van de dag vast te stellen. Miek koopt nog een geldgordel, gemaakt van hetzelfde materiaal als waarvan de draagdoeken van de ‘campesinas’ zijn gefabriceerd en voor de rest van de dag is ze helemaal in haar nopjes. We nemen een ‘almuerzo’ bij Black Mount op Calle 25 de Mayo vlak bij Plaza Colón. Het eten is hier naar zeggen van het Amerikaanse duo met zorg bereid. En als dat stelletje voedselpuriteinen dat zeggen

dan kun je daar vergif op nemen. Tijdens het eten neemt de finale van het wereldkampioenschap voetbal tussen Duitsland en Argentinië zijn aanvang. Het personeel verdwijnt voor het toestel en we blijven lekker lang zitten om van deze Zuid-Amerikaans-Europese confrontatie te genieten. In de kranten van vandaag werd de finale opgeklopt tot een titanengevecht tussen het Europese en het Zuid-Amerikaanse continent waarbij de plicht om de eer te verdedigen ditmaal bij de Argentijnen was ondergebracht. Later proberen we dit spektakel nog verder te volgen op het grote videoscherm dat geplaatst staat op Plaza 14 de Septiembre. Maar aangezien de zon op het videoscherm staat valt er niet veel te zien. Terwijl wij daar zo als enige westerlingen staan worden we van alle kanten met wat schichtige blikken bekeken. Het gaat al niet zo heel goed met de Zuid-Amerikaanse eer op dat moment en als er dan ook nog twee Europeanen, waarschijnlijk zelfs Duitsers te oordelen naar hun klanken, in hun midden getuige zijn van hun ondergang dan is de ellende natuurlijk compleet. We gaan terug naar het hotel en volgen daar de tweede helft. De Duitsers wonnen verdiend met 1-0. De aanwezige Bolivianen hadden hier toch andere ideeën over en betichten vooral de scheidsrechter van grove partijdigheid. Het verhaal is altijd weer hetzelfde, de tegenstander speelt vals en de scheidsrechter speelt met hen onder een hoedje. Miek's goedkope horloge (eergisteren gekocht voor vijf boliviaantjes) ligt sinds vandaag in coma. Goedkoop is toch maar weer duurkoop. In het hotel waarin we verblijven spelen zich al sinds geruime tijd merkwaardige taferelen af. Samen, een geflippte Schotse archeoloog en ik, verbazen we ons over de capaciteiten van een hotelkamer in het bijzonder. Naar alle logische verwachtingen is het een kamer welke gelijk is aan de kamers die wij in bezit hebben. Toch zien we een oudere heer en een oudere dame uit te voorschijn komen, wat later een mevrouw en een meneer met een Indiaanse dienstmeid en een tweetal kinderen en nog wat later weer een man en een vrouw. We weten zeker dat in de tussentijd niemand naar binnen is gegaan of dat moet ie stiekem hebben gedaan via een raam aan de achterkant. De kamers zijn niet groot en gegarandeerd te klein voor een zevental mensen daar op te stapelen. We fantaseren wat over hoe de situatie binnen daar moet zijn en hebben de grootste lol.

La Paz, de vrede in het hoogland

Om half zeven liep de wekker af en moesten we opstaan na een onrustige nacht. We pakten onze spullen in, ontbijten en nemen afscheid van de Belgen, de Amerikanen en de Schot. We verplaatsen ons naar het kantoor van Nobleza waar de bus ons zal oppikken. Precies om negen uur vertrekken we. Het wordt een interessante rit van ongeveer zeven uur over de altiplano en we zien voor het eerst lama's rond huppelen in het veld. Gekke beesten eigenlijk met die lange nekken, een soort schapen. De altiplano is een troosteloze droge grijze vlakke op gemiddeld zo'n 3800 meter hoogte, geteisterd door de wind en de felle zon en het is daarom zo bewonderenswaardig dat de mensen hier nog een bestaan uit de bodem kunnen wringen. De vlakten zijn hier er daar doorkerft met diepe geulen die waarschijnlijk tijdens de korte regenperiode door het met bakken uit de hemelen vallende regenwater zijn ontstaan. De dorpen zijn bijna volledig van adobe (een kleiachtige substantie vermengd met stro gedroogd in de zon) gebouwd en nemen zo de wat depressieve grijze kleur van de omgeving over. Slechts de wat duurere huizen hebben een dak bestaande uit dakpannen, daarna komen de woningen met golfplaten als dak en tenslotte zij die zich slechts een dak van stro kunnen veroorloven. De uit adobe gebouwde huizen hebben slechts een beperkte duurzaamheid daar regenwater er zorg voor draagt dat de stenen langzamerhand weer oplossen. Zo zien we vele 'half gesmolten' huizen en ommuringen in de dorpen staan. Zo af en toe zien we wat enkelingen of een groepje mensen ergens midden in de woestenij zitten en ik kan me niet goed voorstellen wat die daar nou eigenlijk aan het doen zijn. Als er nog ergens een stel beesten zouden rond hangen dan was het duidelijk, maar nu? Na de middag zien we de met sneeuw bedekte bergtoppen van Potosi (6200 meter), Illampu (6485 meter) en Illimani (6457 meter) in de Andes. La Paz is nu niet ver meer. La Paz is een merkwaardige stad. Het is gebouwd in een dal en ligt voor

Afbeelding 9. Met de bus over de Altiplano naar La Paz.

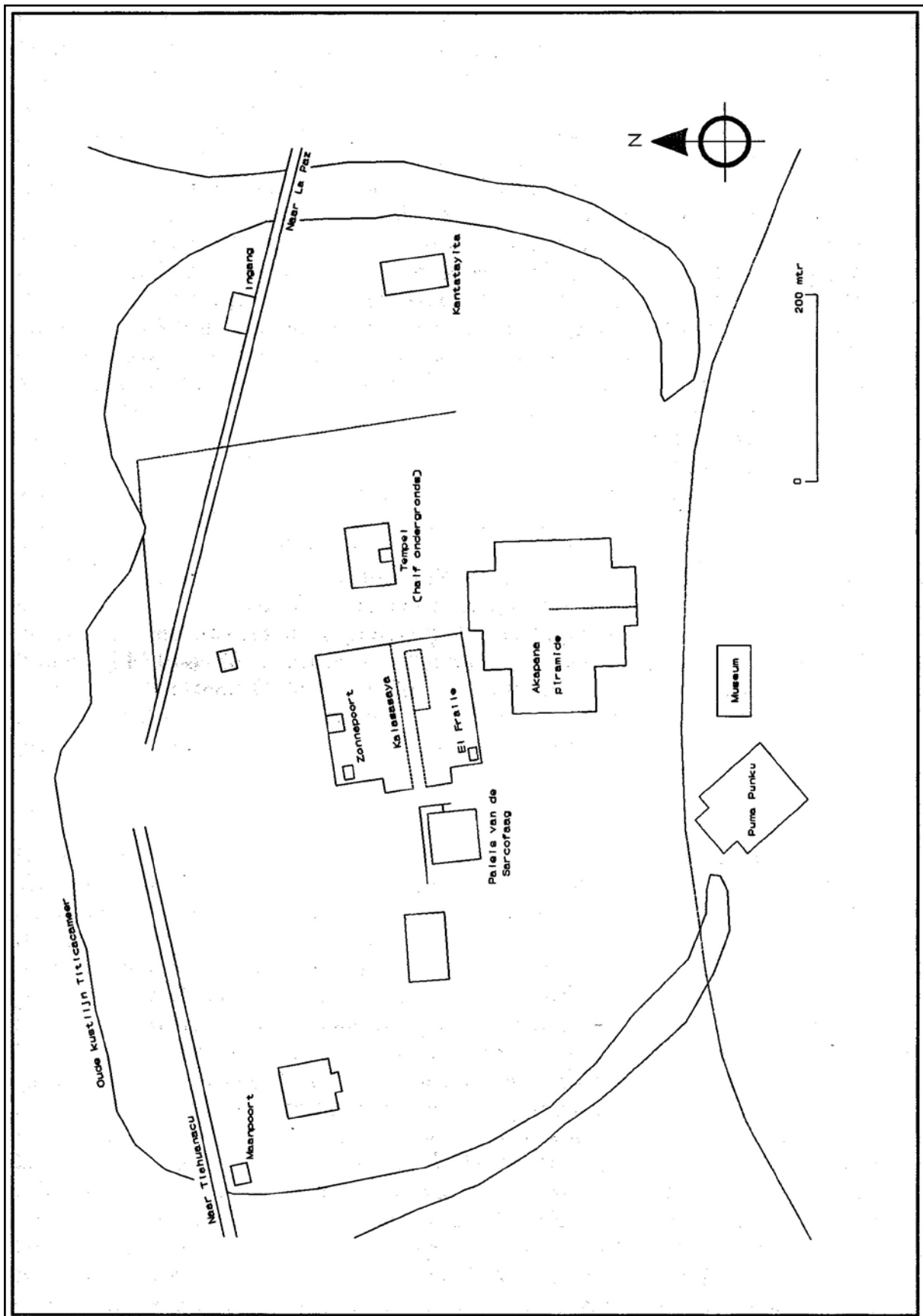
een groot deel tegen de hellingen aangeplakt. Het rijke deel van de stad ligt echt 'downtown' en de Indiaanse wijken hogerop tegen de bergwanden. Aangekomen op de busterminal gaan we te voet de stad in op zoek naar een onderkomen. Met een vijftien kilo zware 'mochila' op je rug en dan op 3800 meter hoogte valt dat niet echt mee. We gokken op hotel Rosario op Calle Illampu. Hiertoe moeten we een weg volgen die nogal fors stijgt. Miek vindt dat we een taxi moeten nemen omdat we er geen idee van hebben waar we moeten zijn en ik vraag me af hoe ze later de Inca Trail wil gaan lopen. Bovendien is het niet eens zó ver meer. Met het hart in de keel bereiken we Rosario en het blijkt volgeboekt. We laten onszelf even op adem komen en stevenen daarna af op onze tweede keus, hotel Italia een paar blokken verder weg op Calle Manco Kapac. Hier kunnen we wel een kamer krijgen en Miek gaat op inspectie. Ze vindt het niet echt een schone boel maar ze besluit toch om het te nemen (de kosten bedragen B\$ 28 voor een tweepersoons met eigen elektrocutie douche). Na ons geïnstalleerd te hebben gaan we in het restaurant van hotel Rosario eten. We zien daar bij het reisbureau Turibus (het bevindt zich in hetzelfde gebouw) een affiche hangen over een excursie naar Tiahuanacu. Tijdens het eten maken we kennis met een Duits paar, Jochem en Astrid, met hun dochtertje Julie en zij vertellen dat ze morgen die excursie doen. Nadat we ze een beetje uitgevraagd hebben besluiten we dat tripje morgen ook te gaan maken. De toer kost 39 bolivianos per man. We moeten dan nog wat dollars wisselen en dit proberen we bij de receptie van het hotel. De goede man bekijkt elk briefje nauwkeurig en besluit dan alles te wisselen op één briefje van twintig dollar na. Dat briefje is volgens hem niet mooi genoeg meer; er zitten vouwtjes in en een piepklein scheurtje, de zeikerd. Heb je het Boliviaans papier al eens gezien? Terug in ons eigen hotel besluit Miek het nog eens te wagen om een douche te nemen. Die is natuurlijk koud en ze gaat bijna door het lint. Ze kleedt zich grommend en foeterend weer aan en stormt naar beneden om een of ander verantwoordelijk individu hierover aan te spreken. Als ze terug komt sleept ze een oud mannetje met een zwabber achter zich aan. Die mept een paar keer met de steel van zijn zwabber tegen de douchekop en verkondigt dat er nu warm water uit zal komen. Vol vertrouwen stapt Miek daarna weer onder de douche en krijgt alsnog een koude douche. Ze is de wanhoop nabij en koudedouches-haat vlamt uit haar ogen. Ik probeer daarna die douche nog een keer en ik krijg er toch een lauw straaltje uit. Dit ergert Miek natuurlijk ten zeerste en kruipt hoogst verbolgen in haar nest.

We nemen het ontbijt op de kamer: bruinbrood, een vitaminepil opgelost in water en een malariatablet (ik weet wel dat die muggen niet zo hoog in de bergen kunnen vliegen, maar misschien heeft zo'n etter ons wel gestoken in de Pantanal). Heerlijk. Ik heb lekker geslapen maar Miek heeft helaas de hele nacht last van koude voeten gehad ondanks een drietal zware dekens en een donzen jas op haar bed. We haasten ons naar Rosario vanwaar de excursie van start gaat. We zien daar de Duitsers weer die voor tijdelijk als leraren in Paraguay blijken te werken. Hij is leraar Duits en zij is lerares Engels. Als verdere medereizigers zijn er nog Tali uit Israel die later producent blijkt te zijn van een film die op het moment in Bolivia wordt gedraaid, twee Spanjaarden en een Chileense. Als eerste staat op het programma de kathedraal van Laja. Hier werd La Paz in 1548 door de Spanjaard Alonso de Mendoza eerst gesticht maar reeds na korte tijd werd de stad verplaatst naar zijn huidige positie. De reden was een gunstigere ligging met rivier en een nog belangrijkere reden was dat daar goud gevonden was. De kathedraal was helaas gesloten voor bezoek. We rijden verder over een zandweg naar Tambillo vanwaar men dan vanaf een hoogte van circa 4300 meter een prachtig uitzicht heeft over de cordillera. Zelfs het Titicacameer is van hieruit reeds te zien. Een oud vrouwtje komt met een noodgang de berg opgespurd en eenmaal gearriveerd begint ze al weklagend te bedelen. Ik vond dat ze anders nog best gezond was gezien het tempo dat ze erop had. De volgende halte en het eigenlijke doel is de archeologisch belangrijke

Afbeelding 10. Een levensgroot beeld op de site van Tiahuanacu.

plaats Tiahuanacu, ook wel Tiwanaku genoemd. Het bestaat uit een aantal zeer indrukwekkende bouwwerken. De tempels en beelden zijn meer dan duizend jaar ouder dan de Inca beschaving en toch is hun graad van perfectie naar mijn mening hoger. Een ander interessant kunststuk is een binnenoor nagebootst in een steen. Het geluid wordt via dit stenen oor dusdanig versterkt dat een fluisterend iemand op enige meters afstand van het oor perfect kan worden verstaan door de luisteraar aan het oor. Er is natuurlijk een theorie die beweert dat de Inca's afstammelingen zijn van de bouwers van Tiahuanacu. Zo zijn er zelfs wat buitenissigere theorieën die beweren dat de plaats gebouwd moet zijn met hulp van buitenaardsen. Hoe het ook zij de waarheid zal waarschijnlijk nooit meer te achterhalen zijn, in die tijd was het schrift nog niet bekend en er is dan uiteraard niets genoteerd. De opgravingen zijn echter nog lang niet voltooid en men heeft pas recentelijk een soort tunnel ontdekt die onder een piramide doorloopt. Zo is de hoop op de vondst van een Boliviaanse Tutanchamon nog niet vervlogen. Een kudde alpaca's graast vredig binnen de omheining op een witte na. Dit beest is zeer geïnteresseerd in toeristen en komt nieuwsgierig kijken wat die allemaal aan het doen zijn. Men moet alleen zorgen dat men niet te lang dicht in zijn buurt blijft daar het dier een voorliefde blijkt te hebben ontwikkeld voor schoenveters en eenmaal die dingen te grazen hebbende laat hij ze niet zo makkelijk weer los. Een minder aangename bijkomstigheid is een in flitsende trainingspakken geklede troep Oostenrijkse boerelullen die zo nodig tegen de eeuwenoude muren een nieuwe rage genaamd 'freak climbing' moeten uitoefenen. Het spreekt voor het vakmanschap van de oude meesters dat het de boerelullen niet is gelukt om tegen een muur op

Afbeelding 11. Overzicht van de ruïnes van Tiahuanacu.

te klimmen. Bij dit soort locaties zijn er natuurlijk de nodige verkoopsters. De ‘campesinas’ hebben allerlei soorten beeldjes en de onvermijdelijke truien, sokken en mutsen in de aanbieding. We kopen een hele reeks stenen beeldjes en vragen ons af of ze de reis zullen overleven. Voor het middageten bezoeken we het plaatsje Tiahuanacu zelf nog even waar we de plaatselijke kerk bezichtigen. De kerk is deels gebouwd met materialen van het oude Tiahuanacu en enige afgodsbeelden bewaken de ingang van de kerk. Het eten was relatief gezien te duur maar daar kun je op rekenen als je met een toer meegaat. Terug in La Paz krijgt de chauffeur een bekeuring omdat zijn uitlaat verkeerd gemonteerd zit. Dieselloertuigen dienen in de stad hun uitlaat te laten eindigen boven het dak. Een milieuvoorschrift dat er alleen voor zorgt dat je de handel niet rechtstreeks in je gezicht geblazen krijgt. We eten een hamburger met frieten bij El Lobo (een zeer goed restaurant, niet duur en lekker warm als het buiten koud is, op hoekpunt Calle Santa Cruz en Calle Illampu) en nemen afscheid van de Duitsers. ‘s Avonds is het weer koopavond: we kopen mutsjes, waaronder een ‘chulo’ oftewel een typisch hoofdbedeksel met oorflappen en een vest van alpacahaar.

Na het ontbijt bij El Lobo gaan we snel terug naar ons hotel en pakken onze spullen. We kunnen in Rosario een tweepersoons kamer krijgen (25 bolivianos per dag zonder eigen douche, maar de gemeenschappelijke douches zijn warm, zeer goed onderhouden en niet van het suïcidale type). Ik was het hotel Italia na een rumoerige nacht toch wel een beetje moe. Bij het reisbureau Turisbus beneden hebben we een ticket geboekt naar Copacabana op vrijdag en van Copacabana naar Puno in Peru op zondag (de kosten zijn 35 bolivianos per persoon). We besluiten om vandaag wat rond te gaan wandelen door de stad en zodoende een aantal interessante dingen te gaan bezichtigen. Calle Santa Cruz volgend naar Plaza de San Francisco komen we langs een straatje aan de rechterkant waar een aantal ‘campesinas’ zitten en daar hun toverwaren verkopen. Het betreft hier een heksenmarkt en er worden allerlei kruiden, amuletten en lama foetussen verkocht. De lamafoetussen dienen om goed geluk af te kopen van moeder aarde Paccha Mama en worden hiertoe bijvoorbeeld onder het fundament van een huis begraven. Verder worden hier allerlei kleine beeldjes verkocht die de gelovigen bijvoorbeeld op het dak van hun huis kunnen bevestigen ter bescherming tegen allerhande kwaads. Een verschijnsel dat bewijst dat de oude Indiaanse religies nog lang niet uitgestorven zijn. Foto’s moeten hier diskreet genomen worden want de dames zijn een beetje cameraschuw. We gaan verder naar ons volgende doel, Entel, een telefoon centrale vanwaar Miek wil bellen naar Nederland. De verbinding is uiteraard niet vlekkeloos en de beide partijen kunnen elkaar nauwelijks verstaan, maar ik moet toegeven dat de verbinding snel was gelegd. Men liet haar na afloop wel wat meer betalen. De afspraak was drie minuten en niet langer, maar de rekening besloeg eerst vijf minuten en na een tijdje sputteren vier minuten. Verder omlaag ging de verkoper echter niet. Het telefoontje kostte de lieve cent van 39 bolivoontjes. Het kantoor van Aerolíneas Argentinas op Avenida 16 de Julio is de volgende halteplaats en ik vraag een dame aldaar naar het adres van haar firma in Lima. Dit begreep ze niet. Ik vertel het nog een keer en krijg dan een folder in de handen gedrukt met een adres erop in Lima (blijkt later in Lima natuurlijk niet te kloppen). Een ‘almuerzo’ genoten vlak bij het kantoor van Aerolíneas, dit keer met lasagna. Een van de volgende dingen die we vandaag dan nog bezoeken is Plaza Murillo (het hoofdplein van de stad), waar onder andere het presidentieel paleis en het nationaal congres zich bevindt. Buiten dat bevinden zich hier veel duiven (die poepen) en veel politiemannen (uiteraard). Verder staat Calle Jaén op het programma, een van de weinige overgebleven koloniale straatjes in La Paz. Het is een smal straatje met vele Spaanse balkons en vele musea. Voor twee en een halve boliviana kan men ze allemaal bezoeken. Men dient de kaartjes aan het begin van de straat te kopen. Hier bevinden zich onder andere het ‘Museo Costumbrista’ (kostuums en taferelen uit de koloniale tijd), ‘Museo Murillo’ (Murillo was een van de voorvechters van de Boliviaanse onafhankelijkheid), ‘Museo de Metales Preciosos’ (Indiaanse zilveren en gouden artefacten) en het ‘Museo de Litoral’ (een museum over voornamelijk de ‘Guerra del Pacifico’ tussen Chili en Bolivia). Na al dat cultuur hebben we wel een versnapering verdiend. We lopen een restaurant binnen aan Plaza de San Francisco en bestellen gebak en drank. Plotseling verschijnt er een verkoper aan onze tafel. De

Afbeelding 12. We vinden ons terug in een futuristisch landschap.

man heeft slechts twee dingen te verkopen, een gitaar en een beeldje. Wij kopen niets en de man zeult daarna het hele restaurant af in de hoop een koper te vinden. Onze kooplust is echter nog steeds niet bedwongen en we kopen op de markt voor ons beiden een ‘chompa’ (dit betekent trui en ze kostten samen slechts vijftig bolivianos). We besluiten het eerder gekochte vest af te geven aan de vader van Miek (hij verzorgt per slot van rekening al die weken lang onze valkparkieten) en bovendien kan ik toch niet tegen dat alpacahaar. Ter afsluiting van de dag eten we bij Rosario een hamburger met friet en drinken een fles Chileense rode wijn (rode wijn schijnt goed te zijn tegen te frequente toiletbezoeken).

Voor vandaag staat een tocht naar de ‘Valle de la Luna’ op het programma. We plakken nauwkeurig onze voeten in om vervelende blaartjes te voorkomen. We lopen naar Plaza de San Francisco en moeten daar een micro of trufi richting Aranjuez zien te krijgen. Als ik een buschauffeur vraag naar een bus richting Aranjuez geeft hij me niet eens fatsoenlijk antwoord, en ik zie de bui al hangen waarna mijn gezicht hetzelfde doet. Na een hoop geharrewar en gevraagd (we weten nu eenmaal niet waar we precies moeten staan en aan welke kant van de weg) kunnen we uiteindelijk instappen in micro 11 op de Avenida Mariscal Santa Cruz. Deze micro gaat tot ‘Barrio Aranjuez’, van daar moet er gelopen worden. Eerst steken we via een brug een rivier over en lopen daarna aan de linker kant van de weg achter een huis een pad in, dat richting vallei gaat. Dit pad komt weer uit bij de weg en die volgen we naar links. Een paar tientallen meters verder verlaten we de weg weer via een pad naar links en komen uit in de zogenaamde ‘cactustuin’. In de tuin staan inderdaad voornamelijk cactussen en wat dor gras. Ergens in de buurt moest een hangbrug zijn die ons het voor ons liggende ravijn kan doen oversteken. Helaas schijnt die ingestort te zijn en moeten we een andere oversteek zien te vinden. Dat lukt uiteindelijk en we komen terecht in het doolhof van de Vallei van de Maan, een vallei gevormd door wind en water gedurende de eeuwen. Van hieruit kun je dollen door ravijntjes, kloven en bergrugjes en op je gemak verdwalen. Zo nu en dan moet er wat geklommen worden en wat gebalanceerd worden op de rand van ravijnen en andere afgronden. Het kan dan wel een beetje angstig worden voor mensen met hoogtevrees. Dit

heeft Miek aan den lijve ondervonden. De paadjes zijn soms slechts vijftien centimeter breed met aan beide kanten diepe afgronden. De grond is droog en brokkelt soms nogal gemakkelijk af. Deze Vallei van de Maan is niet echt bijster groot, maar je waant je toch in een compleet andere wereld. Een futuristische wereld vol met diepe in de duisternis verdwijnende kloven en gaten, en bizarre pilaren. Door de enorme veelheid aan ravijntjes en kloven is het een fluitje van een cent om hier het spoor bijster te raken. Na een tijdje waren we dan ook de richting een beetje kwijt en liepen we terug naar een verhoging vanwaar we 'het' pad weer konden zien. We liepen terug naar het pad en vandaar ging het voor Miek mis. Ze gleed een paar keer bijna uit en dit deed haar gemoed geen goed. Haar knieën begonnen te knikken en ik moest haar vaak aan de hand nemen en haar langs volgens haar gevaarlijke afgronden leiden. De diepere betekenis van de kruisen met westerse namen erop begon tot ons door te dringen. Na een tijdje komen we aan het eind van de vallei en lopen we langs een asfaltweg terug naar de plaats waar we uit de bus gestapt zijn. Voor we een bus in stappen drinken we eerst een verfrissing bij een Indiaans vrouwtje dat ons vanmorgen al hartelijk toelachte terwijl we onze blanke huid met viezigheid aan het insmeren waren. Ze moest echter nog meer lachen toen ik schijnbaar lippenstift op deed. Wist zij veel dat het bescherming was tegen de voor ons o zo felle zon. Terug in La Paz kunnen we nog net een 'almuerzo' eten bij El Lobo en daarna het (angst)zweet van ons afwassen onder een heerlijk hete douche in het hotel. We moeten nog een peña (volksmuziek) bezoeken in La Paz voordat we morgen gaan en we besluiten naar de 'Casa del Corregidor' te gaan op Calle Murillo. We nemen daar een duur menu (62 bolivianos) en genieten van de optredens van diverse muziek groepjes. Miek ziet een vrouw zielig en alleen aan een tafel zitten en vraagt aan haar of ze erbij wil komen zitten. Ze blijkt een Française te zijn, woonachtig in New York en na reeds enige minuten wensten we dat we haar niet gevraagd hadden. Ze is een zeur en weet alles het beste. Gelukkig taait ze redelijk snel weer af. Eenmaal buiten komen we weer oog in oog met de armoede te staan. In een steegje zien we een stel mensen in een berg afval wroeten naar eetbare en/of bruikbare zaken. Er zijn opvallend veel dronkenlappen op straat.

Het Titicacameer, de Boliviaanse kant

Bitter koud begint de dag, het restaurant is nog niet open en we gebruiken dan maar als ontbijt hardkeks en water met malaria pil. We keken daarna nog eens en het restaurant was open. Dan als nog maar een fatsoenlijk ontbijt. De bus vertrekt op tijd, achter in de bus een blik Italianen en voor een sloot Brazilianen. Tijdens de reis zien die laatsten klaarblijkelijk voor het eerst sneeuw. Ze worden helemaal gek, beginnen te gillen en hemel en aarde te bewegen om de chauffeur te laten stoppen. In no-time zijn ze uit de bus en hollen naar het ijs en de sneeuw. Daarna wordt er in dat spul gerold, wordt er op gezeten en wordt het opgegeten. De enkele Bolivianen in de bus kijken vol leedvermaak naar hun buurlanders. Na een tijdje verder te zijn gereisd krijgen we het hoogst gelegen bevaarbare meer ter wereld te zien. Het Titicacameer is zo ontstellend blauw dat het pijn aan de ogen doet, dat komt natuurlijk door de felblauwe lucht. Aangekomen in Tiquina worden we van de bus gescheiden en steekt de bus op een apart veerpontje de straat van Tiquina over. Dit wordt gedaan omdat in het verleden het nogal eens voorkwam dat het veerpontje met bus en passagiers kapseide. Ons vervoer is een motorboot die in het begin last had van startproblemen, dit tot groot genoegen van de passagiers. Aan de overkant wordt de reis voortgezet naar Copacabana. Omstreeks twaalf uur 's middags arriveren we en op aanraden van het Duitse paar zoeken we meteen hotel Imperador op. Het bevindt zich op Calle P.O. Murillo en het voldoet aan onze verwachtingen (een tweepersoons kamer zonder eigen douche kost acht bolivianos). Een eerste verkenning van de omgeving voert ons naar het hoofdplein (Plaza 2 de Febrero) waar we de stralend witte kathedraal bezichtigen en een tweede naar het 'Tribunal del Inca'. Dit laatste bestaat uit een aantal rotsblokken waar op zitplaatsen gelijkende inhammen zijn uitgehakt. Achter het grootste rotsblok bevindt zich

wat dicht struikgewas en in het struikgewas is weer een soort hol gevormd. In dit hol doet Miek een nogal macabere ontdekking: in het hol bevindt zich een dode kat, opgehangen. Terug in het hotel doen we even een dutje om energie op te doen voor de kruisweg. Deze kruisweg kruipt een berg omhoog met de toepasselijke naam 'Cerro Calvario'. We vertrekken extra laat om van de zonsondergang over het Titicacameer te kunnen genieten. Een winkeltje kunnen we echter niet passeren zonder daar een stel sokken te kopen van alpacawol. Na bijna aan een hartinfarct gestorven te zijn bereiken we na veertien kruisstaties en even zovele rustpauzes volledig buiten adem de top. We bevinden ons nu op zo'n 4000 meter hoogte en dat kun je bijzonder goed merken aan het zuurstofgebrek. De zonsondergang is in ieder geval prachtig en dat verzacht de doorstane marteling. Een ander merkwaardig fenomeen dat we op de berg zien, is het zegenen van allerlei zaken daar met bier. Het stinkt behoorlijk naar verschaald gerstenat daar op die top. De afdaling gaat een stuk vlotter, het is al duister (dit gaat in deze kontreien behoorlijk snel) en we moeten uitkijken dat we niet struikelen en de nek breken. In hotel La Patria aan het hoofdplein eten we een typisch gerecht dat door de ober 'pique' wordt genoemd. Dit 'pique' bestaat uit stukjes vlees, friet, tomaten, ui en pepers. Het smaakt voortreffelijk. We ontmoeten daar een drietal Peruanen, vader met twee zonen uit Arequipa. Dit drietal waarvan de vader arts is gaat naar Santa Cruz om daar te kijken of er geen werk voor hun is. De economische situatie is in Bolivia veel stabiel en beter dan in Peru naar hun zeggen. We zullen het spoedig zelf kunnen ondervinden. Welterusten.

Als ontbijt krijgen we in het hotel lekkere broodjes. We hebben bovendien goed geslapen. Het slapen op grote hoogte gaat namelijk niet altijd even goed, over het algemeen slaap je lichter en onrustiger op deze hoogten en dan droom je schijnbaar meer. Daarna gaan we wandelen en zoeken de Incaweg, die vinden we uiteindelijk maar niet dankzij het reisgidsje (de 'travel survivalkit' van Bolivia wordt door ons erg onvolledig gevonden). De weg is niet echt indrukwekkend, het had voor hetzelfde geld gewoon een slechte weg kunnen zijn. Op het plein in de stad worden voorbereidingen getroffen voor de komst van een of andere politicus. Kinderen marcheren af en aan, folklore groepjes huppelen op en neer en de geluidsinstallatie wordt uitgetest. We ontmoeten

Afbeelding 13. De 'campesinas' wachten in spanning op de beroemde politicus.

een familie op het plein waarvan hij een Chileen is en zij een Limburgse uit Heerlen. We nuttigen tezamen een 'almuerzo' bij Napoles aan het hoofdplein (kost slechts drie bolivianos per persoon). Na het eten moet men altijd even gaan liggen. Dat hebben we gedaan in het hotel en met heerlijk koud water mijn haar gewassen. Het volgende tochtje voert ons te voet naar 'El Baño del Inca'. De wandeling is weer eens keer leuker dan het uiteindelijke doel. We zien onderweg van alles: varkens, lama's en kinderen. Het pad voerde ons langs de oever van het Titicacameer en uiteindelijk via een Incaweg naar het bad van de Inca. Dit laatste is waarschijnlijk een soort reservoir voor water geweest in de Incatijd. Terug in het dorp is de politicus (Ricardo Paz?) eindelijk gearriveerd en houdt vurige toespraken, zijn vrouw doet later mee en tezamen zingen ze het volkslied van Bolivia. En raadt eens wie we tegen kwamen op het plein? De zeurderige Française. Ze ontdekte ons helaas meteen ondanks de verwoede pogingen die we ondernamen om ons te camoufleren met hoedjes en zo. Ze blijkt tot onze ergernis en schrik in hetzelfde hotel te zitten, in de kamer naast ons zelfs. Het avondeten nuttigen we bij Aransaya op Calle 6 de Agosto (gerechten kosten hier ongeveer zes bolivianos per persoon) en verdomd nogantoe, de Française zit er ook. We kiezen er voor om niet aan haar tafeltje te gaan zitten. Een ander stel neemt een tafel langs haar en reeds na een kort gesprek met haar wenden zij zich discreet van haar af. Het ligt dus niet alleen aan ons. Na het eten lopen we richting plein en zien dat er opvallend veel mensen nog op de been zijn. Velen komen uit de kathedraal en wij besluiten om binnen eens een kijkje te gaan nemen. We zien daar een merkwaardig tafereel. De priester roept telkens een stel namen af, waarschijnlijk inwoners van het dorp, en de afgeroepen komen dan naar voren. Iedereen staat eigenlijk al vooraan, maar de afgeroepen mogen dan nog verder naar voren. Helpers van de priester gooien dan lakens over de hoofden van die mensen en daarna spreekt de priester een of andere zegen uit over hen. Een aandoenlijk tafereel en Miek wilde daarom eigenlijk zelf wel eens onder zo'n laken verdwijnen. Hebben we niet gedaan.

Het Titicacameer, de Peruaanse kant

Deze zondag is onze laatste dag in Bolivia en we dienen nog slechts een bergje te beklimmen. Er moet een soort pad leiden naar de 'Horca del Inca' (een megalithisch astronomisch instrument?) maar wij kiezen voor een alternatieve route. Het betekent wel meer klauteren maar dat is veel leuker. Ook hier is het weer afzien wat de zuurstof betreft, bovendien waait het best wel koud op die hoogte. Een ander stel doet ook een poging om de berg te beklimmen maar na enkele tientallen meters moet het meisje afhaken omdat ze te zeer buitenadem raakt en hoofdpijn krijgt. Ze zijn een week eerder per vliegtuig in La Paz gearriveerd en kregen uiteraard geen kans om zich te acclimatiseren aan de hoogte. Beiden kwamen in het hospitaal terecht om aan de gevolgen van 'soroche', hoogte ziekte, te worden behandeld met zuurstof. Na het bereiken van de 'Horca' klimmen we nog verder en proberen de top te bereiken. We hebben vanaf deze berg een schitterend uitzicht over de stad Copacabana en het hemels blauwe water van het Titicacameer. Terwijl we verder omhoog klimmen begint het steeds kouder te waaien (althans zo lijkt het). Zo nu en dan moet ik even schuilen achter een rotspartij, in de zon maar uit de wind, en dan is het zelfs weer bijzonder aangenaam toeven. De top bereiken lukt niet helemaal vanwege de kou en de wat gevaarlijker uitzijnde rotspartijen die we dan dienen te beklimmen. De wind blaast weer behoorlijk fris en ik besluit dan om met haast bevroren oortjes weer naar beneden te klimmen. Miek heeft geen bevroren oortjes want zij heeft zo'n typisch Andesmutsje met oorflappen op die ze in La Paz gekocht heeft. Na het lunchen bij Napoles rapen we in het hotel onze spullen bij elkaar en gaan rondhangen op het hoofdplein in afwachting van ons transport richting Puno. Wat later doen we verwoede pogingen om ons transportmiddel naar Puno te vinden, overall staan bussen maar helaas is nergens een bus van Turibus te bekennen. We vragen hier en daar waar die bus dan wel zou kunnen staan maar we krijgen steeds een kluitje mee voor in het eventuele riet. Zo lopen we

Bolivia

Bolivia is een land van tegenstellingen, men treft diverse geografische omstandigheden aan. Zo vinden we daar het Andes gebergte, de kale en gure Altiplano, het Titicacameer dat opene hoogte van 3810 meter het hoogste bevaarbare meer is en de subtropische laaglanden in het Amazonebekken. Het land heeft ongeveer 6,5 miljoen inwoners waarvan 70 procent Indiaans is, 25 procent uit mestizos bestaat (mengeling tussen Indiaans en Europees) en de rest uit Europeanen. Met zijn 1.098.580 vierkante kilometer is land bijna 30 keer groter dan Nederland. Als buurlanden komen we tegen in het noorden en oosten Brazilië, in het westen Peru en Chili en in het zuiden Argentinië en Paraguay. De zomer wordt geplaagd door regenval en hitte, terwijl de winter droog is met temperaturen die in het hoogland overdag kan oplopen tot boven de 20 graden, echter de nachten kunnen flink koud zijn (tot -25 graden boven de 4000 meter).

Hier in het Andes gebied komen we de lama, alpaca en de vicuña tegen. De lama wordt als pakkier gebruikt (maximaal 22 kilo gewicht kunnen ze echter maar verdragen) en als wol leverancier. De Alpaca echter alleen als wol leverancier. De vicuña is reeds in de Inca tijd bekend als leverancier van de fijnste wol. Het dier kan echter niet worden gedomesticeerd en wordt helaas veel gejaagd voor zijn wol. Het is dan ook als toerist niet wenselijk om producten te kopen gemaakt van wol van de met uitsterven bedreigde vicuña.

Reeds zo'n 1000 jaar voor Christus bestond er een beschaving bij het Titicacameer en de resten van deze geheimzinnige cultuur zijn te bewonderen bij het plaatsje Tiahuanacu. Deze beschaving verdween plotseling zonder verklaring rond 900 na Christus. Toen de Inca's het gebied rond 1200 veroverden vonden ze de plaats reeds in ruïnes en de plaatselijke Aymará sprekende Indianen hadden geen flauw idee van wie het was geweest. De Aymará Indianen verzetten zich hevig tegen de bezetting van hun land door de Inca's en het duurde tot in de vijftiende eeuw toen de Inca vorst Tupac Yupangi (1471 - 1493) de verovering voltooide.

Francisco Pizarro belandde in Peru in 1532 en zes jaar later was Bolivia door de Spanjaarden veroverd. In 1545 volgde de belangrijke ontdekking van de zilverberg in Potosí en deze stad groeide in korte tijd uit tot een van de grootste steden van de wereld. In de volgende drie eeuwen stierven ongeveer acht miljoen Afrikanen en Indianen ten gevolge van hun zware dwangarbeid in de mijnen. In 1538 werd de stad La Plata gesticht, deze stad veranderde later van naam en werd Sucre en is nu nog steeds de officiële hoofdstad van Bolivia. In 1548 werd door kapitein Alonzo de Mendoza La Paz gesticht.

In 1809 werd vanuit de universiteit in Sucre opgeroepen tot onafhankelijkheid van alle Spaanse koloniën in Zuid-Amerika. Op 9 december 1824 won Bolivar's generaal Sucre de beslissende slag tegen de Spanjaarden bij Ayacucho in Peru en viel daarna Bolivia binnen om daar de Spanjaarden definitief te verslaan bij Tumusla op 2 april 1825. Sucre had reeds op 9 februari 1825 de onafhankelijkheid van Bolivia uitgeroepen. Bolivia heeft verschillende malen gebied prijs moeten geven aan zijn buurlanden. Tijdens de Pacific oorlog (1879 - 1883) raakte Bolivia zijn zee kust en de haven van Antofagasta aan Chili kwijt. In 1903 het Acre gebied aan Brazilië en na de Chaco oorlogen met Paraguay driekwart van de Chaco. Na de wereldoorlog werd Bolivia geplaagd door een hoeveelheid burger en militaire regeringen. Sinds augustus 1982 echter is er continu een democratisch gekozen regering aan de macht geweest.

Afbeelding 14. Zuid-Amerikaanse varkentjes zijn ook leuk.

een tijd van hot naar haar en weer terug tot we uiteindelijk door een behulpzame vrouw van een reisbureau worden geholpen. Het blijkt dat we met een bus van Panamericano zullen reizen. Toch fijn dat men ons daar niets over verteld heeft toen we de tickets kochten. Nadat de bagage boven op het dak bevestigd is kunnen we eindelijk vertrekken. De bus zit voornamelijk vol westerse toeristen en een stel Brazilianen. De busreis verloopt perfect. Alleen bij het bestijgen van wat heuveltjes kun je merken dat de bus niet helemaal tegen deze taak is opgewassen. Het scheelde eenmaal niet veel of we moesten met z'n allen uitstappen omdat de bus een helling niet op kwam. Tijdens de reis werden we getraakteerd op jaren zestig muziek (Stones, Doors, Beatles) en waanden ons terug in die hippe tijd. De grensformaliteiten verlopen gladjes en wat Bolivia betreft, aju paraplu. Rond zes uur 's avonds arriveren we in het volgens alle reisverslagen gevaarlijke Puno. Amper uit de bus worden we meteen besprongen door geldwisselaars met zakrekenmachientjes en door lui die wel een hotelletje voor je weten. Ik wissel eerst geld om in Peruaanse inties (een slordige ton voor een dollar) en dan lopen we snel naar hotel Italia. We nemen daar een kamer met eigen douche dat ons het lieve sommetje kost van bijna anderhalf miljoen zonnnetjes (inti is Quechua voor zon). Eten doen we in restaurant Internacional op Calle Libertad, het is er goed eten maar niet speciaal goedkoop. Het restaurant mag zich bijzonder wel verheugen in zijn populariteit bij de toeristen, we zien dan ook bijna al onze medepassagiers van de bus weer terug. Als burens langs ons tafeltje hebben we een aantal Belgen, een jong stel en een ouder stel. We raken wat in gesprek en eten ondertussen ter afsluiting een lekker stuk gebak. Als we door een donker en verlaten Puno teruglopen naar het hotel begin ik te vermoeden dat we helemaal niet richting hotel lopen en maak Miek daarop attent. Normaal is zij degene met een welhaast onfeilbaar oriëntatiegevoel maar nu moet ze toch toegeven dat ze een steek heeft laten vallen. We lopen terug op onze schreden en vinden alsnog de goede weg richting veilige thuishaven. Bij een reisbureau langs het hotel boeken we meteen een stel treintickets voor de trein naar Cuzco op dinsdag (kosten zijn twintig dollar voor twee). Je kunt natuurlijk zelf op het station gaan staan en wachten tot men eindelijk genegen is om kaartjes te verkopen. We zijn een kijkje wezen nemen op dat station, de koude wachtruimte zat vol mensen. Men was bezig met wachten tot de loketjes open gingen. Mij niet gezien, laat een ander daar maar voor ons gaan zitten. Aan de andere kant van het hotel werd toevallig net een nieuw reisbureau

geopend. Een folkgroepje stond daar wat te fluiten en rond te hobbelen en men liep met schaaltes met lekkere hapjes rond. Toen we als toerist herkend werden moesten we meteen mee naar binnen bij de VIP gasten. Er moesten handen worden geschud en gelukwensen werden uitgesproken. We kregen punch en nog wat hapjes aangeboden. Heel aardig allemaal. Miek kreeg het voorgevoel dat de punch niet goed was, er zit per slot van rekening water in.

Om de dag nog op een interessante manier door te brengen hebben we maar een reisje geboekt naar een stel eilanden in het meer (twintig dollar voor twee personen bij hetzelfde reisbureau Cusi Travel). Toen we beneden kwamen in de hal van het hotel bevonden zich daar een stel politiemannen met zware machinepistolen. Een verklaring hiervoor was dat de arme jongens eigenlijk buitendienst hadden maar daar is het zo koud. Ze vragen dan of ze niet in het hotel zich kunnen opwarmen. Het hotel heeft hier geen problemen mee en krijgt zo natuurlijk gratis bescherming. Ik vind het een twijfelachtig verhaal en denk eerder dat die lui hier zijn om het hotel te bewaken in plaats van dat ze hier zijn vanwege de kou. Later zal blijken dat ik het waarschijnlijk bij het rechte eind heb, daar we nog vaker zwaar bewapende politie zullen aantreffen in een hotel en dan wordt er ronduit gezegd dat het ter bewaking is. Met twee Spanjaarden (een vrouw en een man) worden we in een taxi gepropt en afgevoerd naar de haven van Puno. In de haven lag een groot stoomschip afgemeerd, een van de weinige die nog op het Titicacameer rondvaren. Na lang wachten konden we eindelijk in een motorboot stappen en gingen we op weg naar Taquile. Die tocht duurde wel erg lang, ongeveer vier uur konden we genieten van het meer en de zon. Ik zat gelukkig onder een dakje maar Miek zat vol in de zon en verbrandde haar gezicht (vooral de neus moest het ontgelden). Het achterdek zat vol met toeristen in de buitenlucht en het voordek, met dak, zat vol met lokale mensen. De mannen hielden zich bezig met kaartspelen en drinken, terwijl de vrouwen aan het breien waren, de kinderen bezig hielden of een dutje deden. Het meer is helder blauw en het water glashelder, op sommige plaatsen was het mogelijk om tot op de bodem van het meer te kijken. Na zo'n vier uur van het monotone gebrom van de motor genoten te hebben kwam uiteindelijk het eiland dan in zicht, een bergtop oprijzend uit het diepblauwe water van het meer. Een pad liep vanaf de aanlegplaats naar de top van de berg waar het dorp zich moest bevinden. Hijgend, puffend en stomend kregen we van onze gids, die schijnbaar nergens problemen mee had, een tak onder de neus geduwd. Deze tak verspreidde een indringende geur en deze geur opsnuiven dient verlichting te brengen voor de snuiver. Niet bij mij, mijn neus is verstopt. Een hartinfarct en verlamde sluitspieren nabij verschenen we ten slotte op de top van de berg. We werden daarna

Afbeelding 15. Kantklossende man op het eiland Taquile in het Titicacameer.

in een snel tempo door het dorp heen gesjouwd, kregen te eten in het wellicht enigste restaurant op het eiland en daarna werden we nog verscheidene ‘artesianias’ binnen geduwd. Hier worden allerlei soorten kledingstukken verkocht die door de mannen (die breien) en vrouwen (zij weven) zijn gemaakt: vesten, broeken, de typische mutsen, etc.. Vooral de mannen vallen op door hun klederdracht: ze dragen allen een witte geweven broek en hemd, over dat hemd dragen ze een vest dat versiert is met borduurselen, om hun middel hebben ze een vooral rode band en op hun hoofd een soort slaapmuts. Het koddigste waren op het eiland wel een stel kleine kinderen waarvan Miek er meteen een van wilde meenemen. Miek moest natuurlijk weer even struikelen toen we de berg weer afdaalden en moest verder heel voorzichtig zijn met het neerzetten van haar voeten. Als je in Puno naar de markt gaat kom je eerst langs een stapel afval waar een half dozijn honden in rond zit te wriemelen terwijl op Taquile geen enkele hond te bekennen was. Honden zijn op het eiland niet toegestaan, waarom kan zo iets in Nederland niet. Weer in de boot werden we naar het volgende eiland verscheept dat op de weg terug zou liggen. Dit werd één van de drijvende eilanden van de Uros. Het eiland en de hutten zijn geheel van riet gemaakt. Het is natuurlijk wel zaak dat de bodem tijdig vernieuwd wordt want het rot langzamerhand wel weg en dan zak je er gewoon doorheen. Allemaal best grappig maar het volk op het eiland is totaal verpest door het vele toerisme. Alle kinderen komen zeuren om ‘dulce’ (snoepgoed) en als je dat niet hebt of niet wilt geven zeuren ze om ‘plata’ (geld). De inwoners van Taquile hebben het transport naar en van het eiland in eigen handen en regelen zo de stroom van toeristen naar hun eiland. Het eiland komt veel authentieker over dan bijvoorbeeld de Uros eilanden. Miek koopt op het eiland een of ander kleedje, waarvoor ze eerst hard heeft moeten onderhandelen. Ze wist de prijs met 75 procent te reduceren en vermoedelijk hebben we dan nog teveel betaald. Tegen het vallen van de avond bereikten we de haven van Puno. Voordat we de haven binnenliepen voltrok zich nog even een typisch tafereeltje aan boord van de boot. De oude stuurman moest plaats maken voor een jonge vent, die eerst nog even zijn traditioneel kostuum op orde stelde, en zich daarna in een theatrale staande positie aan het roer positioneerde. We kwamen terug in Puno tegen de duisternis en in heel de stad bleek geen elektriciteit meer te zijn. Dit was blijkbaar niets vreemds voor de inwoners, om negen uur zou er weer stroom zijn. Dit werd echter iets later. We gingen eten bij hotel Ferrocarril tegenover het treinstation (het station lijkt trouwens eerder op een grote boerenschuur) bij romantisch kaarslicht uiteraard. De obers liepen daar in witte pakjes stijfjes rond en tezamen met de door het kaarslicht opgeworpen schaduwen in de verder nogal kaal en saai uitgedoste tent, ademde het restaurant een sfeer uit als het slot van Dracula. Als eten kregen we dan zeer toepasselijke groene spaghetti met een beetje saus, geweldig (samen met twee pils kostte het 415.000 inties, dit is ongeveer vier dollar). Bij het hotel aangekomen zien we daar een grote mensenmassa voor de deur staan terwijl de deur op slot is. Zo af en toe gaat de deur open en het gedrang neemt dan toe. We dringen voor, per slot van rekening hebben we een kamer betaald, en mogen zonder meer naar binnen. Daar binnen zien we een half politiekorps met machinegeweren rondhangen en nog wat ongeregeld volk rondlopen. We vragen wat hier de bedoeling van is maar krijgen geen antwoord, alleen dat er geen problemen zijn en dat we gerust kunnen zijn. Puno wordt beschreven als een gevaarlijke stad, we hebben echter geen enkel probleem gehad tijdens ons weliswaar korte verblijf. Wel komt de stad somber over en dit draagt ongetwijfeld bij aan een door reizigers als dreigend ervaren sfeer.

Cuzco, de stad van de Inca's

Vandaag gaat onze trein naar Cuzco. Met alweer een vaag voorgevoel loop ik de trap af naar de receptie om daar onze geldgordels op te halen uit de kluis van het hotel. Mooi niet dus, de verantwoordelijke man lag nog in zijn nest te snurken en de dienstdoende man achter de balie was niet gemachtigd om mij het geld te geven. Hij had trouwens niet eens de sleutel. Na enig aandringen van mijn kant werd de sleutelbewaarder uit zijn nest gebeld en kwam hij een aantal minuten later

in zijn pyjama onze spullen brengen. Miek was helaas weer aan de diarree vanmorgen en had deze nacht slecht geslapen. Ze is altijd het haasje. Maar ze heeft wel weer een keer kunnen genieten van een heerlijk hete douche. We zouden worden afgehaald door een medewerker van het reisbureau, maar na reeds een kwartier wachten was er nog steeds niemand geweest. Enigszins nerveus brachten we dan maar een bezoek aan het reisbureau om eens te gaan kijken hoe het er mee stond. Hier troffen we echter alleen een wat paniekerige man aan, die ons verkondigde dat hij de tickets kwijt was. Hij haalde zijn hele bureau overhoop en bleef zich ondertussen maar aan het verontschuldigen. Deze nerveuze toestand bleef gehandhaafd tot een collega van de man verscheen vrolijk zwaaiend met onze tickets, of we niet snel met hem mee konden komen naar het station. Rap werden we samen met de zelfde twee Spanjaarden van gisteren naar het station geloodst. De formaliteiten werden door de reisbureauman vliegensvlug afgehandeld en voor we het station goed hadden kunnen bekijken bevonden we ons al in een eerste klas wagon. De bagagerekken boven onze zitplaatsen waren reeds vol met rugzakken van andere toeristen maar de reisbureauman sommeerde de eigenaars het spul weg te halen. Dat wilden ze eerst niet maar toen de man de spullen zelf op een nogal ruwe manier begon te verwijderen waren de eigenaars toch snel genegen te helpen. Bij de reservering van een zitplaats behoort tenslotte niet alleen de zitplaats maar ook de bijbehorende bagageplaats op het rek er boven. Nadat we onze bagage op de rekken gebonden hadden kon de reis wat ons betrof beginnen. De bagage werd op de rekken gebonden op advies van onder andere de reisbureauman, op deze manier is het niet zo eenvoudig om even snel een rugzak, tas of koffer van het rek te grissen en ermee vandoor te gaan. Het merendeel van onze reisgenoten in de wagon waren toeristen van Braziliaanse afkomst. Vrolijke luidruchtige gasten die het geregeld op een zingen zetten terwijl een van die figuren op een redelijke manier een gitaar weet te bewerken. Treinreizen hier is zoveel anders als treinreizen in Nederland. In Nederland zit iedereen stijfjes op zijn plaats en probeert krampachtig om vooral niemand aan te kijken en men wil al zeker niet opvallen. De treinreis deed India herinneringen herleven. Verkopers sjouwen continu hun spullen door het gangpad en bij elk station barst het weer van nog meer verkopers. Er wordt van alles verkocht: tapijten van alpacavellen, truien oftewel chompas, sokken, mutsen, pantoffels, beeldjes, koper/brons kitsch zoals tumi's (rituele Inca messen), stoffen beestjes, toiletpapier, sigaretten, etenswaren, drank en nog veel meer. Zelfs voor geld of voedsel zingende kinderen, bedelaars, blinde fluitspelers krijgen we regelmatig over de vloer. Vooral de alpacawollen tapijten verwisselden snel van eigenaar; de Brazilianen kochten hele partijen tegelijk op. Er waren dan ook schitterende stukken tussen die ook wij maar al te graag hadden willen meenemen. Helaas wordt dat dan allemaal wat lastig met een rugzak. Wat verder nog werd verkocht tijdens de treinreis was vlees. Een knaap komt de wagon binnen met een juten zak over zijn schouder en kwakt die ergens neer in het gangpad. Hij opent de zak en haalt daar grote hompen vlees uit en gaat daar mee aan de haal. Als ie weer terugkomt is hij het vlees kwijt en haalt nieuwe hompen uit de zak. Een zeer gemakkelijke en geurige gebeurtenis. Soms steekt een afgehakte poot uit de zak en deze laat zich dan alleen met veel moeite weer in de zak stoppen. Iedereen vreest dat hij het vlees aan de treinrestauratie heeft verkocht. Zo ook een paar Braziliaanse jongens die wat te eten hadden besteld bij de treinrestauratie, waaronder ook vlees. Ze werden het doelwit van grappen dat ze binnenkort zo'n smakelijk lapje vlees wel op hun bord zouden vinden, wat op dat moment nog zo ongeveer langs hun zitplaatsen lag te geuren. In Peru is het verschil tussen eerste en tweede klasse wat kwaliteit betreft bijna nihil. Alleen de prijs verschilt aanzienlijk en dus ook de drukte. De enige reden om eerste klas te reizen zou dan ook de drukte kunnen zijn. De heren controleurs zijn op de trein niet altijd in die hoedanigheid te herkennen. Zo kwam er een figuur op ons af die ons sommeerde de kaartjes te laten zien. Dat was dan niet zo'n probleem. Maar de op Ceausescu-gelijklende fouterik begon wat te brommen en moeilijk te doen en wilde er met de kaartjes van door gaan. We hielden hem echter tegen en moesten ons met geweld de kaartjes weer toe eigenen. Later bleek ie inderdaad een soort controleur te zijn, maar vertrouwen deden we het hele zaakje toch niet. Ondertussen voert de treinreis ons door schitterende landschappen. Bij iedere met sneeuw bedekte

bergpartij wens ik me haast uit het raam te wringen om er een goed zicht op te kunnen verkrijgen. We rijden lange tijd parallel langs een rivier met schitterende stroomversnellingen, groene bossen in de omgeving en kuddes lama's die zich op een open vlakte verdringen. We reizen met een gemiddelde snelheid van veertig kilometer per uur en dienen zo'n twaalf uur in de trein te zitten, maar de aangeboden schoonheid van de omgeving maakt dat ruimschoots goed. We passeren in de middag het hoogst gelegen punt van het traject bij La Raya (4321 meter hoog). Hier in de buurt bevindt zich een proefstation voor dieren die in het hooggebergte leven. We zien vanuit het raam veel lama's en zelfs de op reeën gelijkende vicuñas. Als we Cuzco beginnen te naderen stappen op een gegeven moment een stel meisjes in, zij moeten gasten gaan werven voor de hotels in Cuzco. Zo komen er ook een aantal bij ons en geven wat reclame af aangaande de hotels waar zij voor ronselen. Dit is op zich best prettig want zo kunnen we in alle rust al wat mogelijke kandidaten voor onszelf op een rijtje zetten. We besluiten om eerst naar het hotel El Arqueologo te gaan en een van de meisjes zal ons daar naar toe begeleiden. Rond zeven uur 's avonds arriveren we op een chaotisch en slecht verlicht station in Cuzco. We hangen de rugzakken op de rug en geven elkaar de opdracht om elkaars rugzak een beetje in de gaten te houden in deze kolkende mensenmassa. We drijven op die massa mee richting waarschijnlijk de uitgang. Aangekomen bij een poort welke de uitgang symboliseert wordt een stel 'campesinas' door spoorwegbeambten in de kraag gegrepen en om verder onbekende redenen meegesleept onder nogal hevige protesten van de slachtoffers. Buiten de poort is de chaos al net zo groot als binnen de poort. De toevoerwegen naar het station zijn verstopt met op passagiers azende taxi's en bussen. Na een kort moment van verwondering over deze chaos en kakofonie van geluiden laten we ons met een taxi samen met de 'reisleidster' naar het centrum van Cuzco verplaatsen. De stoel voorin de taxi laat voor mij geen beenruimte over en moet ik in een nogal merkwaardige positie plaats nemen. Ik vraag aan de chauffeur of dit normaal is, ondertussen voelend naar een verstelknop. De chauffeur verzekert me dat het de uiterste stand naar achteren is en ik vouw mijn benen maar op want een verstelknop of iets dergelijks blijft onvindbaar. Eerst gaan we naar hotel El Arqueologo, die vraagt een heftige tien dollars voor een kale kamer zonder bad en het bevindt zich niet eens echt in het centrum. We vinden het maar niets en we gaan naar onze volgende keus terwijl de 'reisleidster' ons gedwee volgt. We gaan naar hotel Conquistador die tien dollar vraagt maar dan met bad en lekkere bedden, en het ligt bovendien ook nog eens vlak bij Plaza de Armas (ieder hoofdplein in een Peruaanse stad heet Plaza de Armas). De watervoorziening is echter niet altijd verzekerd verteld de hotelman, vooral 's morgens vroeg is er grote kans op water. We vinden het alles bij elkaar best wel redelijk en gaan akkoord met de prijs. Dan komt er nog een aap uit de mouw van de 'reisleidster', ze schijnt bij een reisbureau te werken en wil ons met alle geweld een aantal excursies op dringen. Ze blijft maar drammen zodat we er ten slotte genoeg van hebben en zeggen dat we morgen wel zullen beslissen met half in het achterhoofd de gedachte dat ze het zich maar moet bekijken. Als ze eindelijk verdwenen is, gooien we de rugzakken in een hoek en besluiten om op onderzoek te gaan in deze oude stad. We lopen over Plaza de Armas en genieten van de schitterende gebouwen die het plein omgeven, vooral de kerk La Compañía is prachtig verlicht. Het avondmaal werken we bij Govinda naar binnen, een vegetarisch restaurant met heerlijke gerechten voor rond een dollar. Je moet verder niet al te nauw kijken in deze tent waar blijkbaar ook de vliegen geziene gasten zijn. We drinken bij de maaltijd 'mate de coca' wat volgens de inlanders overal goed voor is, ook tegen poeplust. Na het eten gaan we een kijkje nemen bij een goedkoper hotel en kiezen daarvoor hotel America. Het kost slechts 4,5 dollar, maar het is een vieze vochtige tent. Deze onfrisse aanblik sterkt ons in de gedachte dat we het zeker niet slecht getroffen hebben met ons huidige hotel. Innerlijk tevreden en voldaan over de opgedane ervaringen leggen we ons ten slotte ten ruste en dromen al snel weg in deze schitterende stad op een dikke 3400 meter boven de zeespiegel.

Miek heeft eindelijk voor het eerst sinds Cochabamba weer eens heerlijk geslapen en haar humeur verbetert hierdoor aanzienlijk. Zelfs de douche produceert warm water, de dag kan dan al niet meer stuk. Langs de kathedraal op Plaza de Armas vinden we een eettent waar je heerlijk kunt

Afbeelding 16. Harpspeler tegen muur Incapaleis in Cuzco.

ontbijten voor ongeveer een dollar per persoon. Ze hebben er een heerlijke veelheid aan diverse vruchtensappen (de zaak heet Yunta). Buiten gekomen worden we weer belaagd door de ‘reisleidster’ van gisteren, waarschijnlijk heeft ze ergens op de loer gezeten in een nis of zo. Weer begint ze te drammen over excursies. We vertellen, stommerds dat we zijn, dat we wellicht de Incatrail willen gaan lopen en meteen roept ze er een figuur bij die zich schijnbaar tot dusver in een of andere spelonk verborgen had gehouden en zich tegenover ons ontpopt als organisator van trail wandeltochten. We moeten vooral niet naar die dure professionele organisatoren gaan, zo vertelt het figuur ons. Zijn organisatie is net zo goed en is lang niet zo duur. Dat kan allemaal wel zijn, maar ik krijg zo langzamerhand toch wel wat lange tenen van die gast. Na veel moeite hebben we die vent afgeschud en hangt die gekke heks weer aan onze lippen. We gaan ten einde raad (we willen nog niet echt onaardig worden) toch even mee naar dat reisbureau van haar om te luisteren naar de aanbiedingen en de prijzen. Ze beginnen daar tot onze ergernis meteen te zeuren dat we het beste direct kunnen beslissen. Het is verdomme niet eens hoogseizoen op het moment, iedereen klaagt dat de toeristen wegblijven vanwege de Sendero en die lui hebben het lef om te beweren dat anders alle tours wel eens volgeboekt kunnen zijn! We hebben er genoeg van en laten dat duidelijk merken. Nooit meer hebben we haar gezien. Hieruit kan men opmaken dat de beste strategie het meteen bruut kappen van de discussie is bij dat soort klitten. Eindelijk verlost van dat mens lopen we nog een beetje nagenietend van de nieuwe vrijheid wat rond over Plaza de Armas. Verscheidene ‘campesinas’ proberen sokken, oude muntjes, boekjes en nog wat andere zaken aan ons te slijten, maar we zeggen ferm en beslist ‘nee!’. We kopen bij het toeristenkantoor een toeristenkaart voor tien dollar per stuk, deze kaart is nodig om de verschillende belangrijkste toeristische attracties te kunnen bezoeken. Achtereenvolgens bezoeken we dan te voet de kathedraal en de overblijfselen van de in het oude Cuzco belangrijkste Incatempel Qoricancha in de kerk van Santa Domingo. Hier bood een jongen zich aan als gids. Natuurlijk dachten wij dat hij daar geld voor wilde. Niets was minder waar, hij studeerde toeristiek en wilde graag zijn Engels op ons uitproberen. We deden ons best om hem te corrigeren als hij iets verkeerd zei, maar hij herhaalde ons stevast op de

verkeerde manier. Hij vertelde ons over de typische bouwwijze van de tempel. Het is volgens Incatraditie gebouwd in de vorm van een 'cancha'; Qoricancha betekent dan ook zoveel als gouden 'cancha'. Deze specifieke bouwwijze houdt in dat er slechts een ingang is, leidend naar een binnenhof en van daaruit kunnen dan de verschillende tempels bereikt worden. Zo is er bij binnenkomst aan de linkerkant de tempel van de maan en de tempel van de sterren, en aan de andere kant van het binnenplein bevinden zich de kleinere tempels van de donder en de tempel van de regenboog. Deze bouwwijze vond men terug tot op het laagste niveau, een goed voorbeeld hiervan zien we later in het dorp Ollantaytambo. De vloer direct voor de tempels dateert nog uit de Incatijd en is nauwkeurig samengesteld uit kiezelstenen. De binnenmuren van de tempels zijn destijds extra gepolijst en zijn zo glad dat de naden soms nauwelijks te voelen zijn. Ook wat de stevigheid van de bouwwerken betrof stonden de Inca's hun mannetje. Diverse aardbevingen heeft het gebouw moeten ondergaan maar er zijn slechts enkele scheurtjes te zien, terwijl de koloniale kerk zowel door de aardbeving van 1650 als die van 1950 zwaar werd vernield. Op het binnenplein staat een bron welke in de Incatijd in zijn geheel bekleed was met bladgoud. Ook de tempels zelf moeten in de Incatijd volgehangen zijn geweest met bladgoud en zilver. Helaas hadden de Spanjaarden meer gevoel voor geld dan voor kunst en zo is niet alleen de bronbekleding maar ook nog ontelbaar vele andere kunstvoorwerpen voor het nageslacht verloren gegaan. De Dominicanen hebben hun kerk min of meer over de oude Incatempel heen gebouwd, waarschijnlijk als een soort overwinningssymbool van de ene religie over de andere. We bedankten de gids hartelijk en wensten hem succes met zijn studie. Buiten gekomen zoeken we de straten op met intacte Incamuren zoals bijvoorbeeld op Calle Loreto waarvan de rechtermuur heeft behoord tot Amarucancha (slangenhof, waarschijnlijk de plaats waar de Inca Huayna Capac zijn paleis had). De linkermuur is de langste en een van de beste muren welke bewaart zijn gebleven van het oude Cuzco. Deze muur behoorde toe aan Acllahuasi (tempel van de uitverkoren vrouwen). Calle Hatunrumiyoc is een andere straat met mooie intacte muren. Op een bepaalde plaats is een perfect ingepaste grote polygonale steen te zien met wel twaalf hoeken. Dit deel van de muur heeft toebehoord tot het paleis van de zesde Incavorst, Inca Roca. Tegen de muur aangeleund zit een muzikant met een typische harp, de man is blind en probeert op deze manier wat geld te verdienen voor zijn dagelijks onderhoud. Ik mag een banaan wezen als het niet dezelfde harp speler is die afgebeeld staat in de 'Peru a travel survival kit'. Na zo hier en daar ons licht te hebben opgestoken wat prijzen en aanbiedingen van tours betreft, kopen we ten slotte bij Kantu tours (Plaza de Armas naast La Compañía kerk) twee rondritten voor vandaag en morgen. De tour van vanmiddag gaat naar de Incaruïnes Tambo Machay, Puca Pucara, Qenko en Sacsayhuaman. Het kost slechts 150.000 inties per persoon (de dollar levert vandaag 110.000 zonetjes op). Er is weliswaar geen gids bij inbegrepen maar de chauffeur vertelt het een en ander over de achtergronden (echter wel in het Spaans). Tambo Machay is een oude Incatempel welke gewijd was aan een watergodheid. De ruïne bestaat uit een drietal terrassen verbonden met behulp van trappen, en muren met de typische trapeziumvormige nissen. De mine ligt op een hoogte van circa 3700 meter boven de zeespiegel en is hiermee de hoogst gelegen Incaruïne in de directe omgeving van Cuzco. Puca Pucara betekend zoveel als het 'rode fort' en inderdaad doen de stenen een beetje roodachtig aan. Zoals de naam al aangeeft gaat het hier om een militaire constructie. Het fort dateert uit de beginperiode van het Inca-imperium en dat betekent ongeveer uit de elfde of twaalfde eeuw. Daar het hier een militair bouwwerk betrof is ook de afwerking van de muren niet zo verfijnd als bij de tempels. Vooral Qenko en Sacsayhuaman lieten een grote indruk achter. Qenko (Quechua voor labirint) bestaat uit een soort amfitheater met in het centrum een grote rotsblok welke geheel bedekt is met kunstmatige kerven, geulen en zitbanken. Bovendien lopen diverse tunnels door de rots heen en er bevindt zich een grot onder de rots met een uit steen gehouwen altaar. Bij deze ruïne staat een rotsblok wat volgens de chauffeur een poema zou moeten verbeelden. Hoezeer ik echter ook mijn hersencel in allerlei gedachtecronkels wring, een poema krijg ik niet te zien. De meeste tijd besteden we bij het roemruchte Incafort Sacsayhuaman, welke naam 'tevreden valk' als betekenis heeft. De bouw van het fort heeft plaats gevonden in de vijftiende

Afbeelding 17. Het fort Sacsayhuaman vanaf de heuvel Rodadero.

eeuw en zou ongeveer vijftig jaar hebben geduurd. Tegenover het fort bevindt zich de heuvel Rodadero met merkwaardige kunstmatig afgeronde rotsformaties en in de rots uitgehakte banken. Tussen deze heuvel en het fort ligt een open vlakte waar elk jaar op 24 juni het toeristische spektakel de *Inti Raymi* wordt gevierd. Op deze vlakte heeft de veldslag tussen de Incavorst Manco Inca met zijn manschappen en de Spanjaarden onder leiding van Juan Pizarro in 1536 zich afgespeeld. Deze veldslag eindigde met een slachtpartij onder de Indianen. We bewonderen de kolossaal grote stenen die in de muren zijn verwerkt en de perfectie waarmee de Inca's deze tonnen zware stenen in elkaar gepast hebben. De ruïnes bestaan voornamelijk uit de drie vestingmuren die boven op elkaar zijn gebouwd en uit 22 zigzags bestaan. In de eerste vestingmuur vinden we massieve rotsblokken met een geschatte gewicht van wel 350 ton met afmetingen van negen bij vier meter. In vroeger tijden was het fort bovendien nog uitgerust met drie gigantische torens, maar deze werden reeds snel gesloopt na de Spaanse overwinning op Manco Inca. We lopen over de muren en hebben een idee wat de Inca in vroeger tijden gezien moet hebben; in de verte ligt Cuzco majestueus uitgespreid in de vallei. Bij elk monument bevinden zich uiteraard weer de nodige verkopers en Miek kan het niet nalaten om op een bepaalde gelegenheid een paar mooie oorbellen te kopen. Met een voldaan gevoel en met vele ervaringen rijker arriveren we tegen de avond weer in Cuzco. Hier kopen we 's avonds twee leuke hoedjes in een 'artesania' voor drie dollar (die van mij) en twee dollar (die van Miek). We vinden die dingen ruig uitzien en ze hebben nog een nuttige functie ook als bescherming tegen de zon. Eten doen we bij het Italiaanse restaurant *Tratoria*. Het eten was gezien de kwaliteit (vreselijk vet vlees) veel te duur maar er trad wel een zeer goede folkband op. We kochten een dure cassette van hen en dan maar hopen dat de kwaliteit van het bandje een beetje redelijk is. In het hotel, dat we voortaan maar gemakshalve 'Fawly Towers' zullen noemen, namen we plaats in het restaurant om nog iets te drinken. Na een tijdje wachten kwam er niemand. Na nog een tijd wachten kwam er nog steeds niemand en ik ging eens bij de receptie vragen waar de ober was. 'Manuel' lag echter achter een deur te slapen en werd van roepen niet wakker. De hotelman 'Basil' vond hem en schudde hem wakker waarna 'Manuel', gekleed in een te klein jasje en een te kleine broek, ons met

een bezopen gezicht bediende. Na de drankjes gebracht te hebben trok hij zich weer terug in het donkere hol achter de deur. Goede nacht.

We gaan na een hete douche snel ontbijten bij Yunta. We moeten opschieten want zo dadelijk vertrekt de bus voor onze tweede tour. Miek bestelt iets moeilijks en krijgt haar eten natuurlijk veel te laat en kan de helft laten staan (lekkere sap trouwens). We snellen naar het reisbureau om daar dan toch nog tien minuten te mogen wachten in de bus die ons naar de attracties van vandaag zal brengen. Voor vandaag staan vier onderdelen op het programma: ruïnes bij Pisac, Ollantaytambo en Chinchero en de markt in Pisac. Alle vier onderdelen bevinden zich in de zogenaamde ‘Valle Sagrado’ (de heilige vallei). De tour kost 320.000 inties per persoon met de chauffeur als Spaans sprekende gids. In een Volkswagen bus vertrekken we naar de eerste bestemming: Pisac. De twee Spanjaarden zitten bij ons in de bus, maar ze schijnen ruzie te hebben want ze zeggen geen woord tegen elkaar. Overal waar we berg af gaan zet de chauffeur de motor van de Volkswagen uit, om benzine te sparen zegt ie. Miek vindt het allemaal maar niks en vreest op een gegeven moment dat we van een berg af zullen duiken. Als eerste bezoeken we de ruïnes van Pisac die in de heuvels te vinden zijn. Dit betekent weer klimmen en hïjgen. We volgen een voetpad dat ons naar de laagst gelegen ruïnes zal brengen en genieten ondertussen van het uitzicht over de vallei en de prachtige door de Inca’s gevormde terrassen voor landbouw doeleinden. De Spaanse begint ondertussen het een en ander tegen mij te vertellen maar ik begrijp het niet helemaal. Hierop maakt ze bewegingen met haar armen alsof ze een stel deksels tegen elkaar slaat en daarna weer alsof ze de trom aan het bespelen is. Naïef als ik ben maak ik hieruit op dat zij beiden muziek maken en vertel haar dat het leuk moet zijn om een instrument te bespelen. Ze zwijgt hoofdschuddend en loopt verder. Blijkt later dat ze aan het vertellen was dat ze ruzie had met haar vriend; wat een afgang. Via een poortje komen we bij de eerste bouwwerken. Van hieruit kun je mooi toezicht houden op de terrassen en op de vallei uiteraard. We blijven niet te lang en klimmen via een ander voetpad weer verder naar de volgende groep ruïnes. De muren van deze gebouwen zijn van een hoge perfectie en mooi afgewerkt en de typische trapeziumvormige doorgangen vind je hier in overvloed. Zo zijn er nog

Afbeelding 18. Marktvrouw op de markt van Pisac..

een aantal verspreid liggend over de heuvelen. Helaas is echter de tijd te kort om ze allemaal te bezoeken en moeten we ons opmaken voor de terugtocht. Terug lopend naar de bus denkt Miek een kortere en makkelijkere weg te hebben gevonden. Na enige discussie laat ik haar maar gaan en wacht haar later bij de bus op als zij hijgend en puffend van inspanning de laatste steile helling omhoog komt gekropen. Met de bus crossen we de bergen weer af richting Pisac, met de motor af en de versnelling in zijn vrij wel te verstaan. In Pisac zelf worden we getraakteerd op een onvervalste toeristen markt. We kopen hier desondanks een paar sokken gemaakt van alpaca haar, de rest is relatief gezien veel te duur. Het leukste gedeelte van deze markt is de verkoop van groente en fruit. Hier kunnen we nog een beetje genieten van de daar aanwezige mensen, gekleed in traditionele kledij en ondertussen een potje kokend op een simpel vuurtje. Als een stel storende factoren lopen toeristen met de videocamera in de aanslag tussen de groenten door en filmen de mensen zonder rekening te houden met het feit of die dit wel op prijs stellen. Na een uurtje rondkijken hebben we het wel gezien en vervolgen onze weg naar Ollantaytambo. We stoppen ergens halverwege bij een duur restaurantje voor de lunch. Tijdens de lunch arriveert een buslading luidruchtige Brazilianen. Naar mijn mening zijn de Brazilianen de Italianen van Zuid-Amerika. De monden staan nooit stil en men gedraagt zich uitermate opgewonden. Na het eten brengt de bus ons verder richting het dorpje Ollantaytambo. We rijden een tijdlang langs de Rio Urubamba en langs de spoorlijn richting Ollantaytambo en verder naar Quillabamba. Aangekomen in het dorpje zie je een machtig Incafort uittorenen boven de vallei. Het fort is alleen te voet bereikbaar via de enorme en steile terrassen. Hier hadden de Spanjaarden in 1536 onder Hernando Pizarro nog heel wat moeilijkheden om de Incavorst Manco Inca te verdrijven. Op een gegeven moment werd het toch een beetje kritiek voor de Inca's. Hierop waren ze echter voorbereid en men liet de vlakte aan de voet van het fort onder water lopen en dit veranderde de vlakte langzamerhand in een modderpoel. De Spaanse cavalerie kon zich in deze water en modderbende niet meer vrijelijk bewegen en de Spanjaarden gaven het dan ook uiteindelijk op. Dit is een van de weinige overwinningen die de Inca's op de superieur bewapende Spanjaarden hebben kunnen behalen, maar de Incavorst gaf het fort later vrijwillig op om zich nog dieper in de Vilcabamba-jungle te verschansen. Het is een hele klim om naar boven te geraken en van daaruit heb je dan een uitzicht op het nietige kleine dorpje. Dit dorpje is een van de weinige voorbeelden van stadsplanning zoals de Inca's het destijds deden. Het dorpje is verdeeld in zogenaamde 'canchas' en elke 'cancha' heeft maar één ingang welke naar een binnenplein leidt. Vanaf het binnenplein is het dan mogelijk om naar de afzonderlijke woningen te gaan. Aan de voet van het fort bevinden zich nog wat bouwwerkjes uit de Incatijd met een tweetal typische 'Baños del Inca'. Dit is een wasgelegenheid met continu stromend en koel water. We verlaten Ollantaytambo en vervolgen onze weg naar de laatste attractie van de dag, Chinchero. In dit plaatsje zijn nog een aantal Incaweggetjes en een Incamuur met nissen te zien. Hier geven we onze laatste inties (20.000) uit aan een panfluitje. Het ding was eigenlijk duurder maar we lieten de verkoper onze lege portemonnees en lege zakken zien, waarna de man schijnbaar medelijden met ons arme toeristen kreeg. Het kerkje van Chinchero bezit aan de buitenkant boven de ingang een interessant fresco, welke volgens mij uit de vroeg koloniale tijd zou kunnen stammen. Terwijl ik weer eens langs de immer aanwezige verkoopsters loop, vraag ik me af of die lui hier de hele dag maar wat op hun gat zitten in afwachting van de toeristen, moet toch een behoorlijk vervelende bezigheid zijn. Voor de laatste maal worden we per bus nu richting Cuzco getransporteerd en het eerste wat we daar dienen te doen is veel geld wisselen. Niet alleen omdat we blut zijn maar ook om daarna twee tickets te kunnen kopen naar Arequipa. De tickets zijn vreemd genoeg bij een reisbureau goedkoper dan bij AeroPeru zelf. De kosten bedragen veertig dollar per stuk. Als we het resterende geld tellen blijken we nog altijd tienvoudig miljonair te zijn. Na een stuk taart te hebben gegeten als voorgerecht bij Varayoc (onvriendelijke tent bij Plaza de Armas) gaan we lasagna eten chez Maggy op Calle Procuradores (heerlijk en gezellig). Calle Procuradores staat bekend als het 'gringo' straatje omdat er ten gevolge van het toerisme zoveel eettentjes en hotelletjes in de loop der jaren zijn ontstaan. Je hebt hier dan ook een redelijke keuze uit pizza, pizza en pizza. In het restaurant schuiven we aan

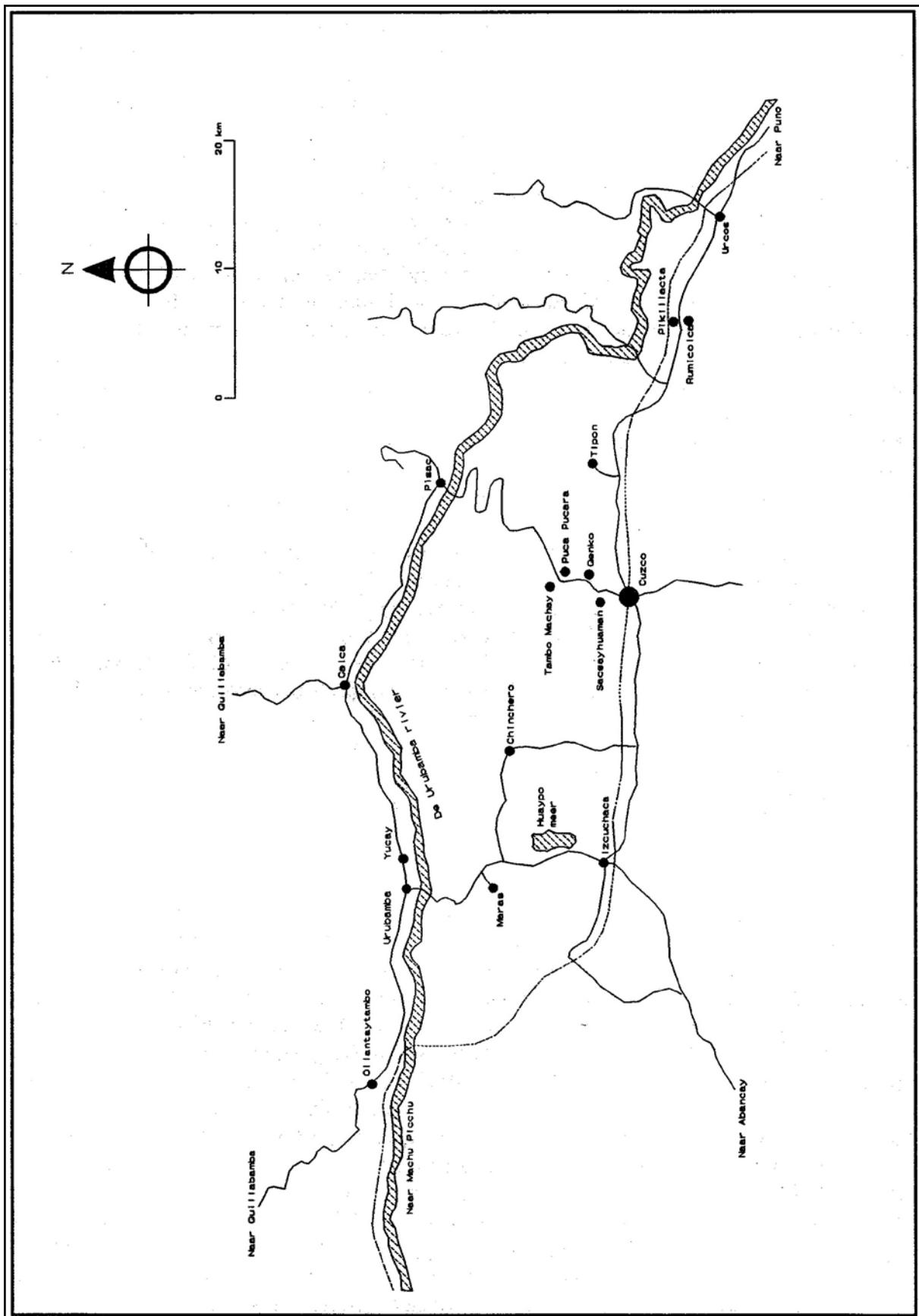

Afbeelding 19. Magisch moment in een 'Baño del Inca' in Ollantaytambo.

tafel bij een stel Amerikanen die best wel spraakzaam zijn. Zo vragen ze niet alleen waar we vandaan komen maar ook wat we voor onze hoeden hebben betaald want ze vinden die best wel ruig. Miek betaalde twee en ik drie dollar. Komt er even later weer een stel Amerikanen binnen waarvan een jochie een gelijksoortige hoed heeft gekocht. De Amerikanen kennen elkaar blijkbaar en een van de reeds aanwezige Amerikanen vraagt wat ie er voor heeft moeten betalen. Zeven dollar slechts zegt de knaap trots en de vraagsteller stoot Miek aan en zegt op gebiedende wijs maar zijn lach nauwelijks verhullende dat ze haar bek moet houden. Waarschijnlijk is het makkelijker om Amerikanen af te zeiken, dan Europeanen denk ik hoopvol. We hebben al eerder de indruk gekregen dat we het wat beter doen wat handelen betreft dan de gemiddelde toerist (ik bedoel dan vooral Miek, ik heb niet altijd zo'n handelsgeest). We lopen terug naar het hotel en zien op de hoek een militair/politieman (haal door wat niet van toepassing is) rond drentelen met een machinegeweer en een bivakmuts op tegen de kou. Wat verder op in de straat staat een pantservoertuig op strategische wijze geparkeerd. Er bevindt zich namelijk een kazerne van de nationale militie wat verder op. De angst voor de Sendero zit er toch wel een beetje in nadat die gasten een paar weken geleden het postkantoor hebben opgeblazen.

Vandaag krijgen we voor het eerst duidelijk met toeristen discriminatie te maken. We dienen naar het station San Pedro te gaan om daar tickets te kopen voor de trein naar Aguas Calientes. We werden herhaaldelijk gewaarschuwd om voorzichtig te zijn rond het gebied van het station. Het staat bekend als gevaarlijk terrein, vanwege zijn zakkenrollers en bij duister wat meer gewelddadiger types van geboefte. Ik houd mijn ogen open maar kan helaas geen zakkenroller betrappen en ben een beetje teleurgesteld door al die sterke verhalen. Het station is echter dicht en gaat pas om half een 's middags open. Miek is ondertussen weer misselijk en heeft weer last van de 'Inca quickstep', ze geeft een drankje welke we gisteren bij Varayoc gedronken hebben de schuld. Maar goed dat we geen Incatrail gaan lopen, mij lijkt niks erger en vervelender dan met zo'n rotgevoel een rugzak van tegen de twintig kilo een dikke dertig kilometer te moeten sjouwen. We brengen 3,5 kilo vuile was naar een wasserij en ik trakteer mezelf op een Peruaanse kapper. Voor slechts 125.000 inties wordt ik geknipt, geschoren, gepoederd en van een aangenaam luchtje voorzien. In het hotel trachten we

een pissebed in mensengestalte het tellen bij te brengen (we wilden de rekening betalen). De man kon niet tellen; niet op papier en ook niet met behulp van een rekenmachine. Hij verreekte het om er iemand bij te halen en zodoende gaven we het na een half uur noodgedwongen op en vertrokken ijlings naar het station. Het station is nog niet geopend maar er steeds reeds een redelijke kluit mensen te wachten voor de deur. We voegen ons bij hen en zien op een bord de prijzen vermeld van de tickets. Zo bemerken we dat 'extranjeros' het vier dubbele mogen betalen (twee miljoen meneer) voor een enkeltje naar Aguas Calientes. Ik kan mijn ogen eigenlijk nog niet geloven en vraag aan een andere toerist of dat wel klopt. Die andere toerist blijkt een Braziliaan te zijn en zegt minachtend dat die prijzen gelden voor niet-Zuid-Amerikanen. We willen de proef op de som nemen en wachten rustig af tot we bij het loket staan. Ondertussen wordt men al wat ongeduldig, de deur is nog steeds niet open en de meer assertieven onder ons beginnen op de deur te bonzen. Eindelijk gaat de deur dan open en kunnen we ons in een rij gaan opstellen voor het loket. De Braziliaan staat voor ons en bestelt een ticket naar Aguas Calientes. Hij moet zijn paspoort laten zien en wordt daarna gevraagd om de 'extranjero' prijs van twee miljoen te betalen. De man ontploft net niet en trekt zich met een van woede rood geworden hoofd terug. Of de Brazilianen horen niet bij Zuid-Amerika of de Peruanen vinden terecht iedereen 'extranjero' behalve zichzelf. We besluiten net om aan deze geldklopperij niet mee te doen als twee Duitsers ons aanspreken. Ze werken bij de Lufthansa in Lima en mogen als 'recidenciales' wel de goedkope tickets kopen. Ze stellen voor om voor ons twee tickets te kopen (kosten per stuk 500.000 zonnnetjes), maar de verdere risico's zijn uiteraard voor ons. Zijzelf gaan eerst morgen naar Aguas Calientes en we zullen elkaar daar misschien wel weer ontmoeten. Een van hen koopt uiteindelijk de twee tickets voor ons en we betalen hem daarna de kosten hiervan. Het levert verder geen enkel probleem op om met het goedkope ticket aan boord van de 'autovagn' te stappen. Ik weet zeker dat de controleurs gezien hebben hoe we aan de tickets zijn gekomen maar het interesseert hen gelukkig geen zier. Wij hebben een ticket en het zal hun worst wezen hoe we er aan komen zolang we er maar een hebben. Lang leve de bureaucratie. De reis wordt volbracht in een zogenaamde 'autovagn', dit is een soort geledebus op rails. De wagons zijn voorzien van lekker zittende fauteuils en van een verkoper van drankjes en versnaperingen. Om Cuzco via de trein richting Machu Picchu te kunnen verlaten, moet er nogal moeilijk worden gedaan. Cuzco ligt in een vallei en in de richting van Machu Picchu moet er eerst een berghelling worden overwonnen om uit die vallei te geraken. Deze berg heet Picchu en zijn helling is te steil voor normaal spoorwerk en daarom moet de trein door middel van een aantal malen vooruit en achteruit rijden zichzelf omhoog werken. Bij elke richtingsverandering vindt er een spoorwisseling plaats zodat de trein zigzaggend naar de top rijdt. Vanaf deze top heb je dan een prachtig uitzicht over de stad. De trein beweegt zich voort op een zogenaamd smalspoor traject, dit traject is nogal bochtig en hierdoor kunnen we geen al te hoge snelheid behalen. De laatste stop voor Aguas Calientes is Ollantaytambo en van daaruit voert de reis per luxe 'autovagn' door de Urubambavallei. Dit geeft werkelijk fantastische beelden: de vele stroomversnellingen in de rivier en het groene gebergte om ons heen zorgen ervoor dat de reis kort lijkt. We passeren het startpunt van de Incatrail 'kilometer 88'; hier stopt alleen de lokale trein om onder andere ook de traillopers te laten uitstappen. Rond vijf uur arriveren we uiteindelijk in Aguas Calientes. Het klimaat hier is totaal anders dan in Cuzco, het voelt vochtiger maar aangener. We bevinden ons nu ook slechts nog op 2000 meter hoogte en dat is wel te zien aan de overdadige begroeiing. We nemen we een kamer met douche voor acht dollar in hotel Gringo Bill. Het is een leuk en schoon hotel met een redelijk geprijsd restaurant. In de trein hadden we reeds kennis gemaakt met een ouder Israëliëchtpaar. We gaan met hen thee drinken bij een restaurant en we zitten buiten vlak langs het spoor. Dit spoor is zo ongeveer de hoofdstraat van dit kleine in de begroeiing weggestoken plaatsje. Zo worden we op een gegeven moment opgeschrikt door een vlak achter ons passerende trein. We zien in de verte een stel Israëliërs aankomen die we reeds in La Paz ontmoet hadden. Ze hebben de Trail gelopen maar waren niet echt onder de indruk tot voorbij de laatste pas, toen werd het wat groener en kon je pas echt spreken van een Incatrail. Daarvoor was naar hun zeggen alles

Afbeelding 20. De 'Valle Sagrado'.

kaal en guur en was het pad ook gewoon een pad en verder niets bijzonders. Bovendien vonden ze dat er nogal wat afval lag langs de trail. Er hobbelen tenslotte ettelijke duizenden toeristen per jaar over dat pad. De toeristische exploitatie van de Inca Trail zorgt er helaas voor dat het hoe langer hoe minder een unieke ervaring wordt. De nieuwe Inca Trail schijnt nu in Bolivia te liggen en loopt van La Paz naar de Yungas.

Machu Picchu

Het regent. Na het ontbijt hangen we de poncho's om en lopen via de spoorlijn naar het volgende station 'Puentes Ruinas'. Dit is het station waar de toeristentrein stopt en van waaruit men dan per bus naar Machu Picchu op de top van de berg wordt gebracht. We dienen hierbij een aantal tunnels door te lopen en daarvoor is het verstandig om een zaklantaarn bij je te hebben want die krenge zijn donker en de grond is niet vlak. Een andere vrees is natuurlijk dat er een trein aan komt terwijl wij zo halverwege in de tunnel nog voort strompelen. Op goed geluk trekken we naar binnen en ik struikel me er door heen. Miek had namelijk de lamp en die gebruikte ze vooral om haar eigen pad te vinden. Het is een leuke twee en een halve kilometer durende wandeling langs de Rio Vilcanota, de heilige rivier van de Inca's. Deze Rio Vilcanota is in feite de bovenstroom van de Urubamba rivier. Eenmaal gearriveerd bij het station kun je dan een bus nemen (die natuurlijk weer duurder is voor 'extranjeros', een forse zes dollar voor een retour) naar de ruïnes van Machu Picchu. We besluiten om de berg via een pad te beklimmen want de bus rijdt gelukkig net voor onze neus weg. Dit pad is de oude weg naar de ruïnes welke ook door de ontdekker van Machu Picchu, Hiram Bingham, werd gebruikt. De slingerweg voor de bus is eerst na de tweede wereldoorlog ten behoeve van het toerisme aangelegd. Met het Israëliësch paar beginnen we aan de klim. We moeten hen al snel laten gaan, ik moet steeds op Miek wachten want ze is snel moe en voelt zich niet honderd procent. Ze moet onderweg nog snel even een imodium tablet slikken om de poeplust te onderdrukken. Het is ondanks de geringere hoogte nog steeds een zware klim door de vele oneffenheden op het pad en dat het pad door vocht hier en daar verraderlijk glad is. Het hoogteverschil tussen het station en de ruïnes bedraagt ongeveer 425 meter. Vermoeid maar

Afbeelding 21. Nieuwe vrienden in Machu Picchu.

Afbeelding 22. De auteur kwam, zag en bewonderde Machu Picchu.

voldaan komen we dan eindelijk op de top van de berg aan (ongeveer 2400 meter hoogte), bezweet en stinkend. Het is hier inderdaad veel vochtiger dan in Cuzco en ik moet een hoofdband dragen om te verhinderen dat het zoute zweet in mijn ogen loopt. Het berggebied rond Machu Picchu is ronduit indrukwekkend: steile rotswanden begrenzen de smalle stroomgebieden van riviertjes zoals de Rio Vilcanota, de vegetatie doet weelderig aan en de laag hangende bewolking met de snel opkomende en weer snel verdwijnende mist geven het geheel een mystiek karakter. De ruïnes van Machu Picchu liggen aan de rand van het oude Vilcabamba koninkrijk van de destijds laatste nog niet door de Spanjaarden verslagen Inca's. Lange tijd is zelfs aangenomen dat Machu Picchu de residentie van de onafhankelijke Inca was (in de Spaanse tijd bekend onder de naam Vilcabamba) maar dat blijkt tegenwoordig weer achterhaald en schijnt de residentie veel dieper in het gebied van Vilcabamba te hebben gelegen. Bij de entree gelden weer de 'extranjero' prijzen voor ons en wij mogen tien dollar per persoon dokken terwijl de Peruanen slechts één dollar hoeven neer te tellen. Machu Picchu is overweldigend door zijn grootte, niet door de perfectie van de bouwwerken. Als je de entreenpenningen hebt voldaan kom je via een hut uit bij de terrassen van de stad. Deze terrassen deden dienst als akkers voor de voedselvoorziening. Naar voren kijkend strekt de stad zich dan voor je uit met op de achtergrond de berg Huayna Picchu. Links naar boven kijkend zien we de hut van de 'kerkhofbewakers'. Aangezien tegelijkertijd met ons een wagonlading toeristen is gearriveerd gaan we maar eerst naar die hut toe. Van daaruit heb je dan het uitzicht op Machu Picchu zoals die op alle traditionele foto's voorkomt. Vanuit dit punt kun je een aantal wandelingen doen. We doen er twee en de eerste gaat naar een oude Incabrug. Het is een korte leuke wandeling maar de brug zelf is niet zo interessant. De tweede wandeling voert ons terug over de Inca Trail naar Inti Punku. Van hieruit hebben traillopers een eerste blik op de oude stad. Het weer is een beetje nat en wolken ontnemen ons zo nu en dan het uitzicht. Van af het pad heb je uitzicht op de Rio Vilcanota en op het station 'Puente Ruinas'. We komen onderweg een colonne dragers tegen die met een ongelooflijke snelheid over het pad heen spurten. Het pad is bepaald niet overal vlak en die lui dragen alleen sandalen, maar ze springen van steen op steen alsof ze dat al honderd maal

hebben gedaan (en misschien is dat wel zo). Aangekomen bij Inti Punku houden we even pauze en genieten van de aangeboden rust en de prachtige vergezichten. Het middageten nuttigen we in het dure zelfbediening restaurant bij de ruines en daar treffen we weer de twee Duitsers die ons de treintickets hebben gekocht. We nodigen ze uit voor het avondeten in Aguas Calientes. Voor de toeristen wordt een speciaal muziekstukje opgevoerd waarbij een aantal mannen en vrouwen gekleed in kleurige Spaanse kledij vrolijk op en neer hobbelen. Vooral de buslading Japanse vrouwen (Jewel, een buslading uitsluitend Japanse vrouwen !) is hier bijzonder van gecharmeerd en er wordt dan ook druk gefotografeerd en druk de videocamera gehanteerd. De rest van de middag, als de ergste drukte verdwenen is, besteden we aan het rondlopen door de stad en het begluren van twee lama's. Een van de twee is de andere kwijt en zoekt hem overal, ondertussen zielige geluidjes piepend. Die andere houdt zich verborgen achter een muurtje en geeft geen krimp op het geweeklaag van de ene. In de oude stad zelf bezoeken we de zonetempel en het zogenaamde paleis van de prinses. De zonetempel is een rond gebouw met binnenin een altaar en in de zijmuur een aantal nissen waarin destijds waarschijnlijk religieuze attributen werden neergezet. De benaming paleis van de prinses wil niet met zekerheid beweren dat er een prinses in gewoond heeft, maar wel dat er waarschijnlijk een hoog geplaatst individu heeft gewoond omdat het hier gaat om een gebouw van twee verdiepingen. En dit soort gebouwen is normaliter alleen weggelegd voor de adel en de hogepriesters. Onder de zonetempel bevindt zich een grot waarin tijdens opgravingen mummies zijn gevonden, samen met gouden en zilveren sieraden. Deze grot wordt dan ook toepasselijk de koninklijke graftombe genoemd.

Van hieruit lopen we verder richting Huayna Picchu en komen zo door het koninklijke kwartier. Dit wordt zo genoemd omdat de gebouwen hier groter en wat ruimer van opzet zijn dan in de rest van de stad. Van het koninklijke kwartier komen we in de religieuze sector. We vinden hier de tempel van de drie vensters (de naam zegt al genoeg), de hoofdtempel en het midden van de twee tempels een reusachtige steen welke als offeraltaar gediend zou kunnen hebben. Achter de hoofdtempel bevindt zich de sacristie waarin een aantal nissen en een vlakke granieten blok te bezichtigen zijn. Lopen we verder dan komen we uit bij Intihuatana, oftewel de zonnewijzer. De precieze functie van deze steen met een merkwaardig uitsteeksel naar boven is niet echt bekend, maar het is goed mogelijk dat het hier gaat om een of ander astronomisch instrument. Intihuatana is Quechua en het betekent zoveel als 'de plek waar de zon wordt vastgehouden'. Intihuatana verlatend steken we het lager gelegen hoofdplein over en komen in de

Afbeelding 23. Stukje Incatrail in de mist.

zogenaamde industriële sector. De weg vervolgend richting uitgang komen we terecht bij de gevangenis. Op een binnenplein wat lager gelegen dan de gevangenis ligt op de grond een rots waarin een condor herkend kan worden. Als je niet weet hoe je er naar moet kijken wordt het nog een zware klus om er een vogel in te kunnen herkennen. Je kunt hier nog dagen ronddwalen voordat je alles goed hebt gezien en bestudeerd. Daar we niet in het duister over de rails willen gaan struikelen dienen we rond half vijf toch langzamerhand wat schijnbewegingen te gaan maken richting station en lopen we het pad weer af naar beneden. We worden ondertussen regelmatig ingehaald door kleine jongens die zich werkelijk van de helling afstorten op hun blote voeten. Er rijdt namelijk een bus omlaag vanaf de ruïnes en de jongens maken er een sport van om die bus in elke lus op te kunnen wachten. Op het station is het ondertussen behoorlijk druk geworden met al die verkopers die hun waren trachten te slijten aan de toeristen. We laten ons gaan en kopen een drietal T-shirts met toepasselijk opdruk. Op de terugweg naar Aguas Calientes moeten we weer door die tunnels en net voor we de laatste tunnel binnen gaan horen we dat er een trein aankomt. Even gaan we aan de kant staan om die trein door te laten en duiken daarna alsnog het zwarte gat binnen. Het spoor verder volgend komen we weer terug in het dorp en de twee Duitsers (Sven en Markus) blijken reeds in ons hotel te zitten achter een fles bier. We besluiten te gaan eten in een restaurant bij het spoor, niet alleen met de Duitsers maar ook nog met een Zweedse familie welke ook in het hotel verblijft. In dit restaurant verblijft ook een hele sloot Brazilianen en zoals gebruikelijk weten zij het klaar te spelen om een behoorlijke hoeveelheid geluid te produceren. Ook de Braziliaan die ik in het station San Pedro te Cuzco heb gesproken zit aan een tafeltje samen met een Peruaanse jongen. Ik vraag of hij veel heeft moeten betalen, maar helaas was ie zo slim om een Peruaan aan de haak te slaan zodat deze voor hem het treinkaartje voor de Peruaanse prijs kon aanschaffen. Het lawaai van de bier drinkende Brazilianen bereikt ondertussen een hoogtepunt. Op de menukaart staat het gerecht 'pique picante' en als ik mij niet vergis heb ik dat ook in Copacabana gegeten in Bolivia. Ik bestel dat gerecht en raad de Duitsers aan om het ook te nemen, nadat ik bemerk dat ze een beetje moeilijk naar de menukaart zitten te kijken. Plotseling bemerk ik dat het lawaai van de Brazilianen een beetje verstomd is, het bier begint zich te doen gelden. Terug in het hotel gaat Miek naar bed, maar ik blijf nog wat door praten met de Duitsers en de Zweed. Wat later komt Gringo Bill bij ons aan tafel zitten en drinkt een slokje mee. Hij vertelt dat hij het niet meer ziet zitten in Peru en gaat verkassen naar Brazilië om daar een nieuwe zaak op te zetten. Hier in Peru wordt hij op alle mogelijke manieren in zijn zaakvoering tegengewerkt. Hierna ga ik lichtelijk bezopen het nest opzoeken.

Nog een keer Cuzco

Vandaag dienen we weer terug te gaan naar Cuzco en kopen zonder problemen een kaartje eerste klas voor de lokale trein aan het loket (slechts 320.000 per persoon). We gokken op eerste klas in de hoop dat die niet zo vol zal zijn. Entonces, dit bleek ijdele hoop. Toen de trein na een uur vertraging eindelijk aankwam puffen was ie eigenlijk al vol en werd het proppen en duwen om erin te komen, zowel in de eerste als de tweede klas. Onze beste kansen lagen in de tweede klas en we konden daar uiteindelijk nog een riante staanplaats bemachtigen. Halverwege de reis (na 2,5 uur) kon Miek een zitplaatsje bemachtigen en ik ongeveer een uur voordat we Cuzco binnen zigzagden. Zolang als ik heb moeten staan werd ik in de trein natuurlijk voortdurend lastig gevallen en aan de kant geduwd door mensen die eten en drank verkochten. Dezelfde gasten met spullen kwamen niet tweemaal of driemaal voorbij, nee, wel 'tig' keer kwamen ze voorbij. Ze gingen op mijn tenen staan of wilden achter mij langs zodat ik me in de meest onmogelijke houdingen staande moest zien te houden. Zakken met groente of ander spul werden overal onder de banken geschoven en in het gangpad gedeponerd, zodat het tenslotte ook voor de verkopers halsbrekende toeren werden om steeds maar weer die hele trein door te sjouwen, ondertussen van marktwaar aanprijzend. Miek

Afbeelding 24. Plaza de Armas in Cuzco vanaf Colcampata.

kocht nog zo'n lokaal warm hapje wat volgens haar goed smaakte, tamalis of zo genoemd. Men kon dit spul kopen met een zoete of een zoute smaak en ze werden gewikkeld in maïsbladeren warm aangeleverd. Zo hebben we tenminste ook een keer de sfeer kunnen proeven in een lokale Peruaanse trein, waarin de passagiers niet zo in de watten worden gelegd als in de 'autovagn' of nog duurder, de toeristentrein. Om één uur 's middags kwamen we in Cuzco aan en gingen rechtstreeks vanuit het station iets eten bij Ayllu (deze zaak ligt net langs Yunta). In het hotel (weer in de Conquistador) een douche genomen om het vuil van de dag af te spoelen en daarna wat uitgerust van de reis. Het restaurant voor het avondeten werd Urpi op Calle Procuradores, een chaotische tent, wel lekker maar een beetje duur. Om tien uur 's avonds stonden we voor het hotel met een gesloten deur. Na een aantal malen bonzen verscheen de gestalte van 'Manuel' en hij liet ons binnen.

Na bruut door stofzuigergeluid en deurgeklop gewekt te zijn, gaan we weer eens ontbijten bij Yunta: jugo mixto en chocolade taart. Daarna splitsen we ons. Miek gaat rond hobbelen met koopogjes en ik ga naar Colcampata (het restant van het paleis van de eerste Inca Manco Capac) en het archeologisch museum. Dit laatste bevindt zich niet meer op Calle Tigre, maar op Calle Triunfo (entree was 10.000 inties). De wandeling naar Colcampata voerde me vanaf Plaza de Armas via Calle Suecia naar de rand van de stad op een heuvel, vanaf die heuvel heb je dan weer schitterend uitzicht op Plaza de Armas van Cuzco. Op die heuvel liggen dan de kerk van San Cristobal en de paleisruïne Colcampata. De hoofdrestanten bestaan uit een oude Incamuur met hierin een elftal typische trapeziumvormige nissen. Beide bouwwerken liggen aan de weg welke leidt naar de ruïnes van Sacsayhuaman. Vanaf deze heuvel loopt een oude Incaweg, tegenwoordig genaamd Resbalosa, terug naar het centrum van de stad. Miek heeft ondertussen de trui gevonden die ze zo graag wilde hebben en deze kostte het kleine vermogen van vijftien dollar, maar het is ook een bijzonder mooi exemplaar. Mij heeft ze gelukkig niet vergeten: ik krijg een stoffen band voor aan het fototoestel. Aangezien we morgenvroeg vertrekken naar Arequipa leek het ons best wel verstandig om reeds vandaag de rekening te gaan betalen. Stel je voor dat we anders morgenvroeg

misschien opgescheept zouden zitten met weer zo'n hersenloos individu. Na toch nog veel gedoe konden we eindelijk de hotelrekening betalen van 'Fawly Towers'. Om de financiën weer wat aan te vullen heb ik op straat wat dollars gewisseld tegen een koers gekregen van 125.000 inties voor een dollar. Er moet vandaag echter nog meer gekocht worden. Samen gaan we een wandkleed kopen in een muzikaal zaakje op Calle Triunfo. De verkoper kan prachtig fluit spelen en samen met Miek speelt ie dan 'The house of the rising sun' (hij fluiten en zij gitaar en zang). Ze bestelt bij hem een fluit, een zogenaamde 'queña', waar ze nog niet op kan spelen. Maar het ding wordt op maat voor haar vingers en volledig toonzuiver gemaakt. Deze krijgen we voor een vriendenprijsje van dertien dollar (normaal vijftien zegt ie). Later op de dag kunnen we hem ophalen. Ik koop een dik boek over de verovering van het Incarijk door de Spanjaarden in een boekenwinkel en daarna is onze kooplust wel weer even bedwongen. Op aanraden van een Australische toeriste gaan we naar de Cross Keys pub, dit geval bevindt zich op de eerste etage in een gebouw aan Plaza de Armas. Het is een echt toeristenhol en derhalve niet echt interessant. We drinken er een enkel pilsje, helpen een toerist met het maken van een foto van zichzelf met zijn vriendin en taaien dan weer snel af. De heren 'entonces' (de twee Duitse jongens, zij spreken bijna geen woord Spaans maar het woord 'entonces' is bij hen een soort stopwoord geworden) ontmoeten we geheel toevallig in een eettent genaamd Picollo. We eten er een kleinigheid en besluiten om daarna naar een peña te gaan waar we de Duitsers aan een tafel weer zien rondhangen. Om in de zaak te komen moesten we eerst een trap oplopen en een stel versufte kinderen voorbij lopen die waarschijnlijk 'stoned' waren gezien hun nogal merkwaardige gezichtsuitdrukkingen. Nadat we een soort portier hadden gepasseerd kwamen we terecht in een donkere met rook gevulde ruimte. Het was er nogal druk en er trad op het moment een groepje op. We werden op aanstichting van de Duitsers door het groepje hartelijk verwelkomd als 'our friends from Holland'. De muziek wordt door middel van een paar microfonen versterkt en vervormt weergegeven via de luidsprekers. Het geluid mag dan wel niet bijzonder goed zijn maar de sfeer in de zaak is behoorlijk goed. Markus heeft al wat dieper in het piscoglaasje gekeken en ze gaan daarom redelijk vroeg naar hun hotel. Wij ook. In het hotel barst plotseling rond middernacht de hel los. Een of andere gek gilt door de gang 'Silence, one more sound and I kill you'. Daarna gegil, gefoeter en gestommel. De rust keert niet terug. Miek gaat vragen of het niet wat rustiger kan allemaal. Er blijkt politie te zijn en nogal wat volk. Wat er nu precies aan de hand is geweest heeft Miek niet kunnen achterhalen. Maar wat maakt het uit, wat later heerst er uiteindelijk 'silence'.

Arequipa, op weg naar Nazca

Om half zes loopt het trouwe reiswekkertje af. Tijdens het klaar maken voor de reis (vandaag vliegen we met AeroPeru naar Arequipa) weerklinkt plots weer gegil, geschreeuw en gestommel. We gaan op de gang kijken net als alle andere gasten, maar kunnen niet meer zien wat er aan de hand was. Beneden bij de receptie horen we dat we met een bus van het hotel mee kunnen naar het vliegveld voor 50.000 inties. We doen dit meteen in plaats van wachten op het andere door het reisbureau beloofde transport. Op het vliegveld van Cuzco ontmoeten we een Belg die we in Puno reeds gezien hebben. Hij bleek de schreeuwlelijk te zijn. Een hoop schoolkinderen in het hotel zaten voor zijn kamer lawaai te maken en na netjes vragen wilden ze niet rustiger zijn. Hij ging over het kookpunt heen en gaf de juf die erbij zat een mep om de oren. Die gilde en daarna kwam er politie bij en moest hij mee naar het politiekantoor verklaringen afleggen enzovoort. Vandaag vliegt hij met zijn vriendin naar Puerto Maldonado voor een jungletrip. Ook de schoolkinderen uit het hotel zijn aanwezig in de vertrekhal en wijzen steeds naar de Belgen waarna ze druk met elkaar beginnen te praten. Later blijkt dat zij ook naar Puerto Maldonado gaan met het zelfde vliegtuig en velen van hen hebben als souvenir een handboog met een stel pijlen gekocht in Cuzco. Op het vliegveld mag je als 'extranjero' twee dure belastingen betalen: ten eerste de 'municipal embarkation tax' van twee

dollar per persoon en ten tweede de 'airport tax' van vijf dollar per persoon (nacionales betalen slechts 10.000 inties). De vlucht naar Arequipa hebben we zonder kleerscheuren en kotsvlekken doorstaan. Onderweg de Colca Canyon gezien en een rokende vulkaan. De Colca Canyon is een vrij recentelijke ontdekking en na wat flatteuze metingen maken de Peruanen nu aanspraak op de titel diepste canyon van de wereld. Alleen in deze streken heb je nog een redelijke kans om de condor rond te zien zweven. Via het vliegtuigraampje kon ik weer fijn Japje spelen met mijn kamera. Vanaf het vliegveld van Arequipa laten we ons per taxi rechtstreeks naar het buskantoor van Ormeño brengen (de taxi kostte slechts 200.000 inties). We kopen daar meteen voor vandaag een busticket (pullman) naar Nazca voor 900.000 inties per persoon. De bus vertrekt vanaf het kantoor om half negen vanavond en de rit duurt zo'n tien tot elf uur. Het personeel was bijzonder onvriendelijk maar het moet toch een van de betere busmaatschappijen in dit deel van Peru zijn. Een stel mensen in het kantoor probeerden schadevergoeding te krijgen van de busmaatschappij omdat ze gedwongen waren halverwege de reis met een andere maatschappij verder te reizen. Ze hadden een busticket vanuit Chili naar Arequipa gekocht en hadden een tussenstop in Tacna. Daar is de buschauffeur een beetje te buiten gegaan aan de alcoholische versnaperingen en kon niet meer rijden! Verscheidene passagiers kozen eieren voor hun geld en namen een andere bus richting Arequipa. Het kantoorpersoneel van Ormeño schijnt echter niet erg genegen te zijn om aan de eisen van de klagers te voldoen. We laten ons ook even honds behandelen door die gasten en taaien dan snel af richting stad. Arequipa is een mooie, maar helaas een saaie stad en we vervelen ons redelijk snel reeds te pletter. Als iemand ooit van plan is hier langere tijd te verblijven dan is een excursie naar de vulkaan El Misti of naar de Colca Canyon ten zeerste aan te raden. Gelukkig blijven we alleen vandaag hier. We hebben een eenpersoons kamer gehuurd voor 150.000 bij hospedaje Cuzco aan Plaza de Armas om daar zolang onze bagage neer te zetten. De rest van de dag zit er niets anders op om maar wat door de stad te lanterfanten. In de middag hebben we in de hospedaje een 'almuerzo' genomen, maar die was niet echt lekker. Tijdens het eten hadden we als burens twee ladderzatte Peruanen waarvan er eentje als klap op de vuurpijl speciaal voor ons Peruaanse smartlappen begon te zingen. Toen die lui ook nog flessen bier begonnen aan te bieden werd het toch echt tijd om te gaan. Tijdens de stadswandeltocht bezochten we de kathedraal en wat kerken, van welke La Compañía en San Agustín het meest de moeite waard waren om wat langer te bekijken. De kerk San Agustín heeft prachtig gevelwerk, maar we mochten niet naar binnen. La Compañía is een van de oudste kerken van de stad en dateert van rond 1650 of ouder. Ook

Afbeelding 25. De met sneeuw bedekte vulkaan El Misti.

hier een prachtig versierde buitenkant. Op de hoek bij La Compañía hebben we geld gewisseld en de koers vandaag was 142.000 inties voor een dollar. Vanaf Plaza de Armas kijkend naar de kathedraal zie je op de achtergrond de perfect gevormde 5822 meter hoge met sneeuw bedekte vulkaan El Misti. De kathedraal zelf ziet er vrij modern uit, dit komt omdat de originele kathedraal (welke uit 1656 dateerde) door brand in 1844 is verwoest. De kathedraal werd toen wat opgelapt maar werd in 1868 weer vernield door een aardbeving. Een bezoek aan het gemeentelijk museum dat bij de kerk van San Francisco ligt is het volgende doel om wat tijd te doden. In het museum stonden wat potten en weefstukken, de rest ging over de Peruaanse en plaatselijke geschiedenis van vooral na de onafhankelijkheid van Peru (veel trompetgeschal en vlaggen gewapper, de entree bedroeg overigens 35.000 inties). Vlak bij het museum is een 'artesanía' waar men weer de bekende truien, sokken en mutsjes kan kopen. De prijzen zijn behoorlijk en we hebben afgezien van nog meer aankopen, trouwens de rugzakken worden toch al extra zwaar met al die spullen in. Op de trappen voor de kerk San Francisco zitten een aantal kunstenaars hun zelfgemaakte sieraden te verkopen. Een van hen klaagt steen en been dat hij maar zo weinig verkoopt en dus niet genoeg geld binnen krijgt. Ik vraag hem waarom hij dan niet naar Cuzco gaat, daar zijn immers toch genoeg toeristen. Maar dat wil ie ook weer niet, hij vindt dat Cuzco juist door het vele toerisme een verpeste stad is geworden. In Arequipa komen niet veel toeristen, er is immers geen Machu Picchu, geen overdonderend natuurschoon en niet veel gebouwen van historisch belang. Eigenlijk is er in Arequipa niets, behalve veel witte gebouwen gelegen in een bergachtige woestenij. Ondertussen begint de zon reeds wat te zakken en zoeken we voor het avondeten een dure Italiaan op. En tenslotte werd het tijd om zoetjes aan wat vertrekbewegingen te gaan maken richting Ormeño. We halen onze bagage op uit de hospedaje Cuzco en gaan op weg. Terwijl we met onze rugzakken en andere attributen door de wat duistere straten van Arequipa lopen krijgen we het woord 'gringo' op een onaardige manier naar het hoofd geslingerd en worden we door verschillende ongunstige types achterna geglurd. Deze straat staat bekend om zijn criminelen en Miek voelt zich niet echt op haar gemak en is blij als we het kantoor bereiken. We nemen plaats op een zitbankje en we hoeven alleen nog maar te wachten tot we mogen instappen. De bus vertrok bijna op tijd en wij zijn de enige toeristen (althans westerse) in het ding. Onderweg krijgen we diverse malen controle van een of ander soort politie. Zij zijn waarschijnlijk op zoek naar smokkelwaar. Door dit gedoe loopt de rit wel uit en dan duurt het extra lang als het slapen ook al niet zo goed gaat met van die lange stelten van mij. En zo doezelen we maar wat de nieuwe dag in.

Nazca, vallei der Götterdämmerung

De eerste plaats die we deze nacht aan deden die ik kon thuis brengen is Chala. Dit betekent (dacht ik) nog een uur rijden voor dat we in Nazca zijn. Het werden er twee, maar goed. Het werd weer wat lichter zodat de omgeving langzamerhand weer wat zichtbaar werd. We crossen over de Panamerican 'highway' door een woestijn compleet met zandduinen richting noorden. Er blijft een tijdlang wat mist hangen maar die lost in de loop van de morgen weer op. In Nazca aangekomen riskeren we eerst om de prijs te vragen bij hotel de Turistas. Ze zeggen veertig dollar voor een dubbel (ze vragen echter nog niet de helft aan Peruanen) en wij zeggen goedemorgen. We nemen onze intrek in hotel Nazca. Deze is wel niet zo luxueus maar kost slechts een twintigste deel van die dure. We zijn net op tijd voor het ontbijt en daarna leggen we ons ten ruste. We zijn nu definitief uit de Andes weg en bevinden ons nu nog slechts op 620 meter hoogte, we merken er niets van. Na de rust wandelen we door het stadje. We bezoeken het gemeentelijk museum dat slechts twee keer zoveel vraagt aan 'extranjeros', maar het is helaas gesloten (later bleek dat ze staken). Dan maar choco taart en soep eten bij Los Angeles. Terwijl we gezellig op een bankje zitten bij het hotel worden we plotseling opgeschrikt door een klein heftig fladderend beest. Als we wat beter kijken blijkt het een vogel te zijn, die met zijn dunne lange snavel bijna stil hangende in de lucht

Afbeelding 26. Stokoude Indianen in Chauchilla.

in een bloem van een boom zit te pulken. We denken dat het een kolibrie is, terwijl ik vroeger dacht dat die beesten alleen in een oerwoud voorkomen. We horen dat je vandaag voor een dollar 180.000 inties vangt, dat gaat wel even hevig snel. Er staat voor vandaag ook nog een toer op het programma naar Chauchilla. Dit schijnt een precolumbiaans kerkhof te zijn, volgens de gids uit de zevende eeuw. Daar aangekomen na een rit van circa veertig kilometer naar het zuiden, zien we wat mummies zitten en voor de rest witte botten, rode potscherven en stukken bruin textiel. De mummies en wat schedels heeft men extra wat gegroepeerd voor de toeristen en dat doet wat van de authenticiteit af, het geeft de hele zaak zelfs een ietwat belachelijk karakter. Nadat we daar wat rond gestruind hebben en zo nu en dan op andermans hoofd of benen te hebben gestaan begeven we ons weer op de terugweg en bezoeken daarbij nog een katoenveld. De rit kostte per man vijf dollar en duurde twee uur. Een Zweed begeleidde ons op de tocht en hij vertelde ons vol verve hoe hij beroofd is geworden een aantal dagen geleden. Hij had een kleine pocketcamera die hij in een zak op zijn broekspijp had gestopt. Wat later wilde hij het ding gebruiken waarvoor het gemaakt was en bemerkte tot zijn schande (en schade) dat zijn broekzak vakkundig was weggesneden en dat zijn kamera was gaan fietsen. Hij was er nogal luchtig over en gaf ruitertlijk toe dat het zijn eigen schuld was. Haaks hier op staat een totaal verkramppt verhaal van een jongeman die ons vertelde dat hij in Lima was geweest en daar de nodige veiligheidsmaatregelen had genomen. Hij zorgde ervoor dat hij helemaal niets van waarde bij zich had en als hij dan een keer zijn kamera mee nam dan in een zak. Als ie dan een foto wilde nemen dan trok hij zich terug in een onopvallend hoekje (waarschijnlijk het liefst in een spelonk nam ik zo aan), keek om zich heen, haalde het ding tevoorschijn en maakte snel zijn foto waarna hij hem weer snel opborg ondertussen rondglurende. Ik moest onwillekeurig aan de vieze man denken terwijl hij dit allemaal aan mij toevertrouwde. Ik mag wel zeggen dat ik dat verhaal een beetje paranoïde vond. Nog eerder hebben we het verhaal gehoord van een rugzaktoeriste die haar rugzak had voorzien van een kippengaas omheining! Ik vind dit persoonlijk toch echt wel een beetje te ver gaan. In het hotel is ons ter ore gekomen dat een zuster van Maria Reiche, de bekende onderzoekster van de Nazca lijnen, nog steeds lezingen schijnt te houden in hotel de Turistas over die lijnen. Dit staat te gebeuren om kwart over zeven vanavond. Daar moeten we natuurlijk heen. Volgens Maria Reiche vertegenwoordigen de lijnen en figuren een gigantische astronomische kalender en niet een luchthaven voor buitenaardsen zoals von Däniken ons allen op de mouw wil doen spelden. Na het einde van de lezing praten we nog wat na met haar, samen met een Oostenrijker en een Duitser. Ze vertelt dat ze in het hotel beroofd is en de dader kent maar daar voorlopig nog niets tegen wil ondernemen. We kopen een boekje van

haar zuster voor tien dollar, een drietalig geschrift dat beknopt tracht uit te leggen waar de lijnen en figuren voor staan. Het boekje is door Maria Reiche zelf ondertekend. We gaan met de Oostenrijker en de Duitser eten bij La Taberna. Het eten is lekker en de prijs redelijk. De Oostenrijker is sinds kort als vliegtuigtechnisch ingenieur afgestudeerd en hoopt morgen met een vakbroeder op het vliegveld in contact te kunnen komen en zodoende misschien zelfs een goedkoop vluchtje over de lijnen te kunnen ritselen. De Duitser is leraar maatschappijleer en kan het niet nalaten om de schuldvraag van het Duitsland van na de oorlog op tafel te werpen. Hij vindt dat vooral de begane oorlogsmisdaden regelmatig in Duitsland ten gehore moet worden gebracht. Ook op de scholen waar het onderwerp tot nu toe als een stiefkindje wordt behandeld. Ik ben het met hem eens maar vind tegelijkertijd dat niet alleen Duitsland tot een soort voortdurende boetedoening moet worden gebracht maar dat ook wij in Nederland niet geheel schone handen hebben wat dat betreft. Ik hoef al alleen maar aan de politionele acties van het Nederlandse leger in Indonesië te denken. De Oostenrijker vindt dat de oorlog hem niets meer aangaat, per slot van rekening is hij pas na die tijd geboren. In het restaurant speelt ondertussen een folk groepje, best leuk en soms een beetje vals, maar daarna komen ze bedelen en bandjes verkopen. Een van die fluitspelers kijkt trouwens ontzettend scheel, ik word er helemaal door gebiologeerd. Dat het die man lukt om toch steeds weer de juiste gaatjes beet te pakken.

Even na zeven uur loopt de wekker af. We staan op en willen gaan ontbijten maar er is nog niemand. We worden verwezen naar een tent verder in de straat. Daar zijn ze een beetje traag van begrip, maar uiteindelijk hebben we dan weer eieren met brood en thee. Vandaag ga ik vliegen over de Nazca lijnen. Miek blijft beneden want ze wil niet de hele tijd de bodem van een zakje zien. Het was zeer interessant maar wel duur, het kostte een solide 42 dollar en morgen wordt het nog duurder. Dan kost het 47 dollar, omdat het de week van het toerisme is zeggen ze. Het vliegtuig vloog precies een half uur, het maakte scherpe draaien en duikvluchtjes. Een van mijn medepassagiers kreeg braakneigingen en moest een zakje hebben. Ik vreesde al het ergste: een groene golf in mijn nek terwijl ik net zit te genieten van het uitzicht op de kolibrie. Gelukkig wist ze (want het was een dame) het beperkt te houden tot een groene gelaatsuitdrukking. In dat half uur hebben we echter wel alle belangrijke figuren gezien. En eerlijkheidshalve moet ik Von Däniken wel nageven dat die rechte banen, driehoeken en lijnen inderdaad wel iets weg hebben van een internationale luchthaven. Waren de goden dan toch kosmonauten? Alleen die afbeeldingen van dieren verstoren deze gedachte iets. Want wat moet een luchthaven nou met een aap, een spin of een eend op zijn vliegveld? Een andere vent beweert dat de oude Nazca beschaving wist hoe ze heteluchtballonnen moesten maken, en dat ze die ballonnen dan gebruikten om de tekeningen vanuit de lucht te bekijken. Ik vraag me af wat hier de zin van zou zijn geweest; ballonnen maken om vervolgens de tekeningen die je zelf hebt gemaakt vanuit de lucht gaan bekluren. Hoe het ook zij, het is een merkwaardige gewaarwording dat een oude beschaving zoveel tijd in iets heeft gestoken dat alleen vanuit een grotere hoogte kan worden overzien. Na mijn relaas te hebben

Afbeelding 27. Probeer de vogel te spotten in de Nazca-vallei..

gedaan bij Miek vindt ze het toch ergens wel een beetje jammer dat ze het niet heeft gedurfd om mee te vliegen. We proberen vanmiddag naar een uitkijktoren te gaan even buiten de stad in de vallei. Vanuit zo'n toren kun je als het goed is nog een drietal figuren zien. Bij Ormeño kopen we twee bustickets naar Pisco voor vandaag. De kosten zijn 385.000 per stuk en we vertrekken om kwart over vier vanmiddag. We willen namelijk weer snel Nazca verlaten, het is voor de rest een hopeloos saai gat. Na een 'menu turistico' gegeten te hebben voor 160.000 inties bij La Taberna gaan we een taxi zoeken om naar de uitkijktoren te gaan. De eerste die we tegenkomen vraagt meteen onbeschaamd een miljoen maar zakt later naar 800.000. Andere chauffeurs vragen net zoveel, we voelen dat we hier bezocht worden en zien er vanaf. Ik beloof Miek dat ze nog wel een dergelijke lijnentekening in Pisco te zien zal krijgen. In plaats van de uitkijktoren lopen we nu naar de plaatselijke Incaruines Paredones en het daarbij bevindende 'mummieuseum'. De mines zijn inderdaad een bouwval en het museum bevat helemaal geen mummies maar alleen een stapel botten. Bovendien 'hoezo museum', het is gewoon een boerderij met achter onder een stel bomen een tafel met al het spul uitgesteld. Waarschijnlijk hebben ze al die botten bij elkaar geschraapt op het kerkhof waar we gisteren zijn geweest. Het is ondertussen wel gloeiend heet in de zon en we besluiten om de koelte van de hotelkamer op te zoeken. Miek gaat het ticket al herbevestigen (een week van tevoren maar misschien toch wel verstandig). Na lang gedoe (verkeerd nummer en adres op folder uit La Paz) is het dan eindelijk gelukt, kostte alles bij elkaar slechts 220.000 inties. De bus van de zustermaatschappij van Ormeño, Chinchano, vertrok naar Pisco op tijd en na circa 2,5 uur passeerden we Ica, een stad bekend om zijn wijngaarden. De omgeving blijft een troosteloze woestijn met hier en daar een oase van leven. Om acht uur 's avonds kwamen we dan in Pisco aan. We nemen het gelijknamige hotel en krijgen een kamer met acht bedden zonder douche voor 359.000 inties. De eigenaars zijn een beetje merkwaardig. De vrouw vertelde ons dat een toer naar de Ballistas eilanden acht dollar per persoon kostte en later toen we een goedkopere (Blue Sea Tours aan Plaza de Armas) voor vijf dollar hadden gevonden, zei de man dat het bij hun ook vijf dollar zou kosten. De man in het kantoor van Blue Sea Tours bleek Nederlands te spreken (hij was van Curaçao en had in Nederland gewoond) en hij raadde ons een eettent van een vriend aan (Lucho y Mary op Calle Independencia). We aten daar een heerlijke vis die 'chita' genoemd wordt. Tijdens het eten viel de stroom uit in de stad en kregen we romantische kaarsen op tafel. Langs het restaurant ligt een bioscoop waar op het moment van de stroomuitval een film draaide. We hoorden een hoop gestommel en geschreeuw, maar zeker geen paniek. Waarschijnlijk zijn de mensen hier wel aan dit soort toestanden gewend. Al het eten bij elkaar, hoofdgerecht en nagerecht met koffie en bier, kostte slechts een half miljoen voor ons beiden. Na de maaltijd lopen we door de duistere stad terug naar het hotel en moeten daartoe langs een gebouw dat om een of andere rede zwaar door militie wordt bewaakt. Op dat moment worden we met zaklampen in ons gezicht beschenen en zien we natuurlijk niets. Terwijl ik struikel maakt een van die eikels enkele belachelijke bewegingen met zijn machinepistool. Zijn kolengas moeten allemaal hartelijk lachen om die onsmakelijke grap. Terug bij het hotel moesten we aankloppen (het was pas half elf). Pas na een hele tijd wachten kwam de eigenaar de deuren openen, hij bekeek ons eerst argwanend, herkende toen zijn gasten en we mochten binnen.

De Stille Oceaan, het continent is doorstoken

Nog voor de wekker afliep werd er op de deur gebonsd. De man van het hotel hield dit lang vol dus maakten we de deur maar eens open. De mededeling was dat er warm water was. Fijn. Ik heb me dan maar gedoucht. Het warme water zat in een grote boiler op een stel balken boven de douches bevestigd. Ik kleepte me uit en stapte onder de douche, het water was koud. Plotseling riep er een stem van boven of het water warm was. Ik antwoordde dat het niet warm was en de hotelman begon wat aan de boiler te morrelen. Even later kwam er inderdaad warm water uit. Na een snel

ontbijt in het hotel gingen we per auto op weg naar Paracas. Halverwege de reis kwamen we langs een vissershaven waar een hoop volk zich verdrong rond de te verkopen vissen. Het stonk nog geruime tijd na het passeren naar vis in de auto. In het kleine haventje van Paracas gingen we aan boord van een motorboot. Het miezerde een beetje en het was grauw weer. Na een half uur varen konden we de eerste grote vogelkolonies bezichtigen. De rotsen wemelen werkelijk van de vogels, we zien onder andere zeemeeuwen (uiteraard), aalscholvers, pelikanen, jan-van-genten en sterns. De rotsen waar die vogels allemaal rondhangen zijn bedolven onder de vogelpoep. Deze mest (guano genoemd) wordt onder andere op de Ballistas eilanden afgestoken en voor de kunstmestproductie gebruikt. Na een hoek omgevaren te zijn kregen we de ‘Candelabra’ in zicht. Dit is een gigantisch groot figuur in de vorm van een drietand, gemaakt door een pre-Inca cultuur op de helling van een berg. De stijl heeft wel wat weg van de figuren die ik een aantal dagen eerder in Nazca heb gezien. Toch schijnt de figuur niet door de Nazcacultuur te zijn gemaakt maar door een oude verdwenen cultuur welke aanwezig was op en rond het schiereiland Paracas. Zo krijgt Miek toch nog een soort Nazca-figuur te zien zonder misselijk te worden van het vliegen, in plaats daarvan wordt ze later misselijk van het varen. Een half uurtje verder kwamen we bij de eilandengroep aan. Hadden we in het water al veel zehonden gezien, op de eilanden zaten er nog meer. Behalve de zehonden zaten er zeeleeuwen, nog meer vogels en één Humboldt pinguïn. Dat we een pinguïn hebben mogen zien is werkelijk een kwestie van geluk. Er werd ons namelijk verteld dat er niet zoveel meer zijn omdat de mensen de gewoonte hebben om die beesten te vangen en als speelbeest cadeau te geven aan hun kinderen. Helaas kunnen de pinguïns daar niet zo goed tegen en sterven dan weer snel. De reis terug naar Paracas maakte nogal wat mensen zeeziek waaronder Miek. Ze wil vanaf nu nooit meer met een boot de zee op. Op de terugweg naar Pisco passeren we weer de vishaven (geschikte lucht voor de zeezieken onder ons) en eenmaal terug in het hotel blijkt er een tweepersoons kamer voor ons te zijn. Het kost ‘maar’ 1.100.000 inties per overnachting. Het kost zoveel omdat het morgen een feestdag is, onafhankelijkheidsdag van Peru, begrijpt U wel? We gaan eten bij een Chifa restaurant, oftewel een Chinees. Het smaakt niet echt lekker en vloer glibbert van de vetzooi.

Afbeelding 28. Toeristje kijken vanaf een van de vele rotsen van Ballistas eilanden.

Ik zet op een gegeven moment mijn voet op een andere plaats neer onder de tafel en voel dat mijn schoen wat al te gemakkelijk over de vloer te bewegen is, lag daar een klodder vet. Glijdend en bijna op de bekken vallende verlieten we dit restaurant. Voorlopig hebben we weer genoeg Chinees gehad. De bustickets naar Lima kosten 500.000 inties per stuk bij Ormeño en we gaan zondag, een dag na de inauguratie van Fujimori de nieuwe president van Peru. Voor de rest van de dag ga ik de saaie hond uithangen en val in slaap. We hebben ontdekt dat Pisco verder niet echt opwindend is.

Vandaag krijgen ze hier de president die ze verdienen (ze hebben hem tenslotte zelf gekozen). Miek is benieuwd hoe vaak de stroom dan weer uitvalt. Volgens de Nederlands sprekende man van het reisbureau valt de stroom alleen uit als er een hoogspanningsmast opgeblazen wordt. Moeten ze toch veel van die masten hebben hier in Peru. Om een uur of acht wordt meneer snottersnurkneus (zo word ik vandaag genoemd) wakker en na nog wat naliggen staan we uiteindelijk op. Als ontbijt eten we een taartje met cola bij een 'dulceria'. Ik kreeg gebak met schimmel erin, eet smakelijk. We nemen een busje voor 18.000 inties per reiziger naar Paracas. We worden ergens afgezet en de bus nokt weer af naar Pisco. Na een tijdje lopen richting schiereiland langs het strand van de Stille Oceaan zien we ze, de roze flamingo's. We lopen erop af en zij vliegen, zwemmen of lopen ervandoor. Toch slaag ik erin om een paar foto's van die roze beesten te nemen na wat sluipwerk en me af en toe voordoend als een boom terwijl die beesten me argwanend bekijken. Na wat verder langs het strand van de Pacific te hebben geploeterd (geploeterd omdat het strand op bepaalde plaatsen iets weg heeft van een zandgebak, de korst is hard maar als je er doorheen zakt zit je in de rotzooi) komen we bij het museum J.C. Tello van Paracas uit. Het museum kostte per 'extranjero' 32.000 inties. De inhoud van het museum is helaas een tijd geleden door geboefte van zijn beste stukken ontdaan. In het museum kan men wat aardewerk, een stel schedels, een nagebootste grafkuil met mummies en een aantal stukken weefwerk. Op het schiereiland van Paracas heeft men namelijk een precolumbiaans kerkhof gevonden uit de periode 700 tot 300 voor Christus. Deze zogenaamde necropolis van Paracas is vooral beroemd geworden om zijn weefstukken van zeer hoge kwaliteit. Buiten gekomen werden we overvallen door een horde jeugd die onze handtekeningen en namen wilde. We konden ons even als twee beroemdheden voelen. Er moesten foto's genomen worden, handtekeningen werden gezet en handen geschud. En we mochten van de meester met hun bus mee terug naar Pisco. Ze kwamen van Ica en hadden een schoolreisje op deze feestdag. Ze vonden ons interessant en mooi en Miek werd overladen met cadeautjes en complimentjes. Mij vonden ze op Chuck Norris lijken. Een van de jongens gaf Miek een geluksamulet, een tand van een wolf. We moesten met hen mee de pier op bij Pisco om te gaan kijken naar de oceaan. Die pier is niet te vergelijken met de pier van Scheveningen. Het betreft hier een simpele lange vlonder op hoge palen voorzien van vele valkuilen. Als je even niet oplet ben je zo door een gat in de oceaan verdwenen (of op het strand gekwakt als het reeds in een vroeg stadium gebeurt). Sommige gebruikte balken maken met meer zo'n stevige indruk en kunnen beter vermeden worden. Ten slotte werden we netjes op Plaza de Armas afgezet. We kregen een escorte mee naar het hotel waar de hoteldame vreemd opkeek van al dat jeugd. We namen afscheid en ze gingen terug naar hun bus en verder naar Ica. Op Plaza de Armas is het feest in volle gang. Een hoop volk en een fanfare orkest zorgen voor de feestelijke ingrediënten. Voor de rest van de dag houden we het wel voor gezien, we schaken wat en lanterfantten op bed. Om een uur of acht gaan we eten in het restaurant van het hotel. We namen 'lenguado a lo macho', dit is tongfilet in schelpdierensaus. Het was vreselijk lekker. Niet vergeten om wat toilet papier te kopen want dit vind je zelden of nooit op de toiletten en daarna maffen om morgen weer fris te zijn voor de laatste bustocht van onze reis door Zuid-Amerika.

Lima, een militaire vesting

Het was niet eens mogelijk om ons nog te wassen voordat we gingen, er was geen water. De wc's zagen eruit als varkenshokken en we besloten hier geen gebruik van te maken. Het hotel was al met al niet zo geweldig, maar het restaurant was in ieder geval goed. De bus bleek een gelede bus te zijn. De hele reis bleef het achterste deel leeg en het voorste deel was ook niet erg gevuld. De chauffeur hield van harde muziek en snel rijden. Menig tegemoet komende fietser moest snel langs de weg springen om niet onder de bus zijn laatste adem te moeten verspillen. Zo'n veertig kilometer voor Lima veranderd de weg in een heuse autosnelweg met viaducten en al. De spanning begint zich in ons alweer een beetje op te bouwen. Hoe je het ook went of keert, de onaangename verhalen over Lima geven je toch bij het naderen van de stad een gespannen gevoel. Veilig aangekomen in Lima nemen we voor 250.000 inties een taxi naar hotel San Sebastian op Jiron Ica. De chauffeur moest een heel stuk omrijden omdat nog grote delen van het centrum waren afgezet in verband met de inauguratie van de nieuwe president en het vele 'hoge' bezoek dat dan natuurlijk aanwezig is. Het hotel is mooi, schoon en niet duur voor Lima-begrippen. Een tweepersoons kamer met douche kost 1.000.000 inties. We nemen een warme douche en gaan iets eten. Onderweg naar het centrum wil men ons zelfs te voet niet in de afgezette straten laten. De eerste paar mogen we na te hebben gezegd dat we wat willen gaan eten nog door, maar verderop bij Plaza de Armas en Plaza San Martin komen we er niet door. Het is opvallend rustig op de straten, iedereen zit waarschijnlijk thuis omdat er nu toch niets in de stad te beleven is. Dientengevolge zijn ook vele restaurants dicht en hebben we slechts een magere keus. Mijn rugzakje wordt door een hoge politiefiguur met veel streepjes en versierselen op zijn kostuum gecontroleerd op weet ik veel wat. De man is zichtbaar teleurgesteld als hij ontdekt dat er weer niets in beslag te nemen of te arresteren valt. Overall in de straten en op de hoeken bevinden zich wel een paar bewapende militairen of politiemannen. Wat dat betreft hoef je vandaag niet bang te zijn om in het duister te worden overvallen, tenzij de militie zelf een toeristje wil verschalken natuurlijk. Het is me niet geheel duidelijk wat voor lui dat nou zijn; is het politie, zijn het militairen of gaat het hier om een soort militie? Het antwoord hierop blijft voorlopig nog even uit. We vinden een eettent en eten weer gebak. Dit keer komt dat spul me eindelijk de neus uit, het is een chocolade taart zo ontzettend klef en zoet dat ik van weëigheid bijkans van mijn stoel gleeed. Met een loden maag en een vieze smaak in de mond gaan we terug naar het hotel en doen een middag dutje. Om een uur of zeven heeft Mick weer honger en dorst en gaan we opnieuw op jacht naar een eettent in de stad. Veel is nog steeds dicht, maar op Jiron de la Union vinden we een restaurant getooid met de naam Bonanza. Daar bestelt Miek een vieze vette 'chulette media' en twee jugos. Ik moet niks want ik moet nog steeds braakneigingen van die taart van vanmiddag onderdrukken. Later krijgt ze dan ook nog een hele chulette aangerekend, terwijl ze toch een 'media' versie van het vieze ding had besteld. Praten helpt niet, dokken wel. Op de terugweg willen we weer door de afgezette zone, want dat is korter. We worden aangehouden en er wordt naar documenten gevraagd. Laten we die nou net niet bij ons hebben. De officier (althans ik denk dat het een officier was, gezien de vele versierseltjes aan zijn pak) begint in eerste instantie een beetje moeilijk te kijken en begint ons verder te ondervragen. Plotseling verstaan we geen Spaans meer (deden we toch al niet zo) en zijn nog slechts domme toeristen. De officier is niet voor een gat te vangen en roept er een collega officier bij die instaat is om Engels te spreken. Krijgen we van die man tenslotte een lesje in burgerplicht; dat we voortaan moeten zorgen dat we onze papieren of een kopie ervan bij ons hebben, zo niet dan mee naar het bureau. Uiteindelijk laat ie ons toch maar gewoon doorlopen, de afgezette zone in. Bij het hotel kopen we een grote fles bier en trekken ons terug.

Het centrum van de stad is vandaag wat minder afgezet dan gisteren. Plaza de Armas en Plaza San Martin bij een duur VIP hotel zijn nog steeds verboden gebied. Iedereen is verplicht om met een grote boog om het hotel heen te lopen en dit ergert bijna iedereen. Op Calle Belén bezoeken we het kantoor voor toerisme en laten ons het een en ander vertellen over de stad. De informatrice noemt

een aantal dingen die we kunnen gaan bekijken en vertelt ons waar we een goede plattegrond van de stad kunnen krijgen. In het complex waar het kantoor is gevestigd zijn ook een aantal 'artesianas' gevestigd. We bekijken een aantal prijskaartjes en maken dan snel dat we weer wegkomen. Op Jr. de la Union kopen we een plattegrond van Lima bij een boekhandel en laten ons met een taxi voor 150.000 naar Miraflores brengen. In Miraflores bevindt zich namelijk het kantoor van Aerolíneas Argentinas. Eenmaal daar aangekomen zegt een troel dat we het ticket mee moesten brengen, een kopie is niet goed genoeg. Als je telefoneert dan worden er vreemd genoeg geen verdere vragen meer gesteld. Maar ze vermurwde en keek alsnog of onze tickets 'reconfirmed' waren. Vanaf het kantoor liepen we onze neus achterna naar het naar mijn mening vieze strand. Naar een oceaan kijken is wel leuk maar niet voor heel lange tijd. Bij een klein eettentje een hamburger gegeten en met de taxi weer terug naar het centrum. Overall getracht om een filmrolletje van 200 ASA te bemachtigen. Nergens te krijgen. Wel heb ik een plaat gekocht met het nummer 'Llorando se fue' erop. Dit is de Lambada maar dan de originele versie en die is Boliviaans. Dollars gewisseld tegen een koers van 150.000 om deze laatste dagen nog wat te kunnen eten en drinken. Door de mensenmassa worstelen we ons naar het hotel waar de aardige Engels sprekende hoteldame vraagt of het ons aan niets ontbreekt en ons van snoepjes voorziet. Er is op het moment weer eens geen stroom in Lima. Wat later proberen we in de stad chinatown te vinden. De poort die de ingang aangeeft hebben we gevonden maar voor de rest was er niets Chinees aan. Op straat rijden ongelooflijk rotte bakken rond, bij ons vindt je die uitsluitend bij de slopers. Eenmaal lopen we door een straat en ik waan me terug op een autokerkhof met dat verschil dat deze schroothopen nog steeds als transportmiddel dienst doen. Terug bij Plaza de Armas vragen we aan een militair/politieman of we naar de kathedraal mogen lopen. Dit mag en we betalen de entree van de 50.000 inties om de kathedraal te mogen bezichtigen. In de kathedraal bevindt zich een kapel met het stoffelijk overschot van Francisco Pizarro, de veroveraar van Tahuantinsuyo, het rijk van de vier windstreken oftewel het Inca imperium. Het is nog een heel gedoe geweest om te bewijzen dat het stapeltje botten inderdaad eens eigendom was van ene Francisco Pizarro, maar heden ten dage schijnt men vrij zeker van zijn zaak te zijn. Het is natuurlijk allemaal maar betrekkelijk, voor mijn part ligt daar een stapel lamabotten, het gaat per slot van rekening slechts om het feit dat men graag een man wil herdenken (of die boef dat verdient heeft is natuurlijk een tweede). Dat kan volgens mij ook zonder stoffelijke resten. Bij een dure pizzatent (Pizzeria Americana op Nicolas de Piérola) lasagna gegeten. In een winkel een appeltaart gekocht en in een andere winkel een fles rode Peruaanse wijn. Dit om voor de rest vanavond lekker gezellig in het hotel te kunnen blijven.

Het ontbijt werd genuttigd met appeltaart en wijn. En alweer geen stroom in Lima. Die terroristen toch. We geven de rest van de 'pie de manzana' aan de hoteldame en nokken af richting Plaza de Armas waar de 'cambio de guardia' oftewel de wissel van de wacht met veel eerbetoen plaats gaat vinden. Hier worden we van hoek naar hoek gestuurd en geen van de politiemannen wil ons het plein laten naderen. Tot we een politiemann een Nederlandse gulden geven. Hij begeleidt ons naar het midden van het plein waar wij als enige toeristen mogen staan. Als dit geen staaltje van geaccepteerde corruptie is dan begrijp ik het niet meer. Hier staan we dan als een stelletje carnavaleske figuren midden op een door militie afgezet plein foto's te maken van een stel hobbende figuren achter een hek. Misschien zijn anderen gewoon verstandiger en hebben voor deze onzin gewoon geen rooie cent over. Of is het feit dat er zo verrekte weinig toeristen in Lima zijn, debet aan de leegte van het plein? Wat later komt een stel als punkers uitziende westerlingen het plein verder bevolken. Ze mogen niet zo dicht bij komen als wij wordt ons betekenisvol toegefluisterd. Zijn collega komt er nog even bijstaan en ik blijf ondertussen foto's maken. De collega spreekt Engels en vertelt dat zijn vrouw Française is en dat hij naar Frankrijk wil als hij geld genoeg heeft. Hij verdient echter maar 100 dollar per maand (de gemiddelde Peruaan verdient 40 dollar per maand). De andere politiemann vraagt mij of ik niet nog dichterbij wil staan. Dat wil ik wel en we lopen een eind naar voren. Dan vraagt hij of ik vijf dollar voor hem heb. Naar waarheid vertel ik hem dat ik geen dollars bij me heb. Ik geef dan maar een half miljoen inties,

wat op dat moment een straatwaarde vertegenwoordigt van zo'n drie dollar, en hij is schijnbaar gelukkig. Zo heb ik dan het laatste filmrolletje vol geschoten en keren we terug naar het hotel om ons even te vervelen en Popeye filmpjes te zien op de televisie. Bij Govinda op Jiron Callao 480 pizza gegeten en daarna naar het museum van de Spaanse Inquisitie geweest. Die vrome gasten hadden een werkruimte in de kelder waar ze onwillige slachtoffers het vuur letterlijk na aan de schenen konden leggen. Zo hadden ze blijkbaar nog een aantal andere 'fitnesstoestellen' welke helaas niet ten doel hadden om het lichaam van de beoefenaar meer in conditie te brengen. Toen we daarna weer langs Plaza de Armas kwamen was de blokkade volledig opgeheven. Terug in het hotel weer naar Popeye filmpjes gekeken en de krant gelezen. In de krant stond dat het leger in het district San Martin tijdens drie gevechten 37 leden van de Sendero Luminoso had gedood. Om een uur of zeven bij Govinda gegeten waar we alweer met een vriendelijk 'Hare Krishna' begroet werden, en daarna is het nog anderhalf uur wachten tot we naar het vliegveld van Lima gaan. De taxi die we via het hotel geregeld hebben kost slechts 300.000 inties en de taxichauffeur (een oudere man) is de hele weg aan het woord. Hij vertelt van alles en wij verstaan nog niet de helft maar we weten wel steeds op het juiste moment te knikken of te schudden. De man schijnt een tijd in Canada geleefd te hebben en wil daar graag weer eens naar terug. Verder vertelt hij ons een Nederlandse vriend te hebben en is van plan om een keer naar Nederland te reizen om hem op te zoeken, tenminste als hij het geld voor de vlucht bij elkaar kan krijgen. Bij het afscheid van de taxichauffeur worden er handen geschud, en Miek wordt zelfs op beide wangen gekust. Na het inchecken mogen we nog snel even vijftien dollar per man dokken bij een Peruaanse balie, 'airport tax' heet deze beroving. Daarna gaan we in 'wonderland' rond kijken of er nog iets nuttigs tussen ligt (duty-free shop). Even na middernacht gaan we naar de gate. Daar worden we eruit gepikt om te worden gefouilleerd. Alles wordt betast en dan mogen we door naar de wachtruimte. Hier ziet een oplettende dienstklopper ons met hoedjes op en gescheurde broeken (hier zijn ze wild op die gasten) en hij wil onze paspoorten zien. Dat kan, maar hij kan waarschijnlijk niet lezen want hij hield het ding steeds op zijn kop. Hij begreep er dan ook niets van en probeerde iets of iemand via zijn portofoon op te roepen, maar niemand gaf antwoord. Hij verdwijnt en komt later terug met collega's. Er wordt gesmiespeld en naar ons gewezen. Dat gegluur gaat zo een tijdje verder en dan komt een vent met een andere pet op en wil alweer graag onze paspoorten zien. Daarna moeten we met hem mee naar de pot waar nog eens alles wordt betast. De rest van de passagiers denkt nu minstens dat we iets op onze respectievelijke kerfstokken hebben, zij gluren nu naar ons met onverholen nieuwsgierigheid. Dachten we dat ze nu eindelijk van onze onschuld overtuigd waren. Helaas. Een Australisch dametje van een jaar of zestig waagde het om met ons te praten en meteen mocht ze met een engerd mee naar de pot. Ze schrok zich lam toen die vent plotseling achter haar opdook. Uiteindelijk vertrok het vliegtuig om twee uur 's nachts met ons erin.

In Argentinië voelen we ons thuis

Rond zeven uur Argentijnse tijd (dit is twee uur later dan in Lima) landde het geval op Ezeiza bij Buenos Aires. De formaliteiten zijn minimaal en verlopen vlot. We halen de bagage op en 'reconfirmen' meteen onze vlucht naar Amsterdam aan de balie van Aerolíneas. Bij de bank op het vliegveld dollars gewisseld tegen een koers van 5400 australes per dollar. Een bus ticket naar de stad kostte ons een forse 60.000 australes bij Manuel Tienda Leon. Dit is naar onze smaak veel te duur, maar we wisten op dat moment niets anders. Een taxi is namelijk nog veel duurder. Die lui van deze firma waren bijzonder onvriendelijk, wat dat betreft kan ik het gebruik van die firma van harte afraden op twee gronden, namelijk service en kosten. De afstand tussen het internationale vliegveld Ezeiza en het centrum van Buenos Aires bedraagt ongeveer vijftig kilometer. Het grootste gedeelte van de route bestaat uit autosnelweg. De huizen die we op afstand zien liggen geven ons de indruk dat we niet meer in Zuid-Amerika zijn maar in een meer westers en rijk land. Dit is natuurlijk alleen maar schijn, we zien nu slechts de betere wijken. We werden midden in de stad afgezet bij het

Peru

Peru met zijn circa 20 miljoen inwoners beslaat een oppervlakte van 1.285.215 vierkante kilometer en is hiermee het derde grootste land van Zuid-Amerika en 35 maal groter dan Nederland. Het land wordt in het noorden begrensd door Ecuador en Colombia, in het oosten door Brazilië, in het zuiden door Chili en Bolivia en tenslotte in het westen door de Stille Oceaan. De hoofdstad van het land is het in 1535 gestichte Lima. Peru kan verdeeld worden in een hooggebergte gebied (de Andes), een woestijn gebied (de westelijke zijde van de Andes) en een tropisch gebied (de oostelijke zijde van de Andes).

Eerste tekenen van beschaving dateren al van 2100 voor Christus en werden gevonden aan de kust bij een plaatsje genaamd Supe. Het interessante van deze cultuur is dat ze niet gebaseerd is op akkerbouw zoals vrijwel alle andere oude culturen, maar op visserij. Een volgende belangrijke beschaving was de Chavín cultuur (800 - 200 voor Christus) en deze had haar brandpunt bij het plaatsje Chavín de Huantar in het Huarás gebergte. Deze cultuur had een grote invloed op de Paracas cultuur welke zijn hoogtepunt beleefde tussen 200 voor en 200 na Christus. De resten van deze cultuur zijn te vinden op het Paracas schiereiland bij Pisco. Verder werden door Chavín ook onder andere de culturen van Nazca (400 - 800 na Christus) en van Mochica bij Trujillo (300 voor tot 600 na Christus) beïnvloed. Vanaf de elfde eeuw begonnen de Inca's zich in het gebied te roeren. Hun basis lag rond de huidige stad Cuzco. Hun expansie begon onder de Inca Pachacutec (rond 1450) en vond zijn grootste omvang onder Huayna Capac (Inca tussen 1493 en 1525). Het rijk strekte zich uit van Santiago in Chili tot aan Colombiaanse grens in het noorden. Na de dood van Huayna Capac werd het rijk verdeeld tussen Huáscar en Atahualpa. Atahualpa kreeg het noorden met als hoofdstad Quito, en Huáscar kreeg het zuiden met als hoofdstad Cuzco. Dit liep echter spaak en toen de Spanjaarden onder Francisco Pizarro en Diego de Almagro in 1532 voet aan land zetten was de burgeroorlog al beslist ten voordele van Atahualpa. Het land was echter verscheurd en op die manier een gewillige prooi voor de Spanjaarden. In 1535 bereikte Pizarro Cuzco en stichtte in het zelfde jaar Lima om als hoofdstad te dienen voor de nieuw verkregen koloniën. De laatste Inca, Túpac Amaru genaamd, bleef verzet bieden vanuit Vilcabamba maar moest uiteindelijk in 1572 ook het loodje leggen. Pas in 1780 was er weer een geregelde opstand onder de Indianen onder een Inca edelman die zich toepasselijk Túpac Amaru II noemde. Dit werd echter geen succes.

Op 7 september 1820 landde José de San Martín met Argentijnse troepen op de kust van Peru en riep op 28 juli 1821 in Lima de onafhankelijkheid uit van Peru. Het grootste deel van Peru was echter nog in handen van de Spanjaarden. Bolívar en Sucre namen het op zich om ook deze gebieden te bevrijden. De beslissende slag vond plaats bij Ayacucho op 9 december 1824. Tussen 1879 en 1883 raakte Peru samen met Bolivia betrokken in een oorlog met Chili. Deze zogenaamde Pacific oorlog liep slecht af voor de Peruanen en dit kostte hen in het zuiden het nitraatrijke gebied. In 1941 trokken de Peruanen tegen Ecuador ten oorlog en pikten zo een groot tropisch gebied in wat de huidige departementen van San Martín en Loreto zijn. In 1968 kwam een militaire junta aan de macht die de touwtjes strak in handen hield tot 1980 toen er weer vrije verkiezingen werden uitgeschreven. Het land heeft nog steeds te lijden van terroristische activiteiten van de Sendero Luminoso en de Túpac Amaru.

super dure hotel Gran Colon. We lopen via Avenida 9 de Julio en Suipacha naar hotel Uruguay op Tacuari 83 en nemen een tweepersoons kamer zonder bad voor 60.000 australes. Het verstandigste is dat we nu eerst even gaan slapen om bij te komen van het 'opwindende' Peruaanse avontuur op de luchthaven van Lima. Als we de ogen weer open doen is het ondertussen middag geworden en we besluiten om de stad met een bezoek te gaan vereren. Ik koop een fotorolletje van Kodak en krijg daar later spijt van. De kleuren van Kodak zijn veel slechter dan die van het merk welke ik normaliter gebruik. Wat fotorolletjes betreft was het in Cuzco een waar paradijs, daar kon je alles krijgen. Dit was echter dan ook de enigste stad waar dat zo makkelijk ging. We eten ter sterking van de inwendige mens een stel sandwiches in een zogenaamde sandwichbar en lopen daarna richting Plaza de Mayo. Hier bezoeken we de kathedraal waarin zich het graf van San Martin bevindt, de bevrijder van zuidelijk Zuid-Amerika. Het graf wordt permanent bewaakt door een paar in klassiek uniform gestoken figuren. Verder bevindt zich het presidentieel paleis aan dit plein. Bij de ingang van dit paleis staat een stel verklede paleiswachten op wacht en ik maak een foto van een van hen. Het slachtoffer voelt zich lullig en de andere kan nauwelijks zijn lach inhouden. De stad lijkt een beetje op Parijs, de sfeer, de gebouwen, de monumenten en al die duiven die alles onderkakken. We lopen door de weelderig aandoende winkelstraten en wanen ons alweer thuis ergens in Europa, dit is wel even een verschil met de rest van Zuid-Amerika waar we geweest zijn. We zoeken een leren portefeuille voor mij, we vinden een mooie voor een redelijke prijs van 39.000 australes maar misschien zien we nog leukere en sjouwen verder door de stad. Plotseling vind ik dat we snel terug moeten gaan naar het hotel, ik kruip het bed in en kom er voorlopig niet meer uit. Ik ben misselijk, maar waarvan? Plotseling om tien uur 's avonds spring ik het nest uit en vlucht naar de pot. Het is weer eens mijn beurt om na al de taartjes van de afgelopen week weer wat calorieën kwijt te raken met diarree.

We worden om kwart voor tien wakker van getimmer op de gang. Ik voel me al weer wat beter en neem een hete douche. Daarna gaan we eten bij een sandwichbar waar we een aantal kleffe broodjes naar binnen wringen en ik meteen weer het gevoel krijg dat ik dat niet had moeten doen. Ergens in de stad dient een toeristenbureau te zijn en wij gaan naarstig op zoek. Eenmaal het ding gevonden hebbende vragen we aan de juffrouw wat de meest optimale manier is om naar het internationale vliegveld Ezeiza te komen. Ze vertelt ons het een en ander en stopt ons nog wat folders toe met onder andere een plattegrond van de stad. Op Plaza San Martin, dat

Afbeelding 29. Ergens in hartje Buenos Aires.

in de buurt van het toeristenbureau ligt, is het prettig toeven, het is een park met mooie hoge bomen en zitbanken. We blijven er een tijd zodat Miek stiekem in mijn broek kan voelen waar de geldcheques zitten. Ik wil namelijk wat travellercheques verzilveren en ik kan er moeilijk zelf bij zonder mijn broek te laten zakken. En dit laatste is waarschijnlijk strafbaar in Argentinië. Nadat we ons weer van voldoende liquide middelen hebben voorzien, kopen we op Calle Florida een tweetal T-shirts en zoeken de portefeuille van gisteren op en kopen hem alsnog. We konden nergens een volgens Argentijnse maatstaven herenportefeuille vinden met een muntenvak. De verklaring die het winkelpersoneel hiervoor gaf was dat de heer des huize het grote geld altijd in bezit had (en daar zitten dan geen muntjes bij) en de vrouw slechts het nodige huishoudgeld. Zodoende loop ik nu rond met een damesportefeuille. Bij een van de vele aanwezige souvenirverkopers kopen we een paar ansichtkaarten en een speldje. Dit speldje stellen de Falkland Islands voor maar worden op het speldje afgebeeld als de Islas Malvinas met de Argentijnse vlag als achtergrond. Blijkbaar kunnen die Argentijnen het nog steeds niet verkroppen dat het hun destijds niet gelukt is om dit beeld tot waarheid te brengen. Zo zijn er nog meer van dit soort opruiende artikelen. Met de metro rijden we naar de parlamentsgebouwen op Plaza del Congreso. Om met de metro mee te mogen dien je eerst een stel muntjes te kopen die je dan later weer in een gleuf kwijt kunt. Het gebouw van het nationaal congres (het parlement dus) lijkt verdacht veel op zijn Amerikaanse tegenhanger. We zien bij dit gebouw veel schijnbaar belangrijke mensen in en uit dure auto's stappen, maar de president hebben we niet gezien. Te voet begeven we ons weer in de wijk der winkelstraten en kopen nog eens twee T-shirts. In een ijszaak eten we een gigantisch ijsje, het eerste tijdens onze reis (hier durven we het gezien de hygiëne wel aan). Dan nog een pilsje drinken waarna we het hotel weer opzoeken omdat ik schijnbaar dat pilsje niet verdragen kan (of was het misschien toch dat ijsje?). De darmen begonnen alweer te protesteren. Later op de avond heb ik een poging gewaagd om wat pizza te eten en wat rode wijn te drinken. Ik vond het allemaal vies maar Miek vond het lekker. Terug in het hotel de rugzakken gepakt en alle verworven souvenirs schokvrij ingepakt om een behouden thuiskomst te kunnen garanderen. Morgen dienen we om tien uur uit de hotelkamer te zijn.

De spullen beneden bij de receptie gezet, het hotel betaald en toen een ontbijttent gezocht. Die vonden we een, maar was niet bijzonder goed. Daarna nog wat door de stad gewalkt. Plaza San Martin nog een keer, de zee proberen te bereiken (maar alles is haven en met hekken afgesloten) en Plaza de Mayo nog eens bezocht (duiven en papegaaitjes in de bomen). Verder genieten we van de smog die in de stad hangt en van de warme zon die op onze hoofden schijnt. Om een uur of half twaalf staan we met bepakking langs de Avenida de Mayo en wachten op aanraden van het toeristenbureau op een 'servicio diferencial' nummer 86 die ons veel goedkoper (8600 australes) naar het vliegveld zal brengen. De chauffeur bekijkt ons even nauwkeurig en gebiedt dan dat we de rugzakken moeten afdoen en op de grond dienen te zetten. Het is een aangename bus, lang niet zo vol als de normale buslijn 86 en bovendien veel sneller. Ik neem aan dat het ook mogelijk zou moeten zijn om vanaf het vliegveld met zo'n bus richting Buenos Aires te gaan en dit zou dan aanzienlijk goedkoper zijn dan de bus van die afzetters waar wij gebruik van hebben gemaakt. Op het vliegveld aangekomen stappen we eerst het verkeerde gebouw binnen. Aerolíneas Argentinas heeft een eigen gebouw en daar moeten we zijn. We zijn de eersten die inchecken en mogen daarna elf dollar 'airport tax' dokken per persoon. Daarna om de tijd te doden wat rond gelummeld in bars met slappe bediening en hoge prijzen. Rond half zes vertrekt het vliegtuig richting Rio de Janeiro voor de eerste stop. We mogen daar eruit en een uur verblijven op de luchthaven terwijl het vliegtuig weer eens wordt schoongemaakt. Daarna gaat het richting Madrid over de Atlantische Oceaan en door de nacht.

Het onvermijdelijke einde

We krijgen de nachtfilm 'Indiana Jones & The Last Crusade' te zien, daarna is het 'bedtijd', maar van slapen komt niet veel terecht. Rond twaalf uur 's middags Spaanse tijd (vijf uur verschil met Buenos Aires) ploffen we in Madrid neer. Hier worden we weer een uurtje gelucht en daarna gaat de vogel verder naar Parijs. In Parijs lozen we een stapel luidruchtige Fransozen en mogen daarna anderhalf uur in het vliegtuig blijven zitten bij zo'n veertig graden Celsius. Als we blijkbaar gaar genoeg zijn vertrekt het ding eindelijk naar Amsterdam. De hele reis hebben we ons niet lekker in den buik gevoeld. Bij mij kwam dit onaangename gevoel vooral steeds naar voren nadat ik wat gegeten of gedronken had (echter geen diarree). We komen met een dik uur vertraging aan op Schiphol. We zijn beiden doodmoe als we het vliegtuig uitrollen en naar de paspoortcontrole zwalken. Het terugkrijgen van de bagage gaat tergend langzaam zodat we vrezen dat we eerst zeer laat thuis zullen zijn. We moeten immers nog met de trein naar Venlo en daarna nog met de bus naar Panningen. Echter hier wacht ons een verrassing. Als we eindelijk onze bagage hebben kunnen oppikken van de band lopen we door de 'niets aan te geven' poort en ontmoeten daar mijn zwager die naar Schiphol is komen rijden in onze auto. Zodoende hoeven we nu alleen nog maar te gaan zitten en te genieten van een tropisch warme zomerdag in Nederland. Fantastisch einde.

Argentinië

Dit is het tweede grootste land van het continent en bezit ongeveer 32 miljoen inwoners. Het land beslaat een aardoppervlak van 2.807.560 vierkante kilometer en is hiermee zo'n 76 maal groter dan Nederland. Het grenst in het noorden aan Bolivia, Paraguay en Brazilië, in het westen aan Chili, in het zuiden aan Chili en tenslotte in het oosten aan de Atlantische Oceaan. Het land is te verdelen in vier typische gebieden. Ten eerste is er de Andes welke te vinden is in het westen op de grens met Chili. Als tweede is er het noorden samen met Mesopotamia, hier bevinden zich de Chaco vlakke en de vlakke tussen de rivieren Paraná en Uruguay Mesopotamia genoemd. Ten derde zijn er natuurlijk de Argentijnse Pampas, deze grote vlakten vormen het hart van Argentinië. Tenslotte is er nog Patagonia wat zich in het zuiden bevindt, ten zuiden van de Rio Colorado, dit gebied kenmerkt zich door met ravijnen doorsneden ruige winderige plateaus. De stad Buenos Aires ligt in het gebied van de Pampas.

In 1535 werd Buenos Aires voor het eerst gesticht door de Spanjaard Pedro de Mendoza, maar hij moest zich alweer spoedig uit de voeten maken vanwege vijandig gezinde Indianen. Het duurde tot 11 juni 1580 voordat Juan de Garay de stad weer nieuw leven in blies. De volgende 270 jaar bleef Buenos Aires een stad van weinig betekenis. Het werd de 'Porteños' (dit is de bijnaam voor de in Buenos Aires geboren) door Spanje niet toegestaan om overzeese handel te drijven tot het jaar 1778. In het jaar 1776 werd het onderkoninkrijk Rio de la Plata gesticht waarvan Buenos Aires hoofdstad werd. Het stelde helaas allemaal niet zoveel voor en de wat afgelegen gebieden lieten zich ook niet zomaar alles voorschrijven door Buenos Aires.

Tijdens de Napoleontische oorlogen viel Engeland met een vloot in 1806 en 1807 de stad aan, echter zonder succes. Deze overwinning op de Engelsen kwam op het conto van de Argentijnen en dit sterkte hun zelfvertrouwen om ook andere mogendheden te weerstaan, ook Spanje. Op 9 juli 1816 verklaarde José de San Martín Argentinië onafhankelijk van Spanje en marcheerde met een Argentijns leger de Andes over om Chili te bevrijden.

Het leiderschap van Buenos Aires is zeker niet zonder meer erkend in de rest van het land en het heeft dan ook diverse burgeroorlogen gekost om dit leiderschap door te drukken. In 1865 maakte het land deel uit van de Triple Alliance welke Paraguay door middel van een alles vernietigende oorlog op de afgrond van het bestaan bracht. Vanaf circa 1930 volgden verscheidene militaire regeringen elkaar op. Eind jaren zeventig was het land ten prooi gevallen aan geweld, guerrilla activiteiten en een economische crisis.

De president, de weduwe van generaal Perón, werd in 1976 aan de kant gezet door generaal Videla en deze laatste bestreed de guerrilla's op zeer brute wijze. Tijdens deze zogenaamde 'smerige oorlog' verdwenen duizenden mensen zonder een spoor achter te laten. Dit duurde tot na de oorlog in 1982 tussen Groot Brittannië en Argentinië met als inzet de Falkland Islands oftewel de Malvinas. Deze oorlog begon met een Argentijnse invasie en bezetting van de Falklands. Alle inwoners van de eilanden zijn van Britse komaf en geen voorstander van een Argentijns zeggenschap over de eilanden. Groot Brittannië stuurde toen een bevrijdingsvloot en veroverde de eilanden na een felle strijd terug op de Argentijnse strijdkrachten. Deze nederlaag heeft zonder meer ook invloed gehad op het verdwijnen van de dictatuur in het land en in 1983 werd Raúl Alfonsín de democratisch gekozen president. Gedurende het jaar 1985 werden de generaals Videla, Viola en Galtieri (allen gewezen dictators) veroordeeld wegens hun aandeel in de 'smerige oorlog'. Op het moment van onze reis bevond Argentinië zich nog steeds in een economische crisis en de nieuwe president Carlos Menem probeert alle zeilen bij te zetten om deze ellende tot een goed einde brengen.

Informatief

I. De weg naar het continent

Het grootste deel van je budget zal door het vliegbiljet worden op geslorpt. Als je erg veel tijd hebt zou je natuurlijk ook met een vrachtboot kunnen gaan. Voor een doorsteek als die hier in dit boekwerk staat beschreven is een zogenaamde ‘open jaw’ constructie interessant. Dit houdt in dat je vliegt naar een bepaalde plaats maar dat je terug zal vliegen vanuit een andere plaats. Dit is uiteraard wel iets duurder dan een goedkoop retourtje naar Rio, maar spaart wel aanzienlijk wat tijd als je daar niet al te ruim in zit. We hadden onze vliegroute reeds bepaald, ruw weg wilden we vliegen naar de oostkant van het continent en we wilden terug vanaf de westkant. Hoe we het plaatje daar tussenin wilden invullen kwam pas later aan de orde, dat was een beetje afhankelijk van de aangeboden vliegroutes. We hebben navraag gedaan voor vluchten vanuit Nederland, België, Duitsland en Engeland met als resultaat dat je vanuit London het goedkoopste vliegt en dat vliegen vanuit Duitsland duur is. Echter dan dien je ook nog een keer de oversteek te maken naar dat eiland en dat kost geld en tijd. Uiteindelijk kwam Aerolíneas Argentinas als goedkoopste uit de bus voor de door ons gewenste vliegroute. Zij boden aan een reis van Amsterdam naar Rio de Janeiro en een terugreis vanaf Lima naar Amsterdam via Buenos Aires voor de prijs van circa 2025 gulden. Het reisbureau dat met deze vlucht op de proppen kwam was de NBBS en deze organisatie heeft naar mijn mening ook de meeste moeite gedaan om dan ook de echt goedkoopste oplossing op te snorren. We hebben nog een tijd met het alternatief gespeeld om naar Rio te vliegen en dan vanaf Quito in Ecuador of vanaf Bogota in Colombia terug te vliegen. Helaas was de situatie in Colombia niet echt florissant op dat moment en zelfs voor de Ecuadoraanse optie hadden we eigenlijk ook maar een te beperkte tijd tot onze beschikking. Hieronder een aantal prijzen zoals ik ze tijdens de voorbereiding van het reisschema kreeg opgegeven begin 1990. Deze prijzen kunnen in de tijd natuurlijk gaan afwijken maar geven desalniettemin een zekere prijsverhouding weer tussen de diverse mogelijkheden.

‘Open jaw’ tickets:

- 1) Amsterdam - Rio do Janeiro, Lima - Amsterdam met Aerolíneas Argentinas Fl 2024.-
- 2) Amsterdam - Rio do Janeiro, Quito - Amsterdam met Viasa Fl 2150.-
- 3) London - Rio do Janeiro, Quito - London via Journey Latin America £ 563.-
- 4) London - Caracas - Rio do Janeiro, Lima - Caracas - London via Journey Latin America £ 575.-
- 5) London - Rio do Janeiro, Lima - London via Trailfinders £ 567.-

Retour tickets:

- 1) Amsterdam - Bogota - Quito met Avianca Fl 1924.-
- 2) Brussel - Asuncion met Lineas Areas Paraguayas Fl 2328.-
- 3) Amsterdam - Bogota - Lima met Avianca Fl 2033.-
- 4) Luxembourg - Havana - Lima met Aeroflot Fl 1775.-
- 5) Amsterdam - Havana - Lima met Aeroflot Fl 1875.-

II. Reizen in Zuid-Amerika

Ondanks wat sommige reisgidsen ons willen laten geloven (bussen altijd vol, treintickets dagen van te voren bespreken en vliegtuigen overboekt en nooit op tijd) hebben we op onze doorreis nauwelijks problemen gehad met verkrijgen van vervoer naar bepaalde bestemmingen. Meestal was het wel mogelijk om een dag van te voren een ticket te reserveren voor de bus, de trein of het vliegtuig. Binnenlandse vluchten zijn goedkoper dan internationale vluchten. Hiermee wil ik zeggen dat het vele pegels kan besparen als je een internationale vlucht kan onderverdelen in twee binnenlandse vluchten met als verbinding tussen die twee een busrit. Je zou bijvoorbeeld kunnen beslissen dat je wil vliegen vanaf Sao Paulo in Brazilië naar Santa Cruz in Bolivia. Neem dan

een nationale vlucht van Sao Paulo naar Corumba, steek de grens met Bolivia over per taxi en neem een vlucht vanaf Puerto Suarez naar Santa Cruz. Treinen in Zuid-Amerika is altijd weer een enerverende ervaring: de verkopers, de bedelaars, de muzikanten in de wagons en het fantastische landschap waar de spoorlijnen vaak in gelegen zijn. De snelheid van die treinverbindingen ligt niet bijster hoog, op ongeveer 40 kilometer per uur gemiddeld moet men wel rekenen. Vooral de smalspoortrajecten (onder andere in het Andesgebergte van Peru en Bolivia) zijn bijzonder traag en niet al te comfortabel. Des te bochtiger een traject, des te langer zal de reisduur zijn omdat de locs nu eenmaal niet met volle vaart door die bochten heen kunnen denderen (de treinreis van Cuzco naar Machu Picchu is een schitterend voorbeeld hiervan). Tijdens het droge seizoen vervallen er schijnbaar nogal wat treindiensten in Bolivia omdat het dan sneller en goedkoper is om met een lange afstandsbus te gaan. De lange afstandsbussen welke nu in gebruik zijn in de Latijns Amerikaanse landen zijn best comfortabel en hun reisduur in de meeste gevallen ook korter dan met een trein. Als toerist zal men meestal de zogenaamde 'Pullman' bussen gebruiken (tenzij men masochist is en de geneugten van de aller goedkoopste oplossingen wil proeven: vrachtwagens en de normale bussen). Deze bussen kennen in ieder geval plaatsreservatie en beschikken over zogenaamde 'Pullman' leunstoelen (dit zijn stoelen met verstelbare rugleuning en voetenstang). Bovendien zijn deze bussen over het algemeen luchtgeveerd wat het comfort op de 'dirttracks' ten goede komt. In Brazilië kent men nog een overtreffende trap wat luxe betreft in de busverbindingen: de zogenaamde 'leitos'. Dit zijn slaapbussen en rijden dan ook de meeste tijd 's nachts, de prijs is echter behoorlijk fors. Reizen per landtransportmiddel of zelfs nationale vluchten in Zuid-Amerika zijn met andere woorden zeker niet duur en relatief gezien redelijk comfortabel (op een enkele uitzondering na althans). Het openbaar vervoer in en rond de grote steden is goedkoop maar vaak overvol (de typische beelden van passagiers hangende aan de buitenkant van de bus). Dit betekent dat men het niet erg moet vinden om in soms merkwaardige houdingen aan het vervoer deel te nemen. Beladen met rugzak en andere bagage is het soms raadzaam om maar beter een taxi te nemen, de prijzen hiervan zorgen zeker niet voor een onmiddellijk faillissement.

III. Douane perikelen

Voordat je het vliegtuig instapt kan het natuurlijk raadzaam zijn om bij de diverse ambassades eens te informeren of men bepaalde documenten bijzonder op prijs zou stellen. De meeste Zuid-Amerikaanse landen hebben echter geen visumverplichtingen voor EG-burgers (de Britten zijn hier echter een uitzondering). Men kan informeren naar eventuele visa verplichtingen, inenting verplichtingen (gele koorts) en men kan uiteraard altijd algemene informatie opvragen (van de door ons aangeschreven ambassades had alleen Paraguay het niet nodig om te antwoorden).

IV. Gezondheid

Natuurlijk is het ook belangrijk om je gezondheid een beetje in te dekken en daartoe kan men een aantal injecties krijgen. Zo is het raadzaam om een DTP (difterie, tetanus en polio) en tyfus prik te gaan halen voor je vertrek, zeker als de laatste keer dat je zo'n prik hebt gehad ergens ver in de kindertijd ligt. In bepaalde streken van Latijns Amerika is het nog verplicht om een inentingsbewijs te kunnen laten zien voor gele koorts (te bevragen bij de ambassades en de gezondheidsdienst). Een andere te overwegen spuit is een aantal milligrammen gammaglobuline. Dit goedje geeft een zekere bescherming voor slechts een beperkte tijd tegen hepatitis-A oftewel geelzucht (een ziekte die je kunt oplopen ten gevolge van de toch wel wat mindere hygiënische toestanden aldaar). Verder dien je eventueel nog een stapel malaria tabletten mee te nemen als je van plan bent om die streken te bezoeken waar nog gevaar voor de ziekte bestaat. Een zak imodium pillen is ook nooit weg zo is ons gebleken, het is een paardenmiddel maar verrekte handig als je op reis moet. Als extra doos pillen hebben we waterzuiveringstabletten meegenomen van het merk 'Mikropur', één pil voor een liter gedesinfecteerd water. We hebben daar wel eens wat kraanwater mee behandeld en inderdaad geen nare ervaringen mee op gedaan. Een voorraadje pleisters, wat verband en wondontsmetter

dient niet vergeten te worden (je zou je eens in je vinger kunnen snijden tijdens het schillen van een mango). Ben je ook van plan om jezelf op een wat hoger niveau te gaan bewegen dan dien je het volgende te overwegen: heb je hartklachten of ademhalingsmoeilijkheden overleg dan eerst met een arts of het allemaal wel zo verstandig is wat je wilt gaan doen. Een ander probleem op grote hoogten is de felle zonnestraling en de drogere lucht. Neem hiertegen voldoende zonnebrandolie mee met een behoorlijk hoge beschermingsfactor (tien of meer), een goede zonnebril (anders loop je binnen de kortste keren met lasogen rond) en tegen het barsten van je lippen door de droogte, lippencreme. Aldus volgespoten en bepakt met pillen en zalfjes doe je er alsnog verstandig aan om een reisverzekering af te sluiten die ook de eventuele medische kosten en repatriëring dekken. En dan, tot de tanden gewapend met medicijnen en antistoffen, is het tijd om te gaan.

V. Uitrusting

Neem als rugzak eentje met een binnenframe mee, want met rugzakken wordt gesmeten door de luchtvaartmaatschappijen en heb je toevallig eentje met buitenframe dan kan die weleens op de transportband verschijnen in een geheel andere hoedanigheid dan dat jij verwacht had. Zo komen we op de 'flightbag', dit is gewoon een zak waarin je je rugzak kunt doen. Dit is nuttig tijdens vliegtochten en tijdens bustochten. Zo worden er geen riemen afgerukt, krijgt men geen kans om snel even in je rugzak te graaien en wordt niet je rugzak smerig maar die zak. Een kleine rugzak oftewel een 'daypack' is heel handig om wat spullen in te stoppen als je de stad in gaat of een dagwandeling in de omgeving gaat ondernemen. Verder hadden we nog als belangrijke items mee kleren, poncho en aan de voeten een paar softwalkers. Het kan tijdens onze zomer daar verrekte koud worden en dan is het zinnig om een trui mee te nemen en goede windjack. Je kunt natuurlijk ook genoeg truien, sokken, mutsen en desnoods dekens daar ter plekke kopen en dan heb je meteen een stel leuke en nuttige souvenirs (tenminste als je tegen het prikken van lama/alpaca wol kunt). Een verdere noodzakelijkheid is een veldfles, zo heb je tenminste altijd wat te drinken tijdens een wandeling in de bergen (belangrijk gezien het snelle uitdrogen van je lichaam) en in de bus of in de trein. Voor het schillen van allerlei vruchten en voor ander snijwerk is een mes zeer handig (het Zwitsers officiersmes bijvoorbeeld). Aangezien het nog weleens wil voorkomen dat de stroomvoorziening uitvalt is het ook nog het overdenken waard om een zaklantaarn mee te nemen. Neem in ieder geval ook genoeg fotorolletjes mee als je tenminste van plan bent om daar te gaan fotograferen. Lang niet alle soorten film zijn te verkrijgen en de prijs is ook zodanig dat je beter de spullen van huis kunt meenemen. Ik had verder nog een extra groothoekobjectief meegenomen (voor het fotograferen van grotere gebouwen vanaf te kleine pleintjes) en een aantal filters (waaronder een polarisatiefilter, onmisbaar voor schitterende kontrasterende opnamen).

VI. De taal

Enige kennis van de Spaanse (en de Portugese taal als je vooral in Brazilië zult verblijven) is wel aan te raden. Met Engels kom je er meestal niet en dan kan het wel eens behoorlijk vervelend zijn. Wij hebben zelf een jaar lang Spaans gevolgd bij de Volksuniversiteit en hierdoor hebben we in ieder geval een basis verkregen waarmee we ons goed konden redden. Verder namen we een tweetal kleine woordenboekjes mee (Spaans en Portugees) voor de woordjes die we eventueel nodig hadden maar nog niet tijdens de cursus geleerd hadden.

VII. Reisgidsen

Als reisgidsen hadden we een drietal boeken bij ons waaronder twee 'travel survival kits' van Lonely Planet en de 'South American Handbook 1989' van Trade & Travel Publications. De twee 'survival kits' beschreven Bolivia en Peru. Naar onze mening is de Boliviaanse 'survival kit' hopeloos verouderd en niet meer waard om mee te nemen. De Peruaanse versie echter is bijzonder goed met veel achtergrond informatie. Het beste vonden we de 'South American Handbook'. Hierin staan weliswaar alle landen van het continent in beschreven maar het is nog altijd compacter dan het

meenemen van aparte boekwerken over Brazilië, Paraguay, Bolivia, Peru etcetera. Het geeft wat minder achtergrond informatie dan de 'survival kits' maar compenseert dat door bergen andere nuttige informatie over transport, accommodatie en mogelijk te verrichten uitstapjes. Deze gids wordt ieder jaar weer opnieuw uitgegeven met aangepaste bijdetijdse informatie. Plattegronden van steden zijn in overvloed te verkrijgen bij de plaatselijke kantoren van toerisme. Ook staan er voldoende plattegronden met verdere informatie vermeldt in de door mij zo geprezen 'South American Handbook'.

VIII. Het geld

In Brazilië was tijdens onze reis de novo cruzado de geldende munteenheid. De novo cruzado is onderverdeeld in 100 centavos, maar die munten zie je slechts zelden. Behalve de novo cruzado bankbiljetten had je ook nog de oudere cruzados. De verhouding was 1000 cruzados voor één novo cruzado. De wisselkoers bedroeg ongeveer 85 novo cruzados voor een dollar. Toen we op het punt stonden om Brazilië weer te verlaten stond er reeds een nieuwe munteenheid te dringen om geïntroduceerd te worden: de cruzeiro. Een zwarte wisselmarkt is er wel, maar de winst is maar beperkt (eenmaal gewisseld voor 90 novo cruzados per dollar). Paraguay heeft als munteenheid de guaranie. De wisselkoers bedroeg ongeveer 1200 guaranies voor een dollar. Een zwarte markt is er nauwelijks en niet de moeite waard. Bolivia heeft de boliviano als munteenheid en deze is weer onderverdeeld in 100 centavos. De koers bedroeg ongeveer 3,2 boliviano per dollar en was vrij stabiel. Een zwarte markt is er niet of nauwelijks. In Peru kregen we de inti te verduren. De wisselkoers voor deze munt varieerde van 105.000 tot 180.000 inties voor een dollar. De inti is verdeeld in 100 centimos, maar dat is in de gegeven omstandigheden natuurlijk een lachertje. Er is een zeer levendige straathandel in Peru en het is noodzakelijk om niet teveel geld tegelijk om te wisselen in het Peruaanse spul. De Argentijnen kennen de austral en tijdens ons korte verblijf varieerde de koers tussen 5400 en 5600 australes voor een dollar. De austral is ook nog eens een keer opgedeeld in 100 centavos, maar dat soort muntjes kom je niet of nauwelijks tegen. Van een zwarte markt aldaar hebben wij in ieder geval niets gemerkt. Als westerse valuta hadden wij Amerikaanse dollars op zak, gelijk verdeeld over reischeques van American Express en de Amerikaanse 'greenbacks'. Tijdens het wandelen op straat in de diverse Peruaanse steden werd ik regelmatig benadert door geldwisselaars die behalve dollars ook vooral Duitse marken willen wisselen. In de banken is het wisselen van Duitse marken al helemaal geen probleem. Dit houdt in dat de Duitse mark een aantrekkelijk alternatief kan zijn boven de wat labiele Amerikaanse dollar.

IX. Enkele nuttige adressen

Argentijnse ambassade	Javastraat 20, 2585 AN Den Haag, 070 - 3654836.
Peruaanse ambassade	Van Alkemadelaan 189, 2597 AE Den Haag, 070 - 3280506.
Boliviaanse consulaat	Hacquartstraat 4, 1071 SH Amsterdam, 020 - 796612.
Braziliaanse consulaat	Beethovenstraat 169, 1077 JD Amsterdam, 020 - 6624085.

Ecuadoraanse consulaat	Prinsengracht 278/ 1, 1016 HJ Amsterdam, 020 - 252830.
Paraguayaanse consulaat	Mariniersweg 79, 3011 HG Rotterdam, 010 - 4139801.
NBBS reiskantoor	Rapenburg 8, 2311 EV Leiden, 071 - 145757, Kantoren in diverse andere plaatsen.
Pied à Terre	Singel 393, 1012 WN Amsterdam, 020 - 274455, Kaarten en gidsen speciaalzaak.
Interglobe	Vinkenburgstraat 7, 3512 AA Utrecht, 030 - 340401, Kaarten en gidsen speciaalzaak.
South American Explorers Club	Avenida Portugal 146, casilla (postbus) 3714, Lima 100 Kaarten en gidsen Zuid-Amerika.

X. Literatuur en landkaarten

- South American Handbook,
door John Brooks, uitgeverij Trade & Travel Publications.
Een vrij complete reisgids over het totale continent, elk jaar weer aangevuld en opgefrist met reiservaringen van honderden mensen.
- Peru a travel survival kit,
door Rob Rachowiecki, uitgeverij Lonely Planet.
De meest informatieve reisgids aangaande Peru.
- Ecuador & the Galapagos Islands a travel survival kit,
door Rob Rachowiecki, uitgeverij Lonely Planet.
- Bolivia a travel survival kit,
door Deanna Swaney, uitgeverij Lonely Planet.
- The conquest of the Incas,
door John Henning, uitgeverij Harcourt Brace Jovanovich.
Een interessante verhandeling over de verovering van het Inca imperium door de Spaanse conquistadores in de zestiende eeuw.
- Het Tropenhandboek,
door Niels Dijkstra, uitgeverij Luitingh Utrecht.
Een informatief boek voor tropenbezoekers opgesteld in samenwerking met het Tropeninstituut te Amsterdam.
ISBN 90-245-0795-2
- De aderlating van een continent,
door Eduardo Galeano, de exploitatie en uitbuiting van het Zuid-Amerikaanse continent

door de westerse wereld door de eeuwen heen.

ISBN 90-6012-249-6.

- Handboek Latijns-Amerika,
door J.Glissenaar en P.Nelissen, uitgeverij CLAT-Nederland. Een vooral politiek geschrift over Latijns-Amerika.
- Zo leefden de Inca's,
door Louis Baudin, uitgeverij Hollandia BV te Baarn.
- Landkaarten van Bartholomew,
het is altijd leuk om te kunnen zien waar je op een zeker moment ergens bent.
- Inca trail, a South American Explorer trekking map,
een kaart voor de Inca trail lopers uitgegeven door de South American Explorers Club.
Rechtstreeks bestellen of bij de betere kaarten en gidsen speciaalzaak (zie nuttige adressen).

